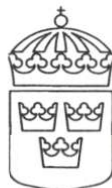

Riksdagens protokoll

1993/94:124

Lördagen den 11 juni

Protokoll
1993/94:124

Kl. 8.00 – 8.23	14.20 – 14.44
9.00 – 13.59	15.00 – 16.07

---

1 § Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen

*Den fortsatta
reformen av
arbetslöshets-
försäkringen*

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1993/94:AU26 Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen
(förnyad behandling) (prop. 1993/94:209 och 1993/94:80 delvis).

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 1 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I betänkandet 1993/94:AU18 behandlade utskottet proposition 209, Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen, delar av proposition 1993/94:80, En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, samt ett antal motioner väckta med anledning av propositionerna och motioner väckta under allmänna motionstiden i år.

Utskottsbehandlingen av ärendet har inneburit att utskottsmajoriteten i det betänkande som vi nu behandlar på några väsentliga punkter är annorlunda än den i betänkande AU18. Sålunda består den nya majoriteten i dessa delar av företrädare för Socialdemokraterna. Företrädare för regeringspartierna och Ny demokrati redovisar sina ståndpunkter i reservationer.

I föreliggande betänkande, nr 26, hänvisas till betänkande AU18, bilagorna 1 och 3, när det gäller regeringens lagförslag respektive Lagrådets yttrande.

Herr talman! Regeringens förslag om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring innebär att ett länge närt önskemål förverkligas. Många tusen som i dag står utanför ett inkomstrelaterat försäkringsskydd vid arbetslöshet får tillgång till en arbetslöshetskassa.

Då riksdagen i torsdags sakbehandlade ärendet här i kammaren framförde jag kritiska synpunkter på de arbetsvillkor som blir följderna då stora propositioner med behov av kompletterande juridisk och teknisk bearbetning lämnas sent till riksdagen. Detta omdöme gäller alltså, liksom då framförda uppskattningar till vår kanslipersonal som intill dessa senaste – och, får jag säga, nattliga – timmar dragit ett tungt lass.

Herr talman! Med dessa sammanfattande synpunkter yrkar jag bifall till

reservation 1 under mom. 1 i betänkande AU26 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 2 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Efter återremissen till utskottet av ärendet om den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen har jag på ett anmärkningsvärt sätt erfarit att ledamöterna i Sveriges riksdag inte arbetar för Sverige och det svenska folket utan endast har sitt partis politiska inriktning och prestige för ögonen. Nu inser jag varför Sverige har hamnat i så djup ekonomisk kris: Sveriges problem är politik och politiker.

I detta a-kasseärende finns det jättebra bitar i propositionen, i Socialdemokraternas, i Vänsterns och i vår egen motion. Om vi verkligen jobbade för Sveriges bästa vore det väl den naturligaste sak i världen att man plockade ut dessa russin ur kakan och förenade dem till ett enda stabilt, politiskt väl förankrat förslag? Är inte detta vanligt svenskt bondförnuft?

Några incitament till seriösa förhandlingar för att få fram ett bra förslag existerar inte. Nu är förslaget behandlat efter prestige- och politikerintriger och inom politikens ramar. Sveriges väl och ve är sekundärt.

Efter återremissen försökte jag få gehör för min tanke. Naturligtvis avslogs den av de etablerade politikerna. En del av dem har ju suttit här mer än tio år. Så fick man inte göra – då kunde ju något parti få mer poäng än de andra. I stället skulle nu de olika blockens kompletta förslag ställas upp mot varandra, och en därpå följande röstning skulle avgöra hur betänkandet skulle skrivas.

I stället för att optimera insatsen och utbytet av mycket kvalificerade förslag tvingas man nu att rösta fram ett förslag som politiskt sett har majoritet. Innehållet, de som berörs och konsekvenserna av beslutet är ovidkommande. Det är ytterst beklagligt att kammaren skall ta del av och besluta om ofullständiga, krångliga och verklighetsfrämmande förslag som berör så många människor. Hade viljan funnits bland politikerna skulle slutprodukten ha blivit en helt annan.

Herr talman! Jag är uppriktigt illa berörd över det kommande beslutet, som är grundat på politik och inte på omsorgen om Sveriges folk. Det som dock ger mig viss styrka är min egen vetskap om att jag nu på alla sätt har försökt tillämpa sunt förnuft i detta ärende. Det spott och spe och de lögner som jag fick utstå och den nivå på debattinläggen som Moderaternas företrädare använde sig av exemplifierar mer än väl vad politik egentligen handlar om. Detta kommer jag givetvis att bära med mig i min fortsatta kamp för införandet av sunt förnuft i riksdagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Ny demokratis reservation nr 2.

Anf. 3 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Det är stor risk att riksdagen snart kommer att anta ett ofärdigt lagförslag som beretts på ett helt undermåligt sätt och som processats i detta hus på ett hart när skandalartat sätt. Resultatet skulle komma i tillämpning efter några veckor och beröra hundratusentals människor som är arbetslösa.

Vänsterpartiet har yrkat avslag på propositionen och vill ha en utredning

för att modernisera och få fram ett rimligt förslag. Det innebär att Vänsterpartiet stöder utskottets förslag. Den meningsyttring som finns till mom. 1 avser att markera att vi har en något annorlunda syn när det gäller inriktningen på den framtida försäkringen, men Vänsterpartiet kommer att rösta för utskottstexten när det gäller mom. 1. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i mom. 1.

När det gäller mom. 5 yrkar jag bifall till min meningsyttring, som avser ersättningsnivåer och ersättningstak redan från den 1 juli 1994.

Herr talman! Ny demokrati har motionerat om att avslå regeringens proposition; framför allt avser det regelverket. I dag har vi en obligatorisk finansiering av försäkringen – det är vad Ny demokrati vill ha. I dag har vi regler för t.ex. ersättningsperioder, arbetsvillkor, osv. som är i enlighet med vad Ny demokrati vill ha. Det skall tillsättas en utredning för att ytterligare gå igenom regelverket. I den utredningen sitter en representant för Ny demokrati, den representant som sitter i arbetsmarknadsutskottet. Nydemokraterna bör därför biträda utskottets förslag efter att i en egen reservation ha markerat sin inställning. Jag väddar till det nydemokratiska partiet – eller kanske snarare de nydemokratiska partierna – att här i kammaren agera i enlighet med principen om sunt förnuft. Då bidrar ni faktiskt till att förnya demokratin i Sveriges riksdag.

Anf. 4 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Turerna kring regeringens förslag till ny arbetslöshetsförsäkring har varit väldigt många. Det blir ju gärna så när regeringen till riksdagen kommer med ett halvfärdigt och hafsigt förslag, som med lämpor till Ny demokrati skall pressas igenom systemet – allt bara för att kunna sjösätta det före valet.

Det är ett förslag som dessutom är så komplicerat och byråkratiskt att det nästan är ogenomträngligt för en vanlig människa. Detta konstaterade även Lagrådet i sitt yttrande över förslaget.

Frågetecknen är många. Regeringen medger själv att åtskilliga frågor återstår att utreda. Det är en diger lista med ett tjugotal frågetecken som man skall utreda framöver.

Fyra timmars debatt i torsdags kväll gav inga besked till de hundratusentals arbetslösa som känner oro inför framtiden. Det gavs inte några som helst besked, trots att fyra företrädare för regeringspartierna och arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund deltog.

Nu skall jag inte starta en ny debatt här, herr talman. Vår inställning till förslaget och våra argument är säkert välkända. Men jag vill ändå mycket kort sammanfatta förslagets innebörd.

Förslaget om en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring är ingen allmän försäkring. Förslaget innebär att färre människor i framtiden kommer att omfattas, beroende på ett mycket komplicerat regelsystem.

Förslaget innebär vidare att villkoren för ersättning skärps, vilket i synnerhet kommer att drabba kvinnor och ungdomar. Även företagare på glesbygden får försämrade villkor. Den maximala tiden begränsas till två ersättningsperioder. Många arbetslösa kommer emellertid inte att få två perioder utan utförsäkras tidigare.

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

*Den fortsatta
reformen av
arbetslöshets-
försäkringen*

I det betänkande som nu har lagts på kammarens bord efter återremissen till utskottet finns en teknisk majoritet för Socialdemokraternas yrkande om avslag på propositionen. Men detta är endast en teknisk majoritet som vi har genom ordförandens utslagsröst.

Denna majoritet kommer att vändas här i kammaren, trots den kritik som Ny demokrati har framfört mot regeringens förslag. Ny demokrati har ju upphört att fungera som parti men står kvar som stödtrupp åt regeringen. Därför går nu regeringens förslag igenom helt ograverat. Det är verkligen ett beklämmande spel med de arbetslösa som vi nu upplever.

Herr talman! För att det inte skall råda några oklarheter om var vi socialdemokrater står i denna fråga vill jag avslutningsvis jag säga följande, som jag också sade i den förra debatten:

Vi har i betänkandet presenterat vår principiella syn på hur arbetslöshetsförsäkringen bör se ut i framtiden. Om väljarna ger oss sitt förtroende i höstens val kommer vi med detta som grund att förändra det system som nu införs.

Det betyder bl.a. att begränsningen till två ersättningsperioder tas bort. Vi kommer att lägga fram förslag som innebär att vi åter får en arbetslöshetsförsäkring som verkligen är värd namnet. Arbetslinjen skall vara en av de bärande delarna i försäkringen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (proposition 1993/94:209 m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, c, kds)

3. res. 2 (nyd)

Förberedande votering:

157 för res. 1

19 för res. 2

142 avstod

31 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

143 för utskottet

160 för res. 1

16 avstod

30 frånvarande

Kammaren biföll reservation 1.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 1 fp, 1 nyd, 10 v, 2 -

För res. 1: 74 m, 28 fp, 29 c, 25 kds, 3 nyd, 1 -

Avstod: 16 nyd

Frånvarande: 9 s, 6 m, 4 fp, 2 c, 1 kds, 3 nyd, 4 v, 1 -
Lotta Edholm (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha
röstat ja.

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Mom. 5 (ersättningsnivån från den 1 juli 1994 m.m.)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

300 för utskottet

13 för men.

4 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 74 m, 29 fp, 29 c, 25 kds, 20 nyd, 1 -

För men.: 11 v, 2 -

Avstod: 4 s

Frånvarande: 12 s, 6 m, 4 fp, 2 c, 1 kds, 3 nyd, 3 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

2 § Sammanställning av anslag på tilläggsbudget våren 1994

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1993/94:FiU25 Sammanställning av anslag på tilläggsbudget våren 1994
(prop. 1993/94:105 delvis, 1993/94:125 delvis, 1993/94:140, 1993/94:148
och 1993/94:245).

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter
endast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

3 § Räntor på statsskulden, m.m.

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1993/94:FiU26 Räntor på statsskulden, m.m. (prop. 1993/94:150 delvis).

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

4 § Statsbudgetens inkomster för budgetåret 1994/95

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1993/94:FiU27 Statsbudgetens inkomster för budgetåret 1994/95 (prop.
1993/94:150 delvis).

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

5 § Statsbudgetens utgifter för budgetåret 1994/95

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1993/94:FiU28 Statsbudgetens utgifter för budgetåret 1994/95 (prop.
1993/94:150 delvis).

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1993/94:FiU29 Statsbudget för budgetåret 1994/95 (prop. 1993/94:100 delvis).

Partiledardebatt

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 8.22 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 9.00 då partiledardebatten skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 9.00.

7 § Partiledardebatt

Anf. 5 TALMANNEN:

Efter i 13 § riksdagsordningen angivet samråd med gruppledarna om uppläggningsen av partiledardebatten har jag beslutat föreslå följande uppläggning.

En representant för vardera partiet äger rätt att delta i debatten med ett inledningsanförande om 15 minuter. Replikrätt gäller för samtliga debattdeltagare, med undantag för den som skall hålla nästa huvudanförande. Duellmetoden tillämpas.

Ett replikskifte för den första repliken omfattar högst 3 minuter och den andra högst 2 minuter.

I det replikskifte som väntas uppkomma mellan Ingvar Carlsson och Carl Bildt, efter Carl Bildts huvudanförande, kommer att medges en ytterligare replik om 3 minuter för vardera talaren.

Jag får erinra om bestämmelsen i 2 kap. 8 § riksdagsordningen att beslut om begränsning av yttranderätt i debatt fattas utan föregående överläggning.

Kammaren biföll talmannens förslag.

Anf. 6 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! För snart tre år sedan, sommaren 1991, lämnade jag, som statsminister, in Sveriges ansökan om medlemskap i Europeiska gemenskapen. Då var en majoritet av svenska folket för ett svenskt EU-medlemskap. I dag är flertalet negativa eller tveksamma.

För snart tre år sedan, hösten 1991, fick Sverige en moderatledd, borgerlig regering. Då trodde en majoritet av svenska folket att en borgerlig regering skulle skapa bättre tillväxt, lägre arbetslöshet och ökad välfärd.

I stället fördjupade regeringen lågkonjunkturen och förvärrade krisen. Regeringen insåg inte riskerna med att låta arbetslösheten stiga till tvåsiffriga nivåer. Den missbedömde gång på gång hur farligt snabbt budgetunderskott och statsskuld rusade i väg. Regeringen ägnade sin mesta tid åt att sätta i gång ett systemskifte och en "valfrihetsrevolution". Men det blev ingen ökad valfrihet. I stället blev det nedskärningar inom förskolan och skolan, sämre hjälp till de gamla och en sjukvård som sviktar.

Statsministern döpte regeringens politik till den "enda" vägen. Han kallade den också för "Europavägen". Budskapet var: För att Sverige skall kunna bli medlem i EU måste vi sänka skatterna och skära ned på välfärden rejält. Men efter tre år med moderat politik säger många: Är det detta som väntar oss i EU, då säger jag nej.

Nu är, tack och lov, den europeiska unionen inte moderat. Den är inte heller socialdemokratisk. Den blir vad medlemsländerna och medborgarna gör den till.

De konservativa partierna i Europa vill gå en väg som har prövats och misslyckats i Storbritannien. Det är en väg som nu också har prövats i Sverige, och visat sig vara en återvändsgränd.

De socialdemokratiska partierna i Europiska unionen vill gå en helt annan väg. Tillsammans har vi antagit ett program som heter "Sätt Europa i arbete". Det handlar om aktiv sysselsättningspolitik, om kompetensutveckling i stället för låga löner, om fackligt samarbete. Det handlar om miljön, om kampen mot fascism och rasism, om fred och säkerhet. Det handlar om jämställdhet, om lika villkor i arbetslivet, om barnomsorg och om fler kvinnor i politiken.

Inför valet till Europaparlamentet gick det franska socialistpartiet ut med varvade listor, liksom de flamländska belgarna. De tyska socialdemokraterna har 46 % kvinnor på valbar plats, de spanska 36 %.

Om jag får bestämma, kommer hälften av de s-politiker som skall företräda Sverige i Europeiska unionen att vara kvinnor.

Jag ser Europeiska unionen som en möjlighet att skapa ett annat Europa än det som efter 10 år av nyliberal politik nu trycks ned av arbetslöshet och uppgivenhet. Jag tror att vi bättre kan lösa de för oss viktiga problemen inom än utanför EU. Jag tror också att ett EU-medlemskap har fler fördelar än nackdelar. Jag har stor förståelse för att många tycker att det är svårt att ta ställning och att de känner sig osäkra.

Det är svårt. Det är osäkert. I slutändan handlar det om att försöka göra en bedömning av framtiden. Och om den kan inte vare sig jag eller någon annan – inte ens Carl Bildt – uttala sig med säkerhet.

Men vi kan försöka lära oss så mycket som möjligt, innan vi tar ställning.

Vi kan respektera att vi har olika uppfattning. Vi kan diskutera med varandra. Och vi kan kanske till sist mötas.

Hade det varit folkomröstning nu i juni, som Carl Bildt ville, tror jag att det hade blivit svårt att klara den uppgiften. Men nu har vi mer tid.

Och vi har ett mycket viktigt val i vårt land före folkomröstningen. Ett val som ger Sverige chansen att byta färdriktning och regering.

Det är inte EU, det är fortsatt moderatstyre, som är det främsta hotet mot de värden och den gemenskap som vi byggt upp i vårt land. Det tror jag även företrädare för Centern och Folkpartiet börjar inse.

Vad som än händer i november behöver Sverige en socialdemokratisk regering som tar itu med arbetslösheten, som bryr sig om hur människor har det och som kan skapa framtidstro!

Den "enda" vägens politik, den som skulle lösa Sveriges problem, tog tvärt slut hösten 1992. När räntan for upp till otroliga 500 %, kom sanningens minut för en yrvaken regering, som sade sig ha full kontroll över ekonomin. Marknadens dom var hård. Misslyckandet var ett faktum. Statsministern tog själv ordet i sin mun så småningom.

Men regeringen fick en chans som ingen annan svensk regering i fredstid fått. Det största oppositionspartiet erbjöd ett samarbete för att ta landet ur den akuta ekonomiska krisen. Det blev en uppgörelse mellan regeringen och socialdemokratin. Regeringen hade inget annat val, där den dینگlade över det ekonomiska bråddjupet. Men så snart regeringen fått näsan över kanten var det slut på samarbetsviljan.

Nästan genast började moderata statsråd att springa ifrån överenskommelserna. Privatiseringarna av statliga företag fortsatte. Aktiebeskattningen sänktes. Våra förslag att minska arbetslösheten röstades ned. Vårnadsbidraget var inte avskrivet.

Det som en majoritet av svenska folket sagt sig vilja ha, det som näringslivet efterfrågat, det som så många ekonomer menar vore avgörande för att återupprätta förtroendet för Sverige – ett samarbete över blockgränsen i de stora avgörande frågorna – avvisade regeringen.

Statsminister Bildt gjorde det ödesdigra valet att göra sin regering beroende av Ny demokrati. Bengt Westerberg, Olof Johansson och Alf Svensson lät det ske.

Ovanpå den ekonomiska krisen fick vi en politisk kris. Och Sverige fick en regering som från den ena dagen till den andra inte visste om den skulle få igenom sin politik. Carl Bildt försvarade sitt samarbete med Ian Wachtmeister. Där fanns en samsyn och en grundideologi som förenade. Sedan försvann herr Wachtmeister.

Carl Bildt försvarade i debatten mot mig för några veckor sedan sitt samarbete med Harriet Colliander. Nu är också fru Colliander historia – eller är på väg att bli historia.

Det parti med vars hjälp regeringen hållit sig kvar vid makten är i fullständig upplösning.

Finalen på samarbetet mellan regeringen och Ny demokrati blev en beklämmande uppvisning.

Alf Svensson fick sitt vårnadsbidrag. Budgetunderskottet späddes på med ytterligare 4 000 miljoner kronor. Ny demokrati sprack.

Med hjälp av resterna av Ny demokrati lyckades regeringen i sista minuten här i kammaren nu på morgonen försäkra arbetslöshetsförsäkringen. De nya reglerna skall gälla om tre veckor. Nu får färre lägre ersättning under kortare tid. Visserligen minskar statens utgifter för a-kassan, men i stället ökar kommunernas utgifter för socialbidrag. Kostnaderna flyttas från det ena stället till det andra. Nu förstår jag vad Ny demokrati menade när de i valrörelsen flyttade backar från den ena sidan av scenen till den andra. Där emot förstår jag inte hur vissa regeringspartier har kunnat hamna i ett sådant sällskap.

Krisen för Ny demokrati är också en kris för den borgerliga regeringen.

Sveriges problem är stora, men inte ödesbestämda. Konjunkturen är på väg upp. Men vi är inte på väg in i någon "gyllene period", som Carl Bildt tanklöst och taktiskt utlovat.

De kommande åren blir tuffa, besluten svåra, påfrestningarna kännbara.

Men vändningen i ekonomin skapar möjligheter, som vi måste ta till vara, innan det är för sent. Jag ser tre huvuduppgifter de närmaste åren.

1. Att få ned arbetslösheten.

Sverige får inte fastna i samma arbetslöshetsfälla som slagit igen över land efter land.

Vi socialdemokrater kommer att bekämpa arbetslösheten, på alla fronter och med alla medel.

Vi vill öka sysselsättningen, främst i näringslivet.

Vi vill stimulera investeringar i företag, i byggande, i kommunikationer, i tele och data, i miljö.

Vi vill satsa på kunskap och kompetens, genom fler platser i gymnasieskolan, högskolan och arbetsmarknadsutbildningen.

Vårt mål är att ingen under 25 år skall behöva gå arbetslös mer än 100 dagar.

Vi tror inte att sämre anställningstrygghet och snabbare utförsäkring ur a-kassan skapar några nya jobb. De skapar bara otrygghet och socialbidragsberoende.

Det är vansinnigt att nu tvinga ytterligare 20 000 kommunalt anställda att lämna sina jobb på daghem, i skolor, på sjukhus och inom hemtjänsten. De behövs där.

2. Att få hejd på underskott och skulder.

Det viktigaste för att minska budgetunderskottet är att få i gång tillväxten. Därför gör vi massiva investeringssatsningar. Vårt parti föreslår en investeringssatsning på 20 miljarder kronor.

Varje arbetslös som får ett jobb och kan försörja sig är en besparing.

Vi måste granska varenda utgiftspost. Det finns inte utrymme för vårdnadsbidrag eller några kostnadskrävande reformer.

Vi kan inte utlova några skattesänkningar, inte med en statsskuld på drygt 1 000 miljarder kronor – en skuld som för närvarande dessutom växer med 200 miljarder om året och som ger ränteutgifter på över 100 miljarder kronor nästa år.

Vi tycker att det är rimligt att kapitalägare betalar åtminstone lika mycket i skatt som låginkomsttagarna.

Vi tycker att det är lika rimligt att de som har de allra högsta lönerna får betala 5 % höjd skatt för att stödja de arbetslösa.

3. Att låta solidaritet och medmänsklighet prägla politiken.

Det är förhållandevis enkelt att sitta vid ett skrivbord och visa hur en nedskärning här och en försämring där ger lägre utgifter.

Men bilden blir en annan, om man tänker sig att det är det egna barnet som inte får tillräckligt med stöd och hjälp i skolan, om man kan föreställa sig själv där i sjukhussängen, utan möjlighet att få duscha ens en gång i veckan, om det är ens egen senildementa mamma som får allt mindre hjälp och känner sig otryggare.

Då tror jag att de flesta inser att påfrestningarna måste fördelas så rättvist som möjligt, och det är vi som har jobb, som är friska och som klarar oss förhållandevis bra som måste bära det tyngsta lastet.

I dag styrs Sverige av en regering som uttalat vill att de ekonomiska och sociala skillnaderna skall öka.

Efter den 18 september hoppas jag att Sverige styrs av en socialdemokratisk regering, som inte givit upp, som är beredd att med all kraft bekämpa arbetslösheten, som med hela sin övertygelse strävar mot ett så rättvist och jämställt samhälle som möjligt och som inbjuder alla, som vill åt samma håll, att vara med.

(Applåder)

Anf. 7 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson konstaterar att en huvuduppgift för varje regering, nu och efter valet i höst, är att komma tillbaka till full sysselsättning. Det är lätt att till fullo instämma i att detta är en huvuduppgift.

Vi är också överens mellan regeringen och Socialdemokraterna om att det under detta årtionde, fram till sekelskiftet, behövs ett tillskott på ungefär, kanske t.o.m. drygt, en halv miljon nya jobb i det privata näringslivet.

Det här är en enorm utmaning, eftersom hela sysselsättningsökningen efter 1950 har skett inom den offentliga sektorn. Den privata sysselsättningen har under den här perioden i stort sett stått stilla.

Det här innebär att det nu krävs ett trendbrott jämfört med den utveckling som vi har haft hittills.

Den privata stagnationen har inte varit något stort problem, så länge den offentliga sektorn har expanderat, men nu är situationen alltså annorlunda.

Vi är från regeringens sida och från Folkpartiets sida övertygade om att det för att man skall kunna åstadkomma ett tillräckligt trendbrott krävs en rad åtgärder för att skapa bättre villkor, framför allt för nya företag och små företag. Regeringen har också under de här åren genomfört en rad sådana åtgärder. Några av de viktigaste har genomförts först i år, och en del kommer att genomföras under de månader som ligger framför oss.

I flertalet fall har Socialdemokraterna gått emot de här åtgärderna. I åtskilliga fall har man sagt att om Socialdemokraterna skulle återkomma i regeringsställning efter valet i höst, avser man att återställa den gamla ordningen, dvs. den ordning som under 40 år inte gav oss något tillskott av jobb i den privata sektorn.

Vi behöver alltså inte fundera så mycket på vad effekterna blir om denna

socialdemokratiska politik fullföljs, därför att vi har facit. Vi har sett historiskt hur det har gått. Det är mot denna bakgrund som jag vill ställa två frågor till Ingvar Carlsson.

För det första: Hur kan ni socialdemokrater tro att en politik som inte gav något tillskott av privata jobb under 40 år nu skall kunna ge oss över en halv miljon jobb under 6–7 år?

För det andra: Hur kan ni socialdemokrater tro att företagare och andra i tillräcklig utsträckning vill satsa pengar i riskfyllda investeringar i småföretag ifall de får bättre betalt efter skatt om de sätter in pengarna på banken eller köper statsobligationer?

Anf. 8 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Är det inte märkligt, Bengt Westerberg, att vi har haft de stora "tappen" när det gäller sysselsättning, industri och näringsliv mellan 1976 och 1982 samt mellan 1991 och 1994 när vi har haft en borgerlig regering? Är det bara en slump? Eller kan det möjligen hänga samman med vilken sorts politik som man för? Beror det på att den nyliberala politik som misslyckades ute i Europa under 80-talet och som ni här nu försöker att föra inte ger resultat? Att bara förlita sig på marknadskrafterna ger inte resultat. Om man dessutom för en budget- och efterfrågestimulerande politik som i stället kör ner konjunkturen, är det klart att det blir massarbetslöshet. Då får vi en sådan här situation som vi nu har upplevt.

Jag anklagar den borgerliga regeringen för att med sin ekonomiska politik ha drivit ner efterfrågan, förvärrat arbetslösheten och försenat konjunkturuppgången. Det är 70 000 företag som har gått i konkurs under den borgerliga regeringstiden. Många av dessa företag är småföretag, Bengt Westerberg, och det är inte någon socialdemokratisk politik som har drivit dem i konkurs. Men med den politik som ni har fört har de inte fått någon efterfrågan på sina produkter.

Sedan över till skatterna. Här är Bengt Westerberg verkligen ute på hal is. Vi träffade en överenskommelse om en skattereform, där den nuvarande finansministern var en av arkitekterna. Ni bedömde att den överenskomna skattenivån för kapitalägarna var rimlig. Den skattereformen förhindrade skattefusk och skatteplanering. Avsikten var att ge en långsiktig stabilitet åt vårt näringsliv och vårt ekonomiska liv över huvud taget. Vad ni gjorde var att bryta upp skattereformen. För de grupper, aktieägarna, som hade det allra bäst sänkte ni skatten, samtidigt som ni försämrade för gamla, sjuka och arbetslösa. Det är inte bara en orättfärdig politik utan det är också en dålig politik därför att den inte leder till fler jobb. Det har den inte gjort i andra länder och inte heller i Sverige. I takt med att ni har sänkt dessa skatter har det blivit ännu fler arbetslösa.

Vad vi socialdemokrater däremot vill göra är att förbättra förutsättningarna för företagen. Med en socialdemokratisk regering blir det lägre skatter för företagen och högre skatter för ägarna. Vi vill satsa 20 miljarder kronor i ett massivt investeringsprogram som kan få i gång hjulen i Sverige, som kan skapa litet optimism och framtidstro. Den här regeringen har återigen visat att den är förlamad av sin ideologi. Den tror inte på politikens möjligheter.

Därför kommer denna regering inte att kunna ta Sverige ur den ekonomiska krisen.

(Applåder)

Prot. 1993/94:124

11 juni 1994

Partiledardebatt

Anf. 9 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Även om man bortser från de borgerliga regeringsperioderna och bara ser på utvecklingen mellan 1950 och fram till 1976 – alltså under ett kvarts sekel – visar det sig att ni socialdemokrater inte skapade några jobb i privat sektor. Självfallet har konjunkturerna under den här perioden gått upp och ner, men faktum är att den socialdemokratiska politiken har inneburit att för varje nytt jobb som har tillkommit i privat sektor har ett jobb försvunnit. Jag sade att vi kunde leva med detta så länge som den offentliga sektorn expanderade och ändå klarade vi sysselsättningen, men nu står vi inför en ny utmaning som kräver ett trendbrott. Då duger inte den gamla politiken som inte gav något tillskott av nya jobb.

Ingvar Carlsson säger att han tror att det går att ge goda villkor för företag, men att man skall ha högre skatt för företagare. Jag tycker att Kjell-Olof Feldt har slagit huvudet på spiken när han i sin nya bok "Rädda välfärdsstaten" skriver: "Vi socialdemokrater har inte utan fog beskyllts för att önska det omöjliga: rika företag, men fattiga företagare och företagsägare." Den politiken betecknar Ingvar Carlssons förre finansminister Kjell-Olof Feldt som omöjlig, och det är dess värre sanningen. Den politiken är omöjlig.

Om ni inte är beredda att skapa sådana villkor att företagare och företagsägare är beredda att tillskjuta kapital också i riskfyllda småföretag, kommer vi aldrig att få den expansion till stånd som vi och Socialdemokraterna – såvitt jag förstår – är överens om är nödvändig för att vi skall kunna klara sysselsättningen fram till sekelskiftet. För att få fram en halv miljon nya jobb måste vi göra det möjligt för dem som är beredda att satsa i små företag att få en lika bra avkastning efter skatt som man får om man sätter in pengarna på bank eller placerar dem i statsobligationer. Säger Socialdemokraterna nej till den politiken, då är det precis som Kjell-Olof Feldt säger: Den politiken är omöjlig.

(Applåder)

Anf. 10 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag läste att Electrolux i Mariestad kommer att säga upp 130 anställda nu i veckan. Och det kan bli fler, säger företagsledningen. Orsaken: för liten efterfrågan och den osäkra räntan. Chefen Jörgen Johansson säger: Möjligen kan en socialdemokratisk valseger innebära att det satsas på vissa åtgärder. Just det.

Ett näringsliv som inte har ett stöd av den ekonomiska politiken, som är helt utlämnat åt marknadskrafterna, har svårt att klara både sin produktion och sin sysselsättning.

Vad hände under 80-talet med näringslivet? Jo, industriinvesteringarna, Bengt Westerberg, ökade med över 40 %. Det fanns optimism och framtidsstro, som till sist blev litet för stor. Men industriinvesteringarna ökade med 40 %. Under er tid i regeringsställning har industriinvesteringarna rasat.

Visst är det en utmaning. Vi står inför en enorm uppgift. Jag har aldrig ett

ögonblick sagt att detta är en lätt uppgift. Land efter land har ju misslyckats, därför att man har använt de medel som ni nu försöker med igen. För mig är i själva verket ett av de främsta skälen till att jag anser att vi bör bli medlemmar i den europeiska unionen att det inte heller för en socialdemokratisk regering är lika lätt längre. Det går inte på samma sätt att bara tillämpa nationella metoder för att klara sysselsättningen, utan det kommer att behövas – som jag ser det – en europeisk strategi för att vi med större framgång skall klara den uppgiften.

Vad jag kritiserar regeringen för är passivitet, för att med felaktiga åtgärder ha fördjupat lågkonjunkturen och försenat uppgången. Nu står man utan medel för att kunna ta vara på de möjligheter som en konjunkturuppgång erbjuder. Det är därför som regeringen är förbrukad när det gäller kampen mot arbetslösheten.

(Applåder)

Anf. 11 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Efter detta replikskifte hänger frågan i luften: Hur, Ingvar Carlsson? Inte med ett enda ord nämner ni småföretagens villkor i det här landet, inte med ett enda ord – i ett replikskifte som handlar om att skapa nya jobb! Hur kan det komma sig?

Vi ser i dag hur antalet jobb ökar i de små, mindre och medelstora företagen. Det är fakta som talar att regeringens politik håller på att ge resultat. Ni har under lång tid i regeringsställning misslyckats med att ge framtidsstro i de många mindre och medelstora företagen. Det är ett faktum. Ni har uppenbarligen inte ändrat er, utan ni vill driva en ensidig efterfrågestimulerande politik för pengar som inte finns. Därmed förvärrar ni obalanserna i den svenska ekonomin och ger marknaden ännu större svängrum för att höja räntorna och därmed sänka den svenska kronans kurs och över huvud taget minska tilltron till den svenska ekonomin.

Den lilla spång som ni tror skall rädda er är att andra skall hjälpa er, dvs. Europasamarbetet. Är det någon som tror att EU skall lösa Sveriges ekonomiska problem? Det handlar om att vi själva kan rätta mun efter matsäcken och inte förbruka mera långsiktigt än vad vi uthålligt kan producera.

Ingvar Carlsson säger att vi ingenting gör, att vi för en passiv politik. Ingen regering någonsin i detta land har satsat mera på arbetsmarknadspolitiska åtgärder än den här regeringen. Vi har ärvt problem från er som krävde denna politik för att de svagaste i samhället inte skulle hamna i en ännu värre situation.

Ingvar Carlsson försöker ständigt göra socialdemokraterna till företrädare för småfolket. Han angriper de framgångar som vi har nått i politiken, t.ex. att äntligen få igenom, nyss i denna kammare, en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla människor som står till arbetsmarknadens förfogande. Det är ett centerpolitiskt förslag sedan andra halvan av 60-talet. På vilket sätt har ni medverkat till att ge alla de människor som stått utanför – som ställts utanför – den hjälp som detta nu innebär?

Till sist: Varför markerar LO återhållsamhet i lönerörelsen redan med fyrklöverregeringens politik, om det vore så att skattehöjningar på företagen

skulle hjälpa oss ur den svåra situationen? Jag tror att det handlar om lönebetalningsförmågan. Svara på den frågan, Ingvar Carlsson!
(Applåder)

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Partiledardebatt

Anf. 12 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag förstår inte varför Olof Johansson låter så arg en så här vacker morgon. Jag undrar om regeringen har förberett brofrågan under natten. Men det skall i så fall inte gå ut över mig.

Aldrig någonsin med någon regering har så många småföretag gått i konkurs som under den här regeringen. Det borde leda till någon eftertänksamhet. Vad är det som är viktigt för en småföretagare? Jag har träffat många under det senaste året. Jo, det viktiga är efterfrågan på hans produkter. Det är möjligheten att få ett banklån för att komma över den värsta perioden. Det är möjligheten att få någorlunda ränta. Det är detta som är viktigt.

Vi skall, Olof Johansson, se på någonting som förenar oss också och som är framåtsyftande. Vi socialdemokrater har sagt nej till att privatläkare skall få etablera sig fritt. Vi tycker att pengarna behövs bättre på andra områden inom sjukvården. Vi ser också en uppenbar risk för orättvisor och ökade kostnader. Det har vi redan fått belägg för. Hittills har 586 privatläkare fått sin etablering godkänd. Det beräknas kosta 1,2 miljarder. Var skall de pengarna tas när sjukvården redan går på knäna? Var trettonde av dessa 586 läkare har öppnat praktik på Östermalm i Stockholm, ett område som redan är välförsett med läkare.

Nu kommer protesterna också i de borgerliga leden där man kan sjukvårdsfrågor, i landstingen. I Landstingsförbundet går Centern på socialdemokraternas linje och vill riva upp husläkarlagen. Det är bra, Olof Johansson. Både Centern och kds säger nej till den fria etableringsrätten. Även en del företrädare för Folkpartiet börjar vackla. Moderaterna står helt ensamma när de vill ersätta den skattefinansierade sjukvården med ett försäkringssystem.

Jag vill ställa en fråga till Olof Johansson – och den riktar jag även till Alf Svensson och kanske också till Bengt Westerberg senare i debatten. Det är bra att de nyliberala krafterna isoleras. Det är bra att ert folk i landstingen och Landstingsförbundet värnar om att resurserna används där de bäst behövs. Så länge patienter inte får duscha en gång i veckan, så länge människor lämnas att dö ensamma på våra sjukhus, bör inte en enda krona gå till fler privatläkare i Stockholms redan läkartäta innerstad.

Hur kan ni i regeringen stödja det som era partivänner i landstingen tack och lov går emot? Det vore intressant att höra, Olof Johansson.

(Applåder)

Anf. 13 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är inte arg, jag är upprörd å de människors vägnar som har fått lida av er politik. Fallskärmsavtalen tecknades under er tid. Inflationen steg till nya rekordnivåer under 80-talet. Luftslopp byggdes, vilket innebär att vi fick överhettning och enorma problem på byggarbetsmarknaden. Finanskrisen blev ett faktum. Allt detta var konsekvenser av socialdemokratisk 80-talspolitik.

Nu försöker Ingvar Carlsson byta ämne. Jag förstår honom; statistiken är så förödande när det gäller de socialdemokratiska bedrifterna under 80-talet – den politik som ni uppenbarligen vill upprepa.

Inom svensk industri ökade varje år från mitten av 80-talet fram till regeringsskiftet antalet jobb med 30 000 i utlandet. Det var situationen. Men i vårt land minskade antalet industrijobb med 86 000 mellan 1990 och 1991. Det var konsekvensen av er politik. Jag förstår så väl att Ingvar Carlsson då vill diskutera någonting helt annat. Men så enkelt går det inte.

Jag skall ta upp en annan sak som ni i debatten för exakt tre år sedan sade: Socialdemokratin skulle vara en garant för att vi skulle få sänkt matmoms i det här landet. Kommer Ingvar Carlsson ihåg det? Det står att läsa i riksdagens protokoll från för tre år sedan.

Sedan fick vi en kris i det här landet. Ingvar Carlsson var den första att tycka att vi skulle införa en generell momshöjning, en enhetlig nivå på 25 %. Vem var det som var garanten för det som Ingvar Carlsson så storstilat utlovade här för tre år sedan? Jo, det var Centerpartiet.

(Applåder)

Anf. 14 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ville bara ge Olof Johansson chansen att diskutera någonting som inte gör honom lika arg, något konkret som har med framtiden att göra – jag berömdde ju faktiskt en del centerpartister.

Jag tror att det är väldigt viktigt med sjukvård. Det vore bra om vi kunde skapa en bred majoritet, så att vi får stopp på slöseriet inom sjukvården. Då kunde vi använda resurserna där de verkligen bäst behövs, dvs. för att hjälpa dem som är allra mest utsatta, och det är inte just nu de på Östermalm. Där behövs ingen ökad läkartäthet. Det vore bra om vi kunde komma överens om ett konkret resultat på ett mycket viktigt område.

Visst kan vi försätta att diskutera 80-talet, men jag tror att väljarna är mer intresserade av att få veta vad vi skall göra framöver. Olof Johansson leker med statistiken. Som ni säkert lade märke till bröt han ut vissa år under mitten av den socialdemokratiska regeringsperioden. Han talade nämligen om 1985 och framåt. Men vi får väl ändå tillgodräkna oss alla år, eller finns det olika socialdemokratiska regeringsår, Olof Johansson?

Sett till resultatet inom industrin var det en mycket gynnsam utveckling för industriinvesteringarna. Vi klarade av sysselsättningen. Men så fort vi får borgerliga regeringar, sjunker industriinvesteringarna på något underligt sätt. Vi får sämre framtidstro och på det sättet en sämre utveckling i landet.

Jag har funderat ganska mycket över detta. Man tror ju att man inom näringslivet skulle bli glad när man får en borgerlig regering. De flesta företagare röstar väl borgerligt. Men jag möter nu förvånansvärt många som också i dessa kretsar säger: Det här går inte. Vi måste få någon ordning och reda igen. Vi måste få en regering som kan skapa litet optimism och framtidstro.

Jag tror faktiskt att ganska många småföretagare, Olof Johansson, kommer att rösta socialdemokratiskt i höst.

(Applåder)

Anf. 15 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag tror inte att en enda människa gör allting rätt. Jag tror inte heller att alla politiska partier, inte ens något, klarar av allt perfekt. Men socialdemokraterna framträder alltid som om de hade all världens monopol på all klokskap.

Fru talman! Jag tror inte att det egentligen finns något som är farligare för svensk ekonomi än just detta, att socialdemokraterna aldrig kan tillstå att de har ansvar för något av sitt eget förflutna.

Trots att vi ju vet att socialdemokraterna står ansvariga för det mesta av vad som hände under 80-talet, talar de om detta decennium som om de skulle vilja leva det i repris. Det är något slags politiskt romantisk längtan bort från den verklighet som de själva har skapat.

Ingvar Carlsson talade om att byta färdriktning. Han vill tydligen tillbaka till 80-talet med den förskräckande sus och dus-ekonomin som vi hade då med ökande skillnader mellan rika och mindre bemedlade.

Alf Svensson fick sitt vårdnadsbidrag – jag kan försäkra kammaren om att jag hade väntat mig en sådan släng. Men jag får inget vårdnadsbidrag, utan det är småbarnsföräldrarna som får ett sådant. Det är byggnadsarbetare, glesbygdsboende småbarnsföräldrar som har långt till ett daghem och inte har chans att nyttja en daghemsplats. Det är ensamstående som i dag har ordnat sin barnomsorg på egen hand och inte har chans att betala något för denna barnomsorg, för de har inte tillräckligt mycket pengar. Ingvar Carlsson talar om 4 000 miljoner. Det är säkert något som han har lärt sig av någon konsult, för att det skall låta mycket. Vi vet ju att nettokostnaden inte är så hög. Detta, fru talman, är en investering i barn.

Det blir ingen ökad valfrihet säger Ingvar Carlsson, för att sedan omedelbart övergå till att skälla på allt vad valfrihet heter.

25 % av de elever som började skolan valde en annan skola än den närmaste. I ett av de rödaste områdena i Stockholm är nu cirka hälften av daghemmen privata, mest föräldrakooperativ som är offentligt finansierade.

Nu börjar man att hetsa mot valfriheten i skolan. Jo, man skall få byta skola om man vill. Men det är regeringen, enligt Ingvar Carlssons modell, som skall bestämma vilken skola man skall få välja. Valfrihet – inte för föräldrarna – men valfrihet för staten är vad Ingvar Carlsson vill ha tillbaka, alltså 80-talets politik med alla dess misslyckanden.

(Applåder)

Anf. 16 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Alf Svensson säger att vi anlitar konsulter för att räkna ut vårdnadsbidragets kostnader. I så fall betalar vi inom det socialdemokratiska partiet konsulterna själva. Vi kommer inte att lasta över kostnaderna på skattebetalarna. Framför allt är det litet märkligt att vi inte ens kan få granska frågan före valet. Det där med konsulter var nog inte så lyckat, Alf Svensson.

Alf Svensson talar om monopol på klokskap från socialdemokratins sida. Nej, jag är en ganska ödmjuk person. Jag skulle nog aldrig som statsminister påstå att jag står för den enda vägens politik, vilket däremot är ett uttryck

för monopolanspråk. Det är ganska farligt, Alf Svensson, att uttrycka sig på det sättet.

Alf Svensson säger att jag vill fly tillbaka till 80-talet. Det är ju ni som hela tiden kommer tillbaka till 80-talet. Jag försöker förgäves att få diskutera framtidens frågor. Men ni halkar på något fantastiskt sätt tillbaka till detta ändå. Jag förstår att ni inte vill diskutera er egen regeringsperiod, och det är väl mänskligt. Men fly då åtminstone mot framtiden, så att vi kan få en framtidsinriktad debatt från den utgångspunkten!

Jag skulle gärna vilja diskutera vårdnadsbidraget med Alf Svensson. Ni lovade i förra valrörelsen att ni skulle vara de sjuka och gamlas röst i politiken. Pengar från löntagarfonderna skulle avsättas för sjukvården. Men vad har hänt? Färre får hjälp. Det blev inga pengar till sjukvården. I stället kommer det nu nödrop från sjukvårdspersonal om hur patienter har det svårt och att man inte kan ge den hjälp och det stöd som man skulle vilja ge.

Vad gör då Alf Svensson? Jo, han slår ut med armarna och säger att kds inte har fått med sig övriga partier i regeringen på sin politik. Men hur hårt har kds slagits för de gamla?

Det fanns motstånd i regeringen mot vårdnadsbidrag. Men kds gav sig inte. Det fanns motstånd mot formuleringarna om kristen etik i läroplanen. Men Alf Svensson drev på.

Varför har ni inte varit lika envisa och pådrivande när det gäller de gamla och de sjuka? Det finns inga pengar, säger ni. Men det fanns 4 000 miljoner kronor till vårdnadsbidraget, trots att Sverige har ett budgetunderskott på 200 miljarder.

Förra året sparade landets kommuner 1 200 miljoner kronor på äldreomsorgen. Vårdnadsbidraget kostar tre gånger så mycket.

Det fanns 25 miljarder kronor till skattesänkning för aktieägare och kapitalägare. Den miljardrullningen försvarar Alf Svensson lidelsefullt.

Jag vill fråga Alf Svensson vad han ger för råd till den sjukvårdspersonal som känner sig förtvivlad för att man inte kan hjälpa patienterna att duscha åtminstone en gång i veckan.

(Applåder)

Anf. 17 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Fru talman! Det är inte så att vi vill halka tillbaka till 80-talet. Men efter att ha lyssnat till Ingvar Carlssons anförande och till den ekonomiska debatten som ägde rum här i kammaren i går, kan vi inte uppfatta någonting annat än att Ingvar Carlsson och socialdemokraterna menar att 80-talets politik var den rätta politiken. Hade de fått fortsätta att föra den politik som de förde under 80-talet, hade allt varit frid och fröjd.

Ni försöker att inbilla svenska folket att allt elände började i september 1991, trots att att ni så väl vet att detta är osant, trots att tre eminenta, kunniga och skickliga ekonomer bland socialdemokraterna – Kjell-Olof Feldt, Klas Eklund och Odd Engström – säger att det är 20 år av felaktig ekonomisk politik som gör att vi sitter i den ekonomiska rävsaxen i dag.

Kan ni inte tillstå detta? Kan ni inte säga att 80-talets politik med socialdemokratisk regering ledde oss in i ett elände?

Sjuksköterskan skall självfallet få följande besked. Om vi inte får upp

svensk ekonomi på fast mark igen kommer det att bli än värre, vad vi än önskar och vad vi än tycker. Socialdemokraterna är intresserade – och det är vi också – av fördelningspolitiken. Men de måste också vara intresserade av att se till att det finns något att fördela.

Det är inte särskilt rimligt, Ingvar Carlsson, att tala om bruttokostnaden för vårdnadsbidraget. Tala i stället om nettokostnaden. Då torde det väl ha nått fram, med eller utan hjälp av konsulter, att det är fråga om 2,3 miljarder kronor. Men Ingvar Carlsson ivrar för att säga 4 000 miljoner kronor. Det låter naturligtvis mycket mera.

Detta är en rättvisefråga. Det förvånar mig att inte Ingvar Carlsson i fråga om barnen – det finaste och värdefullaste vi har – kan stå för rättvisa, kan stå för en utjämning mellan dem som har de stora subventionerna via alla skattesedlar och dem som inte har några subventioner alls. Det handlar om rättvisa mellan barnfamiljerna.

(Applåder)

Anf. 18 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Inser inte Alf Svensson att människor lyssnar på oss nu, och de hör Alf Svensson argumentera för en helt ny, och vi kan väl vara överens om, mycket kostnadskrävande reform. Detta är i ett läge där vi har ett jättelikt budgetunderskott. Vi skär ned för de arbetslösa, sjuka och äldre. Vi säger att vi inte har pengar.

Då säger människor till sig själva: "Men de har ju råd med en helt ny reform." Detta är en reform som kostar betydligt mer än nedskärningarna inom äldreomsorgen. Jag tror inte att Alf Svensson med all sin verbala skicklighet kan förklara hur det går ihop.

Jag måste upprepa min fråga, Alf Svensson. Hur kan ni genomföra en sådan kostnadskrävande reform, samtidigt som ni sviker löftena om att de äldre och de sjuka skall få det bättre med kds hjälp? Jag får inte detta att gå ihop. Jag tror att väldigt få människor lyckas. Alf Svensson gled förbi svaret. Men om Alf Svensson inte svarar i dag, kan jag försäkra att vi socialdemokrater kommer att upprepa frågorna i hela valrörelsen. Det hela handlar om hur vi verkligen fördelar de resurser vi har.

Jag säger öppet och ärligt: I stället för att satsa på en ny reform som skapar nya utgifter, tycker vi att kärnan av det allra viktigaste i den gemensamma sektorn skall behållas.

Jag vill säga följande om skolan till Alf Svensson. Vi har infört en skola för alla. Vi genomförde beslutet att man själv skall få välja skola. Men jag engagerade mig en gång i tiden i politiken för att få en skola för alla. Får ni genomföra skolpengen, och ovanpå det avgifter till skolan, blir skolan klas-sindelad. Så länge jag är politiskt aktiv kommer jag att kämpa för att få en sammanhållen skola för alla barn. Den är rättvis. Den är bra, och den skapar bättre förutsättningar för ett demokratiskt samhälle.

(Applåder)

Anf. 19 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson! Man vet aldrig om Ny demokrati är historia. Men Ny demokrati kommer att gå till historien som det parti som var med

om att bryta den socialdemokratiska hegemonin som hade funnits under årtionden.

Ingvar Carlsson sade om mig att jag är historia eller är på väg att bli historia. Det vet man inte heller. Men jag kanske får en liten fotnot i historieboken – Alf Svensson – som den som faktiskt såg till att det blev ett vårdnadsbidrag i Sverige, som den som var med och medverkade till systemskiftet, reformeringen, det första steget i familjepolitiken. Nu kan barnfamiljerna bestämma mer över vad som är bra för deras barn. Det är en mera rättvis familjepolitik.

Jag vill gå in på frågan om arbetslösheten, Ingvar Carlsson. Det viktigaste är att få ned nivån på arbetslösheten. Det gäller att stimulera investeringarna. Ingvar Carlsson sade: Sätt Europa i arbete. Jag säger: Sätt Sverige i arbete.

Ingvar Carlsson sade att det är viktigare än någonsin att få investeringar till Sverige. Jag säger att det är viktigare att få investeringar från USA och Asien. Det är att ge fel signaler till investerarna att höja skatter. Jag frågar Socialdemokraterna följande. Varför går ni ut med förslag om att höja bolagsskatten från 28 till 30 %? Höjningen är inte stor, men signalerna som sänds till investerarna är inte positiva. Det gäller att få omvärlden att tycka att Sverige är ett bra investeringsland. Jag undrar hur ni ser på detta och vad ni tänker göra för att få investeringar till Sverige.

Vidare var det frågan om Electrolux i Mariestad. På Electrolux i Mariestad var sjukfrånvaron under det glada 80-talet 30 %. Electrolux hade en lika stor fabrik i Newcastle upon Tyne som tillverkade 500 000 kylskåp. Där var sjukfrånvaron 5 %. Det var den socialdemokratiska frikostiga politiken med sociala förmåner och bidrag som gjorde att den svenska industrin och Electrolux flyttade ut ur landet. På tre år har Sverige mist 300 000 industrijobb till Europa. Electrolux har i dag 15 % av sina arbetare i Sverige.

Vi måste bryta denna trend. Vad gör Socialdemokraterna för att få tillbaka investeringarna till Sverige?

(Applåder)

Anf. 20 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Om Ny demokrati är det ena eller det andra på historieområdet kan diskuteras. Det är nog många som tycker att det är en rätt sorglig historia.

Det lovades så mycket från Ny demokrati. Man skulle förändra politiken. Man skulle inte bli ett vanligt parti. Man skulle framför allt inte ägna sig åt något fiffel och förhandlande. Men om det är några som har varit mästare på detta ända in i det sista, så är det Ny demokrati! Det har varit på ett sätt som jag aldrig tidigare har upplevt under mina rätt många år i riksdagen. Det må väl vara. Jag tycker att det sorgliga är att Ny demokrati har kunnat spela en roll. Det beror på att regeringspartierna inte har haft modet att våga satsa mer på ett samarbete över blockgränserna och därmed göra Ny demokrati ointressant.

Harriet Colliander säger att vi skall sätta Sverige i arbete – inte Europa. Sverige är en del av Europa, vare sig vi tycker om det eller inte. Jag har kommit till den övertygelsen att vi löser våra sysselsättningsproblem bättre om

vi förmår utarbeta en europeisk strategi i stället för att försöka fortsätta med den nationella strategin. Jag grundar detta på mina erfarenheter som statsminister i slutet av 80-talet, då Sverige gick mot strömmen. Vi klarade sysselsättningen i motsats till många andra länder. Men våra handlingsmarginaler blev mindre och mindre. Därför är ett av mina tyngsta argument för att förord ett medlemskap i den europeiska unionen att jag är övertygad om att vi löser våra egna sysselsättningsproblem bättre om vi samarbetar över nationsgränserna. Kapitalet, marknadskrafterna, rör sig redan över nationsgränserna.

Skall politiken vara passiv? Skall vi ständigt komma i ett underläge? Spela inte ut, Harriet Colliander, några nationella argument på den punkten, framför allt inte som Ny demokrati förordar ett medlemskap.

Jag är fullständigt övertygad om att ni inte löser sysselsättningsproblemen, varken i Ny demokrati eller i andra partier, genom att ge aktieägarna skattesänkningar. Vi hade 1993 en ökning av aktievärdena med 50 %. Aktieägarnas förmögenheter har alltså ökat kraftigt. Mitt under en period när alla andra har fått det mycket sämre har de fått det väldigt mycket bättre.

Ovanpå detta har aktieägarna på inkomstsidan fått en total skattefrihet. De betalar inte ens vad låginkomsttagarna betalar i skatt. Jag är övertygad om att den insatsen inte alls leder till att företagen får det bättre, men den leder till ökade ekonomiska skillnader i Sverige. Jag företräder ett parti som är för någorlunda stor rättvisa i Sverige och som säger nej till den formen av skattesänkningar.

(Applåder)

Anf. 21 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Fru talman! Jag fick inga svar av Ingvar Carlsson på hur man skall få investeringar hit till Sverige, vilket är så viktigt för oss.

Jag tror att Ingvar Carlsson missförstod mig – det är ingen motsättning mellan arbetet för att sätta fart på Europa och strävandena att sätta fart på Sverige. Självklart måste vi gå med i den europeiska unionen. Gör vi inte det blir det dyrare att låna utomlands, och vi får en lägre välfärd. För mig är det helt självklart att vi måste leva i symbios med Europa.

Men det gäller att skapa nya jobb, Ingvar Carlsson. Man kan inte bara gå in för beredskapsarbeten och hålla pengar över AMS, utan det handlar om att skapa nya jobb. Det gör inte politikerna. Politikerna måste skapa förutsättningar för nya jobb. Den tillväxt av den offentliga sektorn som vi såg under 70-talet berodde till stor del på att man ville dölja en arbetslöshet som annars hade kommit i dagen genom ofördelaktiga siffror.

Men det finns mycket som man kan göra, Ingvar Carlsson. Man måste minska fackets makt, och jag skulle vilja höra vad ni anser om det. Man måste vidare luckra upp lagen om anställningsskydd för att skapa gynnsammare villkor för småföretag. Vi har t.ex. föreslagit att företag med mindre än 25 anställda helt enkelt skall ha dispens från LAS. Dessutom bör man inte höja bolagsskatten. Ungdomslöner och lokala lönebildningar behöver införas.

Allt detta är sådant som ger dynamik på arbetsmarknaden, Ingvar Carlsson. LAS är t.ex. till bara för dem som har, inte för dem som står utanför.

Jag vill för Ingvar Carlsson också peka på att det nu har redovisats att vi har 300 000 arbetslösa som är under 29 år. Med en sådan ungdomsarbetslöshet får vi ett samhälle som ingen av oss här vill ha, ett samhälle med motsättningar mellan – låt mig säga det – invandrare och svenskar som är arbetslösa. Detta märks redan genom de motsättningar som finns mellan ungdomsgång. Man måste gå till botten med problemen och skapa bättre förutsättningar i Sverige. Man kan inte bara försöka komma till rätta med ungdomsarbetslösheten som sådan, utan det handlar om att åtgärda grundläggande strukturella brister i svensk politik.

Jag skulle vilja höra hur ni tänker göra detta, Ingvar Carlsson. Ännu har jag inte fått något svar.

Anf. 22 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Harriet Colliander och jag är åtminstone överens på en punkt: att ungdomsarbetslösheten är ett av våra absolut allvarligaste problem. Det är därför som vi har utarbetat ett särskilt program med ett stort antal åtgärder som innebär att inga ungdomar under 25 år skall behöva gå arbetslösa mer än 100 dagar. Jag tycker att det är oerhört angeläget att vi när vi kommer tillbaka till denna kammare efter valet i höst verkligen kan genomföra de åtgärderna.

När det sedan gäller frågan vad vi kan göra för att få till stånd investeringar i Sverige vill jag säga att den på kort sikt bästa åtgärden väl är att vi får en regering som inte är beroende av Ny demokrati. Företagarna vill ha långsiktighet och stabilitet, och jag kan försäkra att ett parti som Ny demokrati, som har uppträtt så som det gjort i riksdagen under våren, inte skapar förtroende i företagarkretsar.

Vad gäller konkreta åtgärder som vi från socialdemokratin vill vidta vill jag peka på att vi har föreslagit att företagen skall få göra direktavskrivningar på 70 % i maskiner. Det är en konkret åtgärd som skulle hjälpa företagen att satsa på framtiden, stärka sin produktionsförmåga och bli konkurrenskraftigare. Något annat som är helt avgörande är att vi får i gång investeringarna i kommunikationer, på miljöområdet, på transportområdet och i data och elektronik. För detta har vi lagt fram ett 20-miljardersprogram. Också det är god socialdemokratisk politik.

Detta är inte att återvända till 80-talet, utan att se de nya problem och möjligheter som finns och göra satsningar utifrån dem. Så har vi socialdemokrater alltid gjort, och det gör vi också i dag. Jag tror att detta kommer att skapa en optimism och en framtidstro och att det kommer att leda till kraftigt ökade investeringar.

(Applåder)

Anf. 23 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag vill först säga att jag i många stycken är överens med Ingvar Carlsson, särskilt vad gäller beskrivningen av läget i landet och framför allt vad gäller beskrivningen av läget ute i våra kommuner. Jag tror att det var bra att återföra denna politiska debatt till vardagen. Den vardag som är en verklighet för väldigt många människor är att det är mycket illa ställt i kommunerna.

Det är för stora barngrupper på dagis, det är för få förskollärare, det är för stora klasser och för få lärare i skolan, stängda fritidshem för dem som bäst skulle behöva fritidshemmen och stängda bibliotek för de människor som vill söka kunskap och förkovran. Vi har många gamla i vårt samhälle men mycket litet personal inom hemtjänsten.

Detta är fakta, och jag tror att Ingvar Carlsson och jag är överens om dem. Jag är också överens med Ingvar Carlsson om att vilja ha ett samhälle som bygger på solidaritet och medmänsklighet och som bedömer varje människa utifrån hennes eget värde. Men, Ingvar Carlsson, om vi skall kunna få detta samhälle, måste det också finnas pengar för att finansiera det. Och, Ingvar Carlsson, om vi vill bygga upp denna generella välfärd som skall omfatta alla oavsett tjockleken på plånboken, måste kommunerna också få pengar till att bedriva denna verksamhet. Kommunerna måste få växa för att kunna tillgodose de ökande behoven, som handlar just om barnen, de gamla, de sjuka, skolan och biblioteken.

Jag skulle vilja fråga Ingvar Carlsson: Hur tänker ni er det här? Vi har från Vänsterpartiet lagt fram förslag om en alternativ ekonomi som just innebär pengar till kommunerna. Det är det som vi prioriterar.

Jag vet att Socialdemokraterna har ett förslag som innebär att man skall fördela om bland kommunerna, och det är klokt och riktigt, tycker jag. Rika kommuner kan ge till fattiga. Men det kan ju inte vara så, Ingvar Carlsson, att sjuksköterskan i Göteborg som är förtvivlad över att hon inte får duscha sina patienter tillräckligt ofta skall ta pengar från sjuksköterskan i Luleå, så att hon inte kan duscha sina patienter.

Vi måste erkänna att det behövs mer pengar till dessa verksamheter, och jag vill mycket gärna veta hur Ingvar Carlsson och Socialdemokraterna har tänkt sig att lösa dessa problem.

Anf. 24 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns inga okända källor att ösa ur, men det finns faktiskt en del som man både på kort och på lång sikt kan göra för att få en bättre finansiering av den gemensamma sektorn.

Vi har när det gäller de akuta problemen på kort sikt föreslagit att man inte nu skall avskeda ytterligare personal, varken inom sjukvården, inom skolan eller inom barnomsorgen. När människor går ut i öppen arbetslöshet får man en mycket liten besparing, men det får mycket negativa effekter på vård och omsorg och för dem som är kvar i arbete. Vi har i vår budget avsatt medel för att kommunerna skall kunna behålla dessa människor nu under lågkonjunkturen.

Det är faktiskt så att det slösas på vissa områden inom sjukvården. Jag har gett ett mycket tydligt exempel på det här i debatten i dag, nämligen den fria etableringsrätten som dränerar den offentliga sjukvården på över en miljard kronor. Tänk om man i stället strategiskt kunde sätta in dem där det är som allra värst. Det skulle bli en betydande kvalitetsförbättring. Vi skulle slippa det som görs i den s.k. valfrihetsrevolutionens namn men som kvalitetsmässigt inte tillför sjukvården särskilt mycket.

Låt mig också ta upp omfördelningen mellan kommuner. Jag rekommenderar Gudrun Schyman och andra att läsa vårt nyligen presenterade kommu-

nala program på den här punkten. Det finns kommuner i Sverige som har det bra, t.o.m. mycket bra. Vi tycker att åtminstone de allra rikaste kommunerna, precis som tidigare under vår tid, skall dela med sig till de kommuner som t.ex. har ställt upp och byggt bostäder och tagit på sig ett mycket större ansvar för samhällsfunktioner än dessa rika kommuner.

Detta är tre exempel på åtgärder som vi även i ett mycket ansträngt samhällsekonomiskt läge skulle kunna vidta om det fanns litet andra ambitioner när det gäller fördelningspolitiken och ett ansvar för hur vi använder de resurser som vi ändå skall satsa på sjukvård och annat. Jag rekommenderar att de tre åtgärderna vidtas omedelbart.

Anf. 25 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tror säkert att vi kan göra gemensam sak när det gäller de här tre åtgärderna, Ingvar Carlsson. Problemet är att det inte räcker. Det räcker inte för att möta de växande behov som finns i kommunerna.

I dag på morgonen har vi här i riksdagen tyvärr beslutat om en ny arbetslöshetsförsäkring som ytterligare kommer att belasta kommunernas ekonomi. De åtgärder som ni har föreslagit räcker inte. Det måste fram mer pengar.

Vi i Vänsterpartiet har föreslagit att vi skall inrätta en kommunakut. Det är lika viktigt i dag som det en gång var att inrätta en bankakut. De kommuner som bevisligen inte har pengar på kistbotten måste kunna få pengar. De måste få garantier för att kunna fortsätta sin viktiga verksamhet.

Låt mig sedan gå över till en annan fråga där vi inte alls är överens, Ingvar Carlsson. Det gäller frågan om medlemskap i den europeiska unionen. Jag har mycket svårt att förstå hur ni socialdemokrater kan utmåla detta som ett socialistiskt projekt. Det är för mig obegripligt. Där tror jag att jag för en gångs skull är överens med Carl Bildt som också brukar se det som en omöjlighet att det skulle kunna vara ett socialistiskt projekt.

Hur kan man som socialdemokrat säga att ett medlemskap i en europeisk union, som innebär ett medlemskap i en ekonomisk och monetär union, är ett socialistiskt projekt, Ingvar Carlsson? Där är ju det främsta målet för den ekonomiska politiken inflationsbekämpning och prisstabilitet till priset av en permanent hög arbetslöshet.

Om det skulle bli ett socialistiskt projekt skulle det innebära att Romfördraget skrevs om, att samtliga länder som i dag är medlemmar får socialistiska majoriteter och att det är deras röst som skall gälla i ministerrådet. Det ser inte ut så i dag, och det ser inte ut så under mycket lång tid framöver. Det finns ingenting som talar för detta socialistiska projekt.

Ni försöker förflytta beslutsmöjligheterna ifrån den svenska riksdagen, där vi har möjlighet att fatta politiska beslut som innebär att vi kan få ner arbetslösheten, till ministerrådet i Bryssel, där vi inte kommer att kunna driva en sådan politik. Det är märkligt att ni vill sälja ut demokratin till förmån för något som det är mycket svårt att veta vad det blir.

Anf. 26 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror nog att Gudrun Schyman tog i litet för mycket i den sista meningen där hon påstod att jag vill sälja ut demokratin.

Jag har varit demokrat i hela mitt liv. Jag har varit med och bekämpat kommunismen på ungdomsförbunds nivå både här hemma och ute i världen. Jag kommer att fortsätta att vara demokrat även i framtiden. Jag tror att EU-länder som Danmark och Holland, för att nämna två, är demokratiska länder.

Problemet är ett annat, Gudrun Schyman. Jag är rädd för att om vi isolerar oss får vi en formell beslutanderätt över en allt större maktlöshet. Som socialdemokratisk politiker känner jag ett ansvar för att vi skall nå resultat och för att vi skall kunna lösa människornas vardagsproblem. Då måste jag pröva hur vi bäst kan göra det. Jag har kommit till den ärliga övertygelsen att vi gör det bäst om vi samarbetar med andra länder – och om jag som socialdemokrat samarbetar med socialdemokratiska partier i andra länder – när det gäller arbetslöshet, när det gäller miljö och när det gäller den sociala tryggheten.

Gudrun Schyman lyssnade illa till min inledning. Jag sade just att den europeiska unionen inte är ett konservativt projekt, och den är inte ett socialdemokratiskt projekt. Den blir vad medlemsländerna och medborgarna gör den till. Precis på samma sätt som vi måste vinna i höstens val för att kunna fatta beslut om svensk politik måste vi kunna övertyga människorna ute i Europa om våra idéers bärkraft för att kunna tillämpa dem där. Och det är faktiskt så att jag tror på demokratin.

Jag tror på möjligheten att övertyga medborgarna i Europa om idéerna om frihet, jämlikhet och rättvisa. Jag tror att det är vårt ansvar att där möta nyfascismen. Jag tror inte att vi möter nyfascismen genom att isolera oss och säga att andra länder får ta hand om detta. Som socialdemokratisk politiker tror jag att jag har mycket större anledning att hoppas på ett ja i folkomröstningen än vad konservativa politiker har anledning att göra.

(Applåder)

Anf. 27 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Innan jag ger mig in i den egentliga partiledardebatten vill jag säga att jag tror att vi alla har anledning att tänka på de anhöriga till dem som dödades under natten i Falun. Det var ett fasansfullt skottdrama som har skördat oskyldiga människors liv. Det kan vara värt en viss eftertanke även här i kammaren i en stund som denna.

För tre år sedan tog den borgerliga fyrrpartiregeringen över regeringsansvaret i en situation där den svenska ekonomin befann sig i fritt fall. Vårt politiska system skakades av en moralisk kris. Då hade Socialdemokraterna under ett antal år grovt misskött Sverige. De hade bedrivit något som de kallade den tredje vägens ekonomiska politik. Den hade fört Sverige in i det som dess upphovsman Kjell-Olof Feldt själv kallade för arbetslöshetens stålbad. Ansvar för den djupa och allvarliga ekonomiska kris som drabbade Sverige i början av 1990-talet var och förblir främst socialdemokratin.

Rosornas ständiga interna krig inom socialdemokratin hade lett till den ena krisen efter den andra. Ingvar Carlssons tid som statsminister var lång dags färd mot natt. Aldrig tidigare och aldrig senare har en regering mötts av ett så litet förtroende, om vi tittar på opinionsundersökningarna, som regeringen Ingvar Carlsson för tre år sedan. Det var ett elände i politiken, och

det var ett elände i ekonomin. Det var litet av misslyckandets misär kring den sonderfallande politiken och den sonderfallande socialdemokratin för tre år sedan.

Det var uppenbart att Sverige behövde en ny stat. Det var vad vi lovade under valrörelsen, och det var vad vi lovade i det regeringsprogram som vi presenterade här i kammaren den 4 oktober.

Det gällde för det första att helt och fullt föra in Sverige som en aktiv och konstruktiv deltagare i det europeiska samarbetet.

Det gällde för det andra att återupprätta förutsättningarna för tillväxt och företagande, eftersom det är det enda sättet att få fram nya och riktiga jobb, vilket vi behöver för att ta oss ur arbetslöshetskrisen.

Det gällde för det tredje att genomföra en valfrihetsrevolution i välfärdspolitiken och se till så att individer och familjer själva, så långt det går, får möjlighet att välja skola, att välja barnomsorg, att välja sjukvård och att välja omsorgen på äldre dagar.

Det gällde för det fjärde att ge Sverige en ny start också i miljöpolitiken, genom kretsloppsprincipen – revolutionerande som den är – och genom användandet av avgifter snarare än regleringar för att stimulera fram en bättre hushållning med naturresurser och miljö.

Detta var vårt program. I dag kan vi summera vad som har blivit resultatet av dessa korta men innehållsrika år. Den summeringen kan bara ge ett resultat. Vi har gjort det vi sade att vi skulle göra. Vi har gett Sverige en ny start. Vi har gett Sverige nya möjligheter. Vi har bevarat och stärkt den politiska stabiliteten.

Regeringen i Sverige har stått starkare och mer samlad under dessa tre år än någon regering i mannaminne. Vi har inte haft några avgångar, några skandaler eller några kriser. Populister och missnöjespartier har hållits på mattan för att sedan successivt falla sönder och samman.

Nu gäller valet för Sverige om vi skall gå vidare framåt med alla dessa nya möjligheter eller i någon typ av uppgivenhet vända tillbaka till den politik som faktiskt har misslyckats förr.

Jag nämnde att vi har gett Sverige ett avtal med den europeiska unionens medlemsländer som är långt bättre än vad någon – inte minst, att döma av deras offentliga uttalande, Socialdemokraterna – hade trott. Vi har gjort vårt när det gäller att övertyga om nödvändigheten för Sverige av att vi är med i detta samarbete.

Jag tror att Ingvar Carlsson och jag har i grunden samma uppfattning om vad det europeiska samarbetet är. Det är ett samarbetsval som Sverige träffar. Sedan skall vi fylla detta med ett politiskt innehåll. Det kan vi göra från olika utgångspunkter – jag skall inte kommentera det nu – men samarbetsvägen och samarbetsvalet för Sverige har vi skapat förutsättningarna för. Nu är det fråga om att gå vidare och ge samarbetet innehåll. Det kräver en regering och en politik med kraft. Står man splittrad klarar man aldrig det.

Vi har vänt en ekonomi i fritt fall till en ekonomi i mycket klar uppgång. Vi övertog för tre år sedan vad som närmast kan beskrivas som ett konkursbo, och vi redovisar i dag en framtidsstro och tillväxtmöjligheter i Sverige som är starkare än på decennier och som är starkare än i de allra flesta industristater i Europa och i världen.

I dag, tre år efter det att vi tog över konkursboet, utvecklas den svenska ekonomin på de allra flesta områden bättre än vad prognosmakare och ekonomer faktiskt hade räknat med.

AMS talar om att den öppna arbetslösheten nu sjunker snabbare än vad regeringen hade trott, snabbare än vad AMS hade trott.

Riksrevisionsverket redovisade i veckan att budgetunderskottet minskar snabbare än vad Riksrevisionsverket hade trott.

Industriförbundet redovisade i veckan att investeringarna kommer att gå upp klart snabbare än vad man tidigare hade vågat hoppas på.

OECD, de västliga industriländernas samarbetsorganisation, redovisar att den öppna arbetslösheten sjunker snabbare i Sverige än i något annat av OECD:s 24 medlemsländer.

Det går allt bättre för Sverige. Men visst tog det tid att vända, och visst var det mödosamt, och visst har vi alla fått göra uppoffringar och bära bördor och mödor. Nedgången 1990 fortsatte 1991, den fortsatte 1992, och den fortsatte en bit in på 1993. Det var plågsamt, det var mödosamt. Men nu har politiken gett resultat, nu har det vänt, och nu har det vänt riktigt ordentligt.

Visst finns det orosmoln. Räntorna har nämnts. Jag instämmer gärna i det. Risken för en gammal och felaktig ekonomisk politik i september och risken för isolering i november medför att vi i dag i Sverige betalar en riskpremie på räntorna, en riskpremie som vi borde vara utan. Rösta rätt i september, och rösta rätt i november, så blir vi av med de överräntor som nu tvingas fram av hotet om en felaktig politik!

Vi har visat att vår politik, om den fullföljs och förstärks, kommer att ge allt fler riktiga jobb i företagen, allt lägre underskott i statsfinanserna, alltmer av valfrihet i välfärden och alltmer av utrymme för sparande, för arbete och för företagande.

Ingvar Carlsson ironiserar över att jag har sagt att jag tror att vi nu har möjlighet att nå en gyllene period för Sverige. Det är ingenting att ironisera över. Så är det, men det kommer inte av sig självt. Och framför allt: En felaktig politik kan ruinera Sveriges möjligheter att nå den gyllene period som vi nu faktiskt har den historiska chansen att få uppleva.

I dag visar opinionsundersökningar att Socialdemokraterna ligger väl till, och så är det säkert. Deras ständiga klagovisor har ju sin klangbotten i en tid av problem – även om jag är övertygad om att klagovisorna kommer att framstå som falskare och klangbotten allt kalare när valdagen närmar sig.

Jag vill utnyttja dagens möjlighet till att utfärda en lika allvarlig som stark varning för följderna för jobb och stabilitet och välfärd i Sverige om den socialdemokratiska politiken skulle börja genomföras.

När Ingvar Carlsson blir klämd på vad det egentligen är Socialdemokraterna vill göra – så mycket besked ger de som bekant inte – brukar han retirera genom att säga att de skall göra det som de gjorde förr, och det tror jag dess värre också är sant. En socialdemokrati utan en klart redovisad politik – minns tomheten i Göran Perssons tal i gårdagens debatt! – kommer att slitas sönder mellan löften och verklighet på ett sätt som vi redan har sett prov på. En socialdemokrati som inte har någon annan politik än den politik som har misslyckats förr, den socialdemokratin kommer att misslyckas igen. Ni kla-

rar inte av de nya jobben, och därmed klarar ni inte av tryggheten, och därmed klarar ni inte av välfärden.

Det enda som är alldeles säkert med Socialdemokraternas politik är att det blir höjda skatter på allt och på alla – på företag och på företagande, på lön och på arbete. Göran Persson lät en skattebomb – en kommunal sådan – detonera över löntagare och inkomsttagare bara häromdagen.

Detta får konsekvenser. Jag har och regeringspartierna har i varje tänkbart sammanhang under senare månader och veckor ställt en enda huvudfråga till Ingvar Carlsson och Socialdemokraterna: Hur kan ni någonsin tro att en politik som lägger nya bördor på företagen och på företagande någonsin kan ge de nya, riktiga jobb som Sverige behöver, inte minst alla de ungdomar som nu söker sig ut på arbetsmarknaden och som inte ser AMS som framtiden utan som vill ha nya och riktiga jobb i starka företag, som ser med optimism och tillförsikt på framtiden?

Socialdemokraterna har blivit oss svaren skyldiga, därför att svaren inte finns. En politik som lägger nya skatter på allt och alla blir en politik som bromsar och försvårar och t.o.m. förstör de framtidsmöjligheter som nu äntligen, nu när vi har vänt, börjar öppna sig för Sverige.

Ni säger att det är rättvist att höja skatterna. Men är inte detta ett uttryck för hyckleri? Hur kan det någonsin vara rättvist att föra en politik som leder till att vi får färre riktiga jobb och därmed längre arbetslöshetsköer? Er skattepolitik och er företagarfientliga politik är en orättvisa framför allt mot alla dem som vill ha nya jobb, alla dem som bara längtar efter att få göra insatser. Ni hänvisar dem till bidragsjobb. Det kan behövas under svåra tider, men när de riktiga jobben nu är möjliga att skapa, varför stoppar ni dem då med er politik, varför tror ni att det är bidragsjobb som är Sveriges framtid?

Hotet från socialdemokratin är inte bara ett hot mot företag, företagande och mot de nya riktiga jobben utan också ett hot mot den valfrihetsrevolution som vi har börjat att bereda marken för.

Tre år är en kort tid. Men det är nu äntligen möjligt för föräldrar att börja välja skola. Det är möjligt att välja läkare och sjukvård. Det är möjligt att få valfrihet och rättvisa i barnomsorgen. Allt detta har Socialdemokraterna varit emot, och allt detta kommer de att vara emot.

Vilka besked ger Socialdemokraterna inför valet till föräldrar och elever som har valt en annan skola eller en friskola? Skall de stängas kommer ni att få stänga en skola varje vecka under hela den kommande mandatperioden för att bli av med de friskolor som Ingvar Carlsson är så benhård motståndare till.

Vad skall ni säga till alla dem som faktiskt tycker att husläkarsystemet är bra och som tycker att det är bra att man får möjlighet att välja sin egen läkare? Att ni är emot vårdnadsbidrag och avdragsrätt kan inte förvåna någon. Men framställ inte detta – ni slösaktiga politiker – som sparnit! Det är uttryck för kollektivism, monopoltänkande och motstånd mot den valfrihet som vi nu börjar att bereda marken för.

Vi har visat resultat i en politik som har vänt Sverige från vad som var ekonomisk nedgång och konkursbo för tre år sedan till vad som i dag är ekonomisk uppgång, optimism och nya jobb. Vi har vänt från monopol till valfri-

het. Vi har vänt från en skolpolitik som var på drift till en skolpolitik som är på väg mot Europas bästa skola.

Det är den väg som kan ge den gyllene perioden för Sverige i framtiden. Låt oss inte vända tillbaka till den politik som misslyckats förr och som alldeles säkert, om den olyckan skulle vara framme, kommer att misslyckas igen. (Applåder)

Anf. 28 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror faktiskt att statsminister Carl Bildt håller på att få ett allvarligt trovärdighetsproblem. Människor känner inte igen sig, jag kan försäkra det, i den bild han ger här eller den han gav i debatten med mig för några veckor sedan. När Carl Bildt säger att vi nu går in i en gyllene period upplever inte den stora majoriteten av svenska folket sin situation på det sättet.

När nu 100 000, varav minst en tredjedel blir arbetslösa, nu går ut från skolor och universitet upplever de inte att arbetslösheten nu har vänt och att vi nu går mot kraftigt ljusare tider. De är i stället djupt bekymrade. De känner inte igen sig när det sägs att regeringen Bildt övertog ett konkursbo och nu har rätt ut det.

Här talar en statsminister som har varit med att med skuldsätta Sverige lika mycket som alla andra tidigare statsministrar i Sverige från Per Albin Hansson och fram till min egen tid. Då kan man inte skylla ifrån sig på andra och säga att det är de som orsakade ett konkursbo.

Carl Bildt säger att alla har fått bära bördor. Då är min konkreta fråga: Nämn ett enda förslag där de högavlönade och de rika har fått bidra till att hjälpa de arbetslösa?

Carl Bildt säger att Socialdemokraterna lägger på företagen ökade bördor. Med en socialdemokratisk politik skulle företagen få lägre avgifter och mindre bördor, medan ni vill ge till ägarna och aktieägarna. Ingen regering har höjt skatterna så kraftigt för löntagarna som den nuvarande regeringen har gjort. Det är den verkligheten som människorna ute i landet upplever.

Aldrig har så många varit bidragsberoende, Carl Bildt, som under er regering. Det är verkligheten. Människorna upplever det i sin vardag, eftersom det är de som tvingas att gå och kvittera ut bidrag. Därför kan inte Carl Bildt trola bort det i en talarstol. Allra minst i Sveriges riksdag när televisionens kameror surrar för fullt, och radion sänder väl också.

Carl Bildt säger att vi socialdemokrater skulle varit emot att människor skall få välja läkare. Det var vi som genomförde det. Men jag tycker att det är orimligt att vi skall ha en läkartäthet på Östermalm som är fullständigt grotesk samtidigt som man på sjukhusen inte klarar den mest viktiga vården. Det är den verkligheten de sjuka och deras anhöriga upplever.

Carl Bildt har så oerhört svårt att sätta sig in i hur vanliga människor har det. Det är det som är problemet. Han är för långt från verkligheten.

Vi har nog tyvärr inte Europas bästa skola. Sanningen är återigen att föräldrar och elever upplever hur man utarmar skolan. Det är verkligheten.

Fru talman! Jag tror att Carl Bildt skulle må bra av opposition ett tag. Man har trots allt litet mer tid att resa och titta sig omkring. Jag tror att det skulle bidra till Carl Bildts personliga utveckling som politiker.

(Applåder)

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Partiledardebatt

Anf. 29 Statsminister CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Nog är det ett svaghetstecken när Ingvar Carlsson börjar med att tala om Carl Bildts personliga utveckling när vi diskuterar hur vi skall klara arbetslösheten i Sverige.

Jag sade i grunden två saker i mitt anförande. Det var elände, nedgång, ökad arbetslöshet och massiv ökning av varsel när Ingvar Carlsson var statsminister våren 1991. Jag kan läsa statistik i timmar i kammaren om detta. Under vårmånaderna för tre år sedan ökade antalet varsel med 40 000. I dag är siffrorna dramatiskt mycket lägre. De ligger rekordlågt. Man får gå decennier tillbaka för att hitta så goda tal i industrin.

Jag sade att vi hade vänt denna utveckling med betydande svårigheter. Ingvar Carlsson ställer frågan: Har ni haft några förslag som lett till att höginkomsttagare fått betala för de arbetslösa? Ja, vi har faktiskt en speciell avgift för höginkomsttagare i arbetslöshetsförsäkringen. Det vet Ingvar Carlsson om, men han försöker att göra en s.k. Thage, som det numera heter, att smita ifrån det som är uppenbart och känt.

Politiken har gett resultat. Ingvar Carlsson lämnade nedgång och arbetslöshet efter sig. Vi kan nu erbjuda uppgång, optimism och nya jobb som kommer. Det är inte bara jag som säger detta. Det sägs av sådana auktoriteter som måhända även för Ingvar Carlsson är större än vad jag är.

Kjell-Olof Feldt har skrivit 493 tättryckta sidor om eländet med regeringens Carlsson, som ledde fram till arbetslöshetens stålbad. Det är 493 sidor som är lärorika. Låt dem inte misslyckas igen! Det finns 187 nya sidor som handlar om vad som nu krävs för framtiden. Kjell-Olof Feldt har förvisso ett och annat kritiskt att säga också om oss. Men i jämförelse med de synder som åvitas er framstår vi närmast som snövita helgon!

Åter till den grundläggande frågan. Hur kan Ingvar Carlsson eller någon inom Socialdemokraterna tro att ökade och nya skatter på företag och på företagare någonsin kommer att ge alla de nya riktiga jobb som vi behöver för att bryta arbetslösheten?

Detta är den grundläggande frågan. Den har socialdemokratin inget svar på. Därför kommer socialdemokratisk politik, om olyckan skulle vara framme, att misslyckas igen med än mer tragiska konsekvenser än förra gången Ingvar Carlsson stod där med nedgång, arbetslöshet, kris, rosornas krig, slitningar och söndring.

(Applåder)

Anf. 30 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! När jag såg Carl Bildt i talarstolen så undrade jag om han var statsminister eller bokförsäljare. Han har dock läst Kjell-Olof Feldts bok dåligt, eller också har han fått ett exemplar där det saknas väldigt många sidor. Jag skall gärna se till att Carl Bildt får ett fullständigt exemplar av Kjell-Olof Feldts bok, så att han kan ta till sig den. Han kommer då att uppleva att han har ganska mycket att lära även av Kjell-Olof Feldt.

Han kanske har ännu mera att lära av verkligheten. Jag tycker att det är ett bekymmer att vi har en statsminister som står här och ger en beskrivning som är så långt ifrån hur en stor del av svenska folket upplever verkligheten.

Jag menar faktiskt allvar med att försonligheten är viktig. Carl Bildt borde försöka ta till sig mera av verkligheten än vad han tycks göra.

Carl Bildt gav ett exempel på en avgift som höginkomsttagarna betalar. Det finns faktiskt ett tak. De betalar inte i förhållande till sin inkomst.

Jag vill ställa en fråga till Carl Bildt avseende en viktig punkt i min inledning. Det gäller den förlorade möjligheten att åstadkomma politisk stabilitet. Det finns tre områden där vi ändå har åstadkommit samarbete. Det gäller för det första räddningen av kreditväsendet. Hade det gått utan socialdemokratins insats? För det andra gäller det avtalet med EU, som Carl Bildt nämnde. För det tredje har vi antagit ett nytt pensionssystem. På dessa områden har regeringen haft de största framgångarna och där har man samarbetat med socialdemokratin.

Carl Bildt nämnde Ny start för Sverige, att Sverige skall gå med i EU och att förhandlingarna blev bra. Socialdemokraterna var med och stöttade. Vi presenterade t.o.m. vårt förhandlingsunderlag före regeringen. I övrigt har det tyvärr inte gått så bra. Om man hårdrar det kan man säga att för varje tal som Carl Bildt höll ökade ett tag nej-sidan. Det var inte så bra, sett från min utgångspunkt.

Ni talar om tillväxt och företagande. Sanningen är att på det området har det rasat, Carl Bildt. Det blev ingen tillväxt. Vi har fått en tillbakagång i stället. Jag har tidigare berört valfrihetsrevolutionen. På sjukvårdsområdet leder den till att sjukhusen dräneras på resurser. Vi får privatpraktiserande läkare i områden där det definitivt inte behövs ökade insatser. Den valfrihetsrevolutionen är inte rimlig och riktig.

Ni sade att ni har satsat på miljön. Carl Bildt nämnde kretsloppspropositionen. Låt mig hänvisa till Mats Svegfors, som torde vara bekant i Svenska Dagbladet. Om denna proposition skrev han följande: Det diffusa ansvar som hela kretsloppspropositionen skapar kommer inte att kunna utkrävas. Riksdagen delegerar till någon, oklart vem, att ålägga en krets av företag, oklart vilka, att utföra något, oklart vad.

Är det detta, Carl Bildt, som ni anser vara er viktigaste miljöpolitiska insats? I så fall kan jag bara gratulera.
(Applåder)

Anf. 31 Statsminister CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Det här var åter en flykt från huvudfrågan. Ingvar Carlsson sade ingenting om hur de nya riktiga jobben faktiskt skall skapas. Vi fick inget svar på frågan hur man kan tro att nya och ökade skatter på företag och företagande någonsin skulle kunna åstadkomma de nya och riktiga jobb som Sverige behöver. Sällan eller aldrig har en socialdemokratisk partiledare varit så på flykt och reträtt i en fråga som socialdemokratin klassiskt har trott varit deras egen.

Jag skall dock kommentera något av det Ingvar Carlsson sade. Först till miljöpolitiken. Jag erkänner gärna – och jag gjorde det inför de borgerliga riksdagsgrupperna när vi hade vårt slutsammanträde häromdagen – att när Olof Johansson och Centern började tala om kretsloppstänkandet hörde jag till dem som inte riktigt var på det klara med vad det var för någonting. Jag har blivit övertygad om att detta är viktigt och riktigt. Jag tror säkert att Mats

Svegfors har rätt när han pekar på de juridiska svårigheterna. Men tanken på återanvändning, kretsloppet och att man skall utnyttja avgifter för att få en bättre miljö, har kommit och börjat införas med den här regeringen. Jag hoppas att vi skall fortsätta med det arbetet och förfina det.

När det gäller Europapolitiken har vi gett Sverige ett bättre avtal än vad ni trodde att vi skulle klara av. Vi har gjort det inom den tidsram som vi satte upp, trots att ni aldrig trodde att det skulle kunna vara möjligt. Det är möjligt att de socialdemokratiska väljarna har tyckt att jag skulle ha talat mindre om detta. Men nog hade det varit bättre om Ingvar Carlsson hade talat litet mera till de socialdemokratiska väljarna – trots allt. Jag tror att han har rätt i det. Jag tror att socialdemokratiska väljare lyssnar mera på Ingvar Carlsson än på mig. Problemet med Europaopinionen är inte att jag har talat utan att andra har tigit. Jag välkomnar det som Ingvar Carlsson sade nyss.

Under de sekunder som återstår av min taletid skall jag säga något om sysselsättningen. Göran Persson, som sitter här i kammaren, har i LO-tidningen sagt att när socialdemokratin skall halvera arbetslösheten så handlar det om att halvera den öppna arbetslösheten till stor del med arbetsmarknadspolitik. Till stor del är det fråga om AMS-insatser, bidragsjobb och bidragspolitik.

När vi halverar arbetslösheten med vår politik är det fråga om riktiga jobb i optimistiska och framtidsinriktade företag. Detta är den avgörande skillnaden. Ni stoppar de riktiga jobben när ni försvårar för företagen och för företagandet. Ni tvingas kompensera detta med bidragsjobb. De kan vara nödvändiga. Vi har också gjort mycket i det avseendet. Men det är inte detta som det handlar om. Det skall vara skillnad på AMS och Sverige. AMS behövs, men gör inte AMS till Sverige.

(Applåder)

Anf. 32 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vi skall kanske ta en diskussion om riktiga jobb. Carl Bildt har börjat använda det uttrycket mycket ofta. Vad är riktiga jobb för Carl Bildt? Ibland har jag en känsla av att det avses att man har ett riktigt jobb om man t.ex. tillverkar en stridsvagn. Det är ett riktigt jobb. Men om man är sjukvårdsbiträde och har hand om gamla människor anses det nästan vara ett tärande jobb.

Visst finns det tärande personer inom den offentliga sektorn – några ser jag framför mig här. Tärande är dock inte sjukvårdsbiträdet, inte ambulansföraren och inte heller alla de andra som tar hand om våra sjuka och gamla. Men på något sätt så tycks moderater och nyliberaler anse alla som arbetar inom offentlig sektor inte ha några riktiga jobb. Men vad man än tillverkar inom industrisektorn, så är det någonting bra och riktigt.

Jag har i mitt inledande anförande verkligen redovisat hur vi vill skapa en ökad sysselsättning och tillväxt. Socialdemokratin har alltid varit medveten om den industriella sektorns betydelse, och vi har alltid sett till att den har fått bra och rimliga arbetsvillkor. Men vi kan inte i ett läge när alternativet, Carl Bildt, är öppen arbetslöshet inse att det skulle vara något skamligt eller felaktigt att bygga en väg med AMS-medel. Vägen blir för den skull inte sämre. För att kunna tycka så måste man vara ideologiskt förblindad.

Carl Bildt har öppet och aningslöst redovisat varför Moderaterna inte kan ta Sverige ut ur den här arbetslöshetskrisen. Jag tror att det Carl Bildt här sade om de riktiga jobben för det svenska folket var oerhört avslöjande.

I övrigt kan jag bara konstatera när det gäller de områden som Carl Bildt smiter ifrån att det väl numera är att "göra en Calle" när man smiter ifrån verkligheten och beskriver den på sitt eget sätt.

(Applåder)

Anf. 33 Statsminister CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Vi har nått en framgång. Vi lyckades faktiskt få Ingvar Carlsson att hålla sig litet till debattens huvudfråga, dvs. frågan om hur man skall få fram de riktiga jobben.

Visst finns det ibland behov av bidragsjobb. Vi har haft fler sådana under denna mandatperiod än man kanske har haft någon gång tidigare. Detta har vi haft, eftersom den akuta krisen måste hanteras. Men vad vi vill ha är en ekonomi som står på egna ben. Det gäller företag, kommuner, landsting. Också i offentlig verksamhet sker mycket som är nyttigt och värdefullt och som behöver förbättras.

I ert budgetalternativ och ute på era möten talas det om nya jobb. Det handlar praktiskt taget inte om ett enda nytt jobb ute i företagen. Det är bara fråga om olika typer av AMS-insatser och bidragsjobb. Det alternativet finns. Det är det tragiska.

Nu kommer optimismen. Nu vill företagen satsa. De nya riktiga jobben kommer om företagen bara får besked om att den ekonomiska politik och den skattepolitik som denna regering står för skall ligga fast och om de får besked om medlemskapet i den europeiska unionen. En politik innebär att ni sätter beskattningen av riskkapitalet i europeisk stryckklass, att ni ökar bolagsskatten och att ni lägger nya bördor på småföretagen. Ni slår ihjäl nya riktiga jobb. Ni tvingas kompensera dessa med bidragsjobb. Det är en nödvändighet, men det handlar inte om detta.

Man undrar varför det är så här. Begriper Socialdemokraterna inte detta? Så här är det därför att de röda ränderna aldrig går ur. Socialdemokraterna misstror företag och framför allt företagare. Djupt inne i den socialdemokratiska motionen ser vi förslaget om hur allting skall ordnas. Nu skall AP-fonderna åter äga företag. Den socialistiska bockfoten kommer fram igen. Detta gör att ni aldrig klarar den avgörande uppgiften att skapa nya och riktiga jobb. Ni kommer aldrig ifrån den här frågan. Ni har misslyckats förr. En politik kommer att misslyckas igen, om nu olyckan skulle vara framme och ni skulle komma till makten.

(Applåder)

Anf. 34 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Fru talman! Ny demokrati har under dessa tre år tryckt på, irriterat och erinrat om många saker som måste göras.

Regeringen har faktiskt med Ny demokratis hjälp kunnat genomföra mycket som har varit till förmån för småföretagsamhet och för företagsverksamheten över huvud taget i Sverige. Utan Ny demokrati hade detta inte gått. Om jag hade kunnat visa overheadbilder här hade jag visat en förteck-

ning över bl.a. skattesänkningar som vi har medverkat till för att underlätta för företag. Vi har hjälp regeringen att få igenom dessa. Socialdemokraterna har hela tiden sagt nej. Det visar att socialdemokraterna inte alls är så företagsvänliga som deras läppars bekännelse ger uttryck för.

Jag tycker att regeringen slår sig litet för bröstet när man säger att exporten håller på att rädda Sverige. Det är den 30-procentiga devalveringen som har varit som manna från himlen för svensk export. Denna exportökning kommer att plana ut då devalveringseffekten börjar ebba ut.

Jag skulle vilja säga att det inte finns särskilt många utländska investerare i Sverige. Det behövs fler ansträngningar. En stor del av de ökade investeringar som många talar om består faktiskt i att multinationella företag köper aktier här i Sverige. De investerar inte direkt i fabriker. Det blir inga nya riktiga jobb av detta.

Regeringen måste medverka till att räntan sänks. Det är inte rimligt att räntan skall ligga på en högre nivå i Sverige än i utlandet. Den statliga Nordbanken skulle faktiskt kunna gå i spetsen och se till att det blev konkurrens i det svenska banksystemet. Exportkreditnämnden måste våga ta risker i stället för att bara tjäna pengar. Det är också ett led i att få bukt med arbetslösheten och skapa nya riktiga jobb.

Vi har kommit med många goda förslag här i riksdagen. Ibland upplever man att förslagen kommer från fel håll. Det har varit förslag för att lindra arbetslösheten och skapa riktiga jobb. När jag talar om att lindra arbetslösheten tänker jag mycket på ungdomsarbetslösheten. Vi har föreslagit lärlingssystem och industriskolor. Vi har också föreslagit en garantifond.

När jag var uppe på Uminova, Carl Bildt, fick jag just bekräftat att det behövs en garantifond som garanterar pengar så att bankerna vågar låna ut pengar till företag som satsar på uppfinningar, som är riskfyllt. Det ger nämligen nya riktiga jobb. Jag är ledsen över att vårt förslag inte gick igenom i samband med att man tog lönefondspengarna från 1992–1994 och så att säga omvandlade till fonder. Det hade varit något som hade gynnat svensk industri. Det fick jag bekräftat. Jag har också fått detta bekräftat från Ideon i Lund.

Det gäller också att marknadsföra Sverige utomlands. Jag tycker inte att regeringen gör tillräckligt. Ingvar Carlsson kommenterade inte ens höjningen av bolagsskatten. Jag vet att regeringen och Ny demokrati har samma uppfattning, nämligen att den inte bör ske. När det gäller frågan om att marknadsföra Sverige utomlands har vi talat för ett Sweden Center. Där skall aktiviteterna för att marknadsföra Sverige koncentreras. Det borde var litet mer klös i era ansträngningar för att se till att vi får fler utländska investerare till Sverige, Carl Bildt.

Anf. 35 Statsminister CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Det var litet förvirring här i kammaren före Harriet Collianders replik. Det verkade nästan som om det var ett nytt partiledarskifte i Ny demokrati, men så var det väl inte?

Om man tittar tillbaka på den här mandatperioden kan man se att en del av de förslag som har kommit från olika företrädare för Ny demokrati visst har varit vettiga och förnuftiga. Åtskilligt av det som Harriet Colliander nu

hade att anföra är sådant som bör bli föremål för en seriös debatt. Nu går vi mot mandatperiodens avslutning. Då kan jag säga att problemet har varit att allt detta har dolts av det interna stridsdånet, som med tiden har blivit närmast öronbedövande för omgivningen. Detta har dessutom överskuggats av förenklade budskap – som t.o.m. har gränsat till hatets utmarker. Det här har gjort att Ny demokrati ibland har ställt sig utanför den anständiga politiska debatten.

De insatser som Harriet Colliander har gjort under sin korta tid för att återföra Ny demokrati till att vara ett parti som man sakligt kan resonera med är värt ett visst erkännande. Hon har såvitt jag förstår fått utstå en del problem på grund av detta.

Jag skall nu gå över till de sakfrågor som hon tar upp. Det är klart att det faktum att kronan har fallit och fått ett lägre värde har inneburit en förbättring för exportindustrin. Den förbättring som vi nu ser i det svenska näringslivet beror dock inte enbart och inte ens främst på detta. Den beror på det produktivitetslyft som vi ser också i den offentliga sektorn. Det är resultatet av de förbättringar som vi har gjort för småföretagen i fråga om skatter och regleringar av villkor.

Därför tror jag att det är så viktigt vilken politik som kommer att föras på den andra sidan om riksdagsvalet. Om det förs en felaktig politik – om Socialdemokraterna börjar med allt detta elände som att höja skatter och reglera – kommer Sverige ändå att surfa ett tag på devalveringsvinsternas vågor. Därefter faller Sverige ner och får problem. Detta kan man möjligen klara av med bidragsjobb men inte med så mycket annat.

Vi måste få ner räntor – ja. Det får vi genom säkerhet, med en sund och bra ekonomisk politik och genom ett ja till medlemskap i den europeiska unionen. Vi måste satsa mera på exporten – jag håller helt med om det. Vi måste göra mera för att attrahera utländska investeringar till Sverige.

Det effektivaste sättet att göra detta är att rösta ja till en borgerlig majoritetsregering i september och ja till Sveriges medlemskap i den europeiska unionen i november. Då har vi möjlighet till en gyllene period – annars kommer vi att förspilla den.

Anf. 36 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! När jag lyssnade på Carl Bildts anförande var min spontana reaktion att den mannen saknar verklighetsuppfattning.

Jag vet att Carl Bildt har varit ute och rest en del. Det har också jag gjort. Men jag undrar var Carl Bildt har varit. Han kan inte ha varit på något av de arbetslöshetskaféer som finns runt om i landet och som, tyvärr, finns i varje stad. Jag skulle vilja rekommendera ett besök där, Carl Bildt! Han kan inte ha varit i Gottsunda i Uppsala, som ändå har varit väl omskrivet när det gäller hur det har gått där både med den kommunala demokratin och med välfärden. Han kan knappast ha varit i Biskopsgården eller i Bergsjön i Göteborg. Jag antar att Carl Bildt inte heller har varit i vare sig Tensta eller Rinkeby utanför Stockholm.

Det är synd, Carl Bildt, därför att det skulle ha gett en helt annan uppfattning om läget i landet. Det skulle ha visat på den ökande segregationen och

på det faktum att den valfrihetsrevolution som ni är så stolta över att ha genomfört har inneburit minskad valfrihet för väldigt många människor.

Att inte ha ett jobb och att inte ha en dagisplats är knappast valfrihet. Det kan inte vara fråga om valfrihet när vissa människor, lågavlönade, bor i vissa områden och andra människor bor i andra områden – där det kanske i och för sig finns valfrihet, t.ex. på Östermalm där Carl Bildt själv bor. Där har man ju oerhört stor valfrihet åtminstone vad gäller läkare.

Är det så här vi skall ha det? Är det priset för den valfrihetsrevolution som ni så envist och enträget vurmar för?

Jag har sagt tidigare i denna talarstol att jag tycker att regeringen är inkompetent. Jag har också sagt: Jag tror inte att ni drivs av illvilja. Men ni saknar kompetens.

Jag tar tillbaka det. Ni är mycket kompetenta i att genomföra det ni vill, nämligen återupprätta det svenska klassamhället. Ni är duktiga på det. Ni kallar det för valfrihetsrevolution. Men det är valfrihet för mycket mycket få människor, Carl Bildt!

Jag skulle vilja att Carl Bildt åtminstone erkände att det i spåren av den här valfrihetsrevolutionen faktiskt finns stora sociala problem. Även om Carl Bildt inte själv går till nämnda ställen måste väl ändå någonting ha nått fram till regeringskanslierna som visar att det faktiskt inte står så bra till.

Jag undrar hur ni har tänkt komma till rätta med det här. Jag vill inte höra något tal om uppgivenhet, Carl Bildt, när jag eller Ingvar Carlsson säger att vi vill ha ett samhälle som är rättvist och som bygger på solidaritet med ett ansvarstagande. Det är inte uppgivenhet, utan det är att återupprätta människovärdet. Det är att se till varje människas unika värde. Det är att se till att kollektiva lösningar kan vara väl så rationella och effektiva, inte minst från ekonomisk synpunkt – faktiskt! Det är inte så att ett orättvist samhälle är ekonomiskt lönsamt, Carl Bildt! Tvärtom är det så att stora ekonomiska och sociala orättvisor också kostar pengar. Men framför allt handlar det om mänskligt lidande.

Anf. 37 Statsminister CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att man från den samlade vänstern med Carlsson-Schyman försöker att tala bort verkligheten, därför att verkligheten är att det nu går bättre för Sverige. Nu är det uppåt i företagen. Nu är det neråt med arbetslösheten. Nu ligger varslen rekordlångt. För tre år sedan, efter det att vänstern varit vid makten, gick det dåligt – ja, allt sämre för Sverige. Det är verkligheten. Den kan ni inte tala bort. Den syns varhelst man rör sig.

Sedan kort om valfriheten. Det är osocialt, Gudrun Schyman, att förvägra människor rätten att välja. Det är möjligt att det är kommunism eller socialism att man inte skall få välja skola. Men det är orätt gentemot individen, därför att varje individ och varje familj är unik. Ju mera vi bygger ett samhälle som ger dem möjlighet att få utlopp för sin egen valfrihet, desto bättre blir detta samhälle. Att förvägra dem rätten att välja är att förvägra dem rätten att forma sitt eget liv.

Är då valfriheten fullständig? Nej, det är den inte. Det finns mycket kvar att göra i valfrihetsrevolutionen. Jag tycker att det skall vara mycket mera,

över hela landet – förvisso är det så. Men vi har börjat, och det är långt mycket mer av valfrihet nu än det var för tre år sedan. Ni vill ge socialdemokratin stöd att avskaffa allt detta.

Dagens minisensation: Gudrun Schyman sade inte ett ord om Europapolitiken. Vad är inte detta? Låt mig ställa en enda fråga till Gudrun Schyman i det hänseendet: Hur kan Gudrun Schyman hävda att det EES-avtal som hon i denna talarstol sagt är ett hot mot Sveriges självständighet och ett hot mot Sveriges demokrati och att det skulle leda till vår underkastelse och nästan till vår undergång nu är den lösning som hon anbefaller för Sverige när hon skall säga nej till inflytandet och medlemskapet i samarbetet?

Var finns logiken och konsekvensen i Vänsterpartiets försök till Europapolitik? Är det bara så att ni spelar på gammal isolationism i förbittringen över att kommunismen har gått i historiens grav?

Anf. 38 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra Carl Bildt om att vi har en alldeles utmärkt Europapolitik som bygger på att vi säger nej till svenskt medlemskap och på att vi samarbetar utifrån de villkor som innebär att vi har beslutanderätt och suveränitet kvar i det här landet.

Men nu tillbaka till vardagen, Carl Bildt! Det är faktiskt så att kommunerna är mycket centrala om vi skall utveckla både valfrihet och välfärd för människor.

Personligen tror jag att det är viktigare att kunna ha en bra skola att gå till än att kunna välja. Det viktigaste måste vara att man har ett jobb, inte att man kan välja. Valfriheten har väl inget värde i sig. Det är väl ändå innehållet – livet – som det handlar om, Carl Bildt!

Den ekonomiska politik som ni bedriver har kritiserats av många, bl.a. av Kjell-Olof Feldt. Det är flera som har använt sig av hans bok i debatten. Jag skall också göra det. Kjell-Olof Feldt kan väl knappast kallas för kommunist, eller hur? Han skriver så här om regeringens politik vad gäller kommuner och landsting: Enligt finansministern innebär det – alltså er politik – om de kommunalt anställda skall ha samma löneutveckling som andra löntagare – och det skall de väl – att deras antal måste minska med minst 2 % per år under 90-talet.

Detta är effekterna av Nathalieplanen. Det innebär att 100 000 av sjukvårds- och skolpersonalen får gå. Är det ett led i att minska arbetslösheten? frågar jag.

Kjell-Olof Feldt skriver vidare: Regeringen har ingen anvisning att ge om hur det skall gå till, och man kan starkt misstänka att finansministern själv inte har någon aning om vilka rationaliseringsmöjligheter som finns och var besparingarna skall tas.

Det här är faktiskt någonting som berör människors vardag. Kjell-Olof Feldt säger också: Öser man dessutom på med försäkringar om att alla de nya styrmetoderna och privatiseringarna kan förena rationaliseringar med bättre service och ökad personlig valfrihet klarar man sig undan besvärliga konfrontationer med oroliga medborgare, i varje fall i förhoppningen att problemen inte hinner bli så allvarliga att taktiken avslöjas före valet.

Hur har ni tänkt er det här med ständigt sparande i kommunerna, samti-

digt som människor tydligen skall få fler jobb och höjda löner och kunna öka sin privata konsumtion? Hur skall detta gå till, Carl Bildt? Jag hoppas att Carl Bildt fick några goda råd nu av finansministern.

Anf. 39 Statsminister CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Självfallet fick jag goda råd av finansministern. Vad skulle jag annars få?

Helt kort om valfriheten. Gudrun Schyman frågar mig om valfriheten har ett värde i sig. Det anser inte hon att den har, men det anser jag. Varför då? Ja – och här är det väldiga fundamentala skillnader – därför att friheten har ett värde i sig i ett samhälle. Det är friheten som ger samhället dess värde för individen och ger den möjlighet att forma ett liv i enlighet med sina egna önskningar.

Sedan behöver vi en stark stat som ger ramar, lagar, en grundläggande social trygghet – och ibland också valfrihet i det konkreta innehållet när det gäller friskolor, skolpeng och möjligheterna att sätta upp alternativa dagis. Allt detta vill Gudrun Schyman förbjuda. Allt skall tvingas in i den kollektivistiska tvångströjan. För mig har valfriheten ett värde i sig. För Gudrun Schyman har den inget värde alls.

Så till frågan om Europa. Varför vill Gudrun Schyman göra Sverige till en lydstat under Bryssel? Det var så hon beskrev EES-avtalet när det diskuterades i denna kammare. Nu är hon EES-drottningen i den svenska Europadebatten. Hon säger nej till att delta i samarbetet, nej till medinflytande, men hon förordar det EES-avtal som skulle göra oss till en lydstat och som skulle göra att vi förlorade vår självbestämmanderätt. Var finns logiken?

Ytterligare en fråga i denna del: Vilka är Vänsterpartiets vänner i denna politik? Det är de extrema, reaktionära högerliberalerna, i vissa länder extremnationalister gränsande till fascister. Det är kvarvarande kommunistiska sekter i vissa europeiska länder. Det finns inte ett anständigt vänsterparti i hela det västliga Europa som delar er isolationism och er trångsynthet när det gäller synen på samarbete i Europa! Ni är emot valfrihet, det vet vi. Ni är emot europeiskt samarbete, det vet vi också. Så kommer det också att gå som det går för er, som kommunistiskt parti.
(Applåder)

Anf. 40 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! I valet 1991 beslutade svenska folket att byta regering. Många gjorde det i känslan av att allt inte stod rätt till i vårt Sverige.

Något måste vara fel när bankerna trugar på människor lån och konsumtionen hålls uppe genom att människor lånar mer än de sparar.

Något måste vara fel när svenska företag år efter år förlorar marknadsandelar i konkurrens med företag från andra länder.

Något måste vara fel när småföretagare många gånger tvingas pantsätta familjens villa och låna pengar för att kunna betala förmögenhetsskatt på byggnader och maskiner som är nerplöjda i deras företag.

Något måste vara fel när svenska uppfinnare och innovatörer inte kan finna avsättning i Sverige för uppfinningar som har en stor potentiell marknad, utan måste vända sig utomlands.

Något måste vara fel när svenska företag lägger nästan alla investeringar i andra europeiska länder än Sverige.

Något måste vara fel när statsmakterna anser sig ha råd att skattesubventionera medlemsavgifter i facket men inte att finansiera viktiga reformer för det glömda Sverige.

Något måste vara fel när enskilda medborgare får välja blöjor men inte dagis, omslagspapper till skolböckerna men inte skola, plåster men inte läkare – dvs. när de får göra alla de mindre viktiga valen själva men inte de viktiga.

Något måste vara fel när förskollärare hindras från att starta eget, trots att det finns långa dagisköer.

Något måste vara fel när människor tvingas vänta på operationer och behandlingar i sjukvården trots att det finns både lediga lokaler och personal som är villig att ställa upp.

Något måste vara fel när man får lika mycket eller t.o.m. mer betalt om man är hemma och sjuk än om man går till jobbet.

Något måste vara fel – ja, jag skulle kunna fortsätta den här uppräknningen länge till, men de här exemplen kan räcka. Att ändra på allt detta har varit en central uppgift för den här regeringen som tillträdde efter valet 1991. På punkt efter punkt har vi under det gångna åren lagt om politiken och rättat till missförhållanden.

Det känns angeläget att påminna om detta därför att det är så lätt att glömma. Oftast har de här förändringarna skett i strid med Socialdemokraterna. Deras vision om framtiden återfinns i hög grad i den backspegel som jag just har tittat i.

Men visst har de här tre åren också rymt besvikelser. Vi liberaler dolde inte i valrörelsen 1991 att stora problem väntade i svensk ekonomi. I vårt valmanifest skrev vi: "Svensk ekonomi är i kris. Svenska företag slås ut. Kostnadsökningarna har år efter år försämrat konkurrenskraften, industriproduktionen minskar, arbetslösheten stiger, företagen satsar alltmer av sina pengar utomlands, trots att efterkrigstidens längsta högkonjunktur har infallit under det årtionde som Socialdemokraterna har suttit vid makten har de inte lyckats lösa de grundläggande problemen i svensk ekonomi."

Fru talman! Detta kallade Ingvar Carlsson och Allan Larsson för "svartmålning". Men det visade sig dess värre snarare vara en skönmålning. I själva verket underskattade även vi problemen. De var större än vad vi hade förstått. Därför har det också tagit längre tid att vända utvecklingen än vad vi hade hoppats.

Att sanera de offentliga finanserna och skapa förutsättningar för nya jobb har varit regeringens största och svåraste uppgifter under de här åren. Jag vill hävda att vi har tagit krafttag för att sanera de offentliga finanserna. Det finns de som tycker att vi borde ha gjort ännu mer. Men redan det som vi har gjort har gjorts under hårt motstånd från Socialdemokraterna.

Av alla de budgetförstärkningar som regeringen har lagt fram har Socialdemokraterna motsatt sig åtminstone 40 miljarder kronor. Och det utan att redovisa några alternativ!

I några fall har de i efterhand accepterat vårt förslag, men först sedan de har försökt – och ofta lyckats – vinna poänger på sitt motstånd.

Den sänkning av statsbidraget i kommunerna med 7 miljarder kronor som regeringen drev igenom inför 1993 är ett exempel. Socialdemokraterna gick emot den. Jag vet inte hur många gånger jag har hört socialdemokrater gråta stora krokodiltårar över indragningen och hävda att den är orsaken till snart sagt alla de bekymmer som kommunerna har haft under de här åren.

Men med facit i hand kan vi konstatera att 1993, ekonomiskt sett, var ett bra år för kommunerna. Det gav, trots indragningen, ett finansiellt överskott på 25 miljarder kronor. Sanningen är att det inte i första hand var indragningen på 7 miljarder som har tvingat fram rationaliseringar i kommunerna, utan de dystra långsiktiga utsikterna för kommunernas ekonomi.

Så småningom har Socialdemokraterna insett detta. Göran Persson säger nu rakt ut att det inte blir några ytterligare statsbidrag till kommunerna om Socialdemokraterna kommer tillbaka till makten. Det vore bra om Ingvar Carlsson kunde erkänna att det pågående effektiviseringsarbetet måste fortsätta oavsett vilken regering Sverige har efter valet i höst.

Socialdemokraterna har inte bara gått emot en stor del av budgetförstärkningarna. De vill också få människor att tro att många av de åtgärder som de till sist har accepterat bara är tillfälliga. Men tillfälliga åtgärder löser inte problemet med det strukturella budgetunderskottet. Det kräver permanenta åtgärder. Så om Socialdemokraterna tänker göra allvar av löftet att så småningom återställa t.ex. ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen kräver det andra besparingar i stället, eller höjda skatter.

En av de obalanser som återstår att lösa gäller ATP. Inbetalningarna kommer även efter den avgiftshöjning som riksdagen beslutade om häromdagen att understiga utbetalningarna med ungefär 15 miljarder kronor. Jag har gett besked om att Folkpartiet anser att den bördan måste fördelas mellan den aktiva generationen och pensionärerna på ett sådant sätt att inga pensionärer får sänkt pension. Många andra går som katten kring het gröt när det gäller detta. Jag skulle därför vilja fråga Ingvar Carlsson: Hur har Socialdemokraterna tänkt sig att klara underskottet i ATP?

Socialdemokraternas hittillsvarande strategi har varit bisatsmoralens. Tydligt, i huvudsatserna, går de emot regeringens förslag. Vagt, i bisatserna, antyder de att också en socialdemokratisk regering skulle tvingas spara och höja skatter.

Göran Perssons framträdande här i kammaren i går var en lysande uppvisning i denna bisatsmoral. Alla de konkreta förslag som Anne Wibbe redovisade sade han nej till, men vilka hans alternativ var fick ingen veta.

Det enda konkreta exempel på besparing som han gav var vårdnadsbidraget. Det var verkligen tur för Socialdemokraterna att det till slut blev ett vårdnadsbidrag, för annars hade de stått helt utan exempel. Men de vet naturligtvis att det inte räcker särskilt långt. Frågan om vi som vanligt skall behöva vänta till efter valet på Socialdemokraternas besked eller om de denna gång tänker ge några besked före valet är fortfarande obesvarad.

Fru talman! Att minska budgetunderskottet är viktigt för att skapa förtroende på de finansiella marknaderna och därmed för att få ned räntan. Det är i sin tur en viktig förutsättning för att klara den andra huvuduppgiften: att få fram nya jobb.

Vi behöver fram till sekelskiftet – som jag sade tidigare i mitt replikskifte

med Ingvar Carlsson – ett tillskott på minst en halv miljon nya jobb i det privata näringslivet. De frågor som jag ställde till Ingvar Carlsson tidigare, dvs. hur Socialdemokraterna kan tro att den politik som på 40 år inte har skapat något tillskott av jobb nu skall göra det på sex sju år framåt och hur de kan tro att företagare skall investera riskfyllt i små företag, när man får bättre avkastning efter skatt genom att sätta in pengarna på bank eller köpa statsobligationer, har inte fått några svar.

Jag kan än en gång slå fast att två alternativ här står mot varandra. Det ena är att återgå till den socialdemokratiska politik som inte har givit några jobb. Det andra är att fortsätta den politik för bättre villkor för företag och företagare som regeringen har inlett. Vi börjar nu se resultat av den politiken, och – som har sagts tidigare – svenska företagare är i dag de mest optimistiska i Västeuropa, särskilt när det gäller möjligheterna att få fram nya jobb.

Fru talman! Även om mycket av debatten under denna mandatperiod, med all rätt, har handlat om budgetunderskott och arbetslöshet, har dessa år också rymt annat. Inte minst på välfärds- och jämställdhetsområdena har det i hög grad varit en reformperiod. Jag och mina liberala partivänner i denna kammare känner stolthet över de resultat som vi har uppnått under dessa år.

I många år har vi engagerat oss i kampen för att skapa bättre villkor för människor som lever i det glömda Sverige. I praktisk handling har vi under dessa år drivit fram en rad viktiga handikappreformer, en vårdgaranti, som i stort sett har eliminerat operationsköerna i sjukvården, en snabb utbyggnad av gruppbostäder, ålderdomshem och andra särskilda boendeformer för äldre samt en angelägen reform för psykiskt sjuka.

I många år har vi engagerat oss i kampen för ökad valfrihet. I praktisk handling har vi under dessa år medverkat till en valfrihetsrevolution i välfärdspolitiken. Alla – inte bara den välbeställda överklassen – har fått möjlighet att välja barnomsorg, skola och husläkare. Det och ingenting annat är innebörden bl.a. i den skolpeng som vi har infört. Och möjligheterna för enskilda initiativ och alternativ har vidgats.

I många år har vi varit pådrivande för en mer aktiv jämställdhetspolitik. I praktisk handling har vi nu drivit fram en offensiv för att skapa förutsättningar för att under resten av detta decennium ta rejäla steg på vägen mot en verklig jämställdhet mellan kvinnor och män. Jämställdhetslagen skärps den 1 juli och från årsskiftet införs en pappamånad och en barnomsorgsgaranti.

En hel del har gjorts. Men självklart finns det fortfarande brister. Vi vill fortsätta för att kunna attackera också dem.

Fru talman! Dagens Nyheters politiske redaktör Hans Bergström skrev häromdagen om hur Socialdemokraternas standardangrepp mot mig är att jag är ”len i rösten, men när det kommer till praktisk handling sticker bockfoten fram”. Jag känner igen beskrivningen. Kjell-Olof Feldt var först med den i valrörelsen 1988. Den har återkommit i många angrepp denna vår.

Anklagelsen skall väl närmast uppfattas så att många socialdemokrater är oroliga för att deras sympatisörer skall gilla de värderingar som jag står för. Därför vill Socialdemokraterna gärna göra gällande att mina handlingar,

t.ex. besparingar i offentliga utgifter eller lättnader i aktiebeskattningen, står i strid med dessa värderingar.

Ja, jag är en övertygad anhängare av den svenska välfärdsmodellen, men jag är också övertygad om att jag just därför måste ha modet att fatta också obekväma beslut, som är nödvändiga för att skapa balans i svensk ekonomi. Besparingar som är nödvändiga för att eliminera det stora budgetunderskottet står inte i strid med höga ambitioner i välfärdspolitiken. Tvärtom är de ett led i försvaret av den sociala välfärden.

Lättnader i aktiebeskattningen, som är strategiska för att skapa förutsättningar för att små företag äntligen skall kunna växa och ge fler jobb, står inte heller i strid med höga ambitioner i välfärdspolitiken. Tvärtom är de ett led i byggandet av en starkare bas för den sociala välfärden. Sanningen är att det ibland krävs hårda nypor för att försvara mjuka värden och för att klara välfärden.

Fru talman! Att skapa förutsättningar för minst en halv miljon nya jobb i det privata näringslivet fram till sekelskiftet genom bättre villkor för nya företag och småföretag och genom sanering av de offentliga finanserna,

att försvara men också förnya välfärden, bl.a. genom ökad valfrihet,

att intensifiera arbetet för verklig jämställdhet mellan kvinnor och män, inte minst för rättvisa kvinnolöner samt

att göra Sverige till en engagerad och aktiv medlem i den europeiska unionen,

detta är de mål som vi liberaler i höstens val kommer att be om väljarnas stöd för att arbeta mot.

Vi törs säga som det är. Vi törs utmana dem som är större. Vi törs utmana opinioner och gå före. Därför går vi också ut i valrörelsen med stor tillförsikt.

(Applåder)

Anf. 41 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att det i förra omgången var fru talmannen som räknade rätt och jag som räknade fel. Jag hade inte rätt till ytterligare replik.

Det är riktigt att vi socialdemokrater tycker att Bengt Westerberg ofta säger bra saker. Men sedan är det svårt att få hans handlingar att gå ihop med hans uttalanden. Detta har vi också givit uttryck för. Mitt tydligaste exempel – det fall då jag blev mest besviken – var skattereformen, där vi gjorde upp till ett politiskt pris som var ganska högt för oss. Med den likställda beskattningen tog vi ett rejält tag för att stoppa skatteplanering och skattefusk. Sedan gick Folkpartiet ifrån uppgörelsen. Sådana exempel skapar tveksamhet. Delvis kan det förklaras med att Folkpartiet sitter i en moderatledd regering.

Vi är för möjligheten att välja skola. Den möjligheten införde vi. Men skolpengen är något annat. Den missgynnar systematsikt de vanliga skolorna och gynnar de privata. Läger man dessutom avgifter på dessa skolor, har vi en segregering av skolan. Detta kommer vi socialdemokrater bestämt att motarbeta.

Vi införde möjligheten att välja läkare. Vi hade ett system med vårdcent-

raler, företagsläkare, distriktssköterskor och möjlighet att söka akut på sjukhus. Det var bra från valfrihetssynpunkt. Husläkarsystemet innebär ett ökat tvång och är därför ingen valfrihetsreform. Genom privatläkarnas etableringsmöjligheter ökar dessutom kostnaderna med 1,2 miljarder kronor, som måste tas från de vanliga sjukhusen. Detta inser nu de som jobbar med sjukvård ute i landstingen även på den borgerliga sidan. Det var en felaktig och oklok politik.

Jag tycker faktiskt att regeringen och Folkpartiet skall vara litet lågmälda när det gäller förmågan att spara. Ni har alldeles nyss beslutat om ett vårdnadsbidrag på 4 000 miljoner kronor brutto, om ni så vill. Ni har sänkt kapitalskatterna med 25 miljarder kronor. Pensionsfonderna har tömts, Bengt Westerberg, på 30 miljarder kronor för att hålla i gång Moderaternas systemskifteskampanj.

Finansministern säger att det är underskott i systemet. Om ni till att börja med låtit de pengarna ligga kvar hade ni åtminstone haft *det* rejäla startkapitalet.

Det påstås att finansministern har räknat rejält fel. Jag vill undersöka det närmare innan jag tar upp en debatt. Jag har bara konstaterat att vi har träffat en viktig överenskommelse om pensionsfrågan, och jag tycker att vi där har tagit ett betydande ansvar.

Dessutom har ni skänkt bort en hel del ytterligare pengar i samband med försäljningen av de statliga företagen. Inte har ni haft någon särskilt god förmåga att hålla i pengarna!

Ja, vi börjar med att ta bort vårdnadsbidraget. Vi tänker skapa en rättvis kapitalbeskattning. Vi är beredda att dra ned mera på försvaret och jordbruket. Vi skulle återgå till en ansvarsfull och stram budgetpolitik och inte minst en politik som satsar på tillväxt så att vi ökar inkomsterna. Jag tror att Bengt Westerberg och jag är överens om att det är avgörande om vi skall komma till rätta med budgetunderskottet.

Anf. 42 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Valfriheten är en viktig kvalitetsfråga. Ingvar Carlsson säger att han är emot avgifter i skolan. Det är vi också. Det var precis därför vi medverkade till att införa skolpengen. Skolpengen har öppnat friskolorna också för de människor som inte har varit beredda att ta fram plånboken och betala mer utöver det de har betalat i skatt.

Om det visar sig att det finns friskolor som trots detta tar ut avgifter är vi beredda att gå in och förhindra det. Vi tycker att det är fel att det skall vara så.

Det är ett faktum att det är just avgifterna som har varit segregering när det har gällt friskolorna under de år socialdemokraterna har haft det avgörande inflytandet. Det är bara de som har varit beredda att betala tusentals kronor varje termin utöver skatten som har haft tillgång till friskolorna och möjlighet att komma in. Det är precis detta vi vill komma ifrån.

Därför är skolpengsreformen en reform för integration och inte, som socialdemokrater ofta påstår, en reform som leder till segregation.

Husläkarreformen innebar att vi för första gången i Sverige fick rätt att som enskilda medborgare välja en egen läkare. Detta var naturligtvis en

mycket central och viktig valfrihetsreform. Den lag som Socialdemokraterna med stöd av Vänsterpartiet och Nydemokraterna vill avskaffa säger just detta – inte så väldigt mycket annat faktiskt – att varje medborgare själv skall ha rätt att välja en läkare. Det är viktigt att den reformen får ett stort stöd i valet så att vi kan fullfölja den.

Jag konstaterar att Ingvar Carlsson inte kan svara på frågan om vad Socialdemokraterna skall göra med underskottet i ATP. Det handlar inte om felräkning eller någonting sådant. Det är ett underskott som finns redovisat sedan flera år tillbaka i ATP-systemet. Även efter den avgiftshöjning riksdagen beslutade om i stor enighet för några dagar sedan är det ett underskott på 15 miljarder kronor.

Göran Persson antydde i går att han inte är beredd att vara med på avgiftshöjningar eller att göra något som är riktat mot pensionärerna. Men hur skall ni socialdemokrater då klara detta underskott? Tänker ni bara hålla tummen, eller hur tror ni egentligen att det skall gå till?

Fru talman! Jag vill till sist nämna rättvisa skatter. Självfallet delar jag Ingvar Carlssons uppfattning att skattereformen var en bra reform, och speciellt bra var det att man skulle behandla olika inkomster och utgifter likadant. Jag beklagade djupt att Socialdemokraterna hoppade av just från kravet på likställdhet innan reformen var satt i sjön och gick ut och begärde sänkt matmoms. Det var mycket beklagligt.

Det fanns ett undantag från likställighetsprincipen i skattereformen. Det var dubbelbeskattningen, dvs. att man behandlade utdelningar på aktier på ett annat sätt än pengar som man fick som ränta på ett bankkonto eller avkastning på statsobligationer. Det har varit en hämmande faktor för småföretagsamheten i Sverige, och det är därför vi har ändrat det.

Att reformen får vara kvar är ett villkor för att vi skall kunna få de jobb vi behöver i Sverige fram till sekelskiftet. Därför är Socialdemokraternas löfte att riva upp reformen ett hot mot en positiv utveckling på arbetsmarknaden.

(Applåder)

Anf. 43 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Fru talman! Bengt Westerberg sade många bra saker i sitt anförande. Det var många bra saker som sades om valfriheten. För mig är valfrihet ett honnörsord. Men varför medverkar då inte Bengt Westerberg till full valfrihet i familjepolitiken vad gäller barnomsorgen?

Ny demokrati såg till att ett första steg togs mot systemskiftet i familjepolitiken. Det leder just till rättvisa och valfrihet.

Vi har många gånger i denna kammare presenterat vårt eget förslag till familjepolitik. Bengt Westerberg vet kanske vad det går ut på. Vi vill ta alla de pengar som går från staten inom familjepolitikens ram, t.ex. föräldraförsäkringen, och lägga dem i en stor påse. Vi vill fördela dem till alla barnfamiljer i Sverige. Vi vill ha en vårdnadsersättning som maximalt kan bli 8 000 kr i månaden. Den är skattefri. Den är pensionsgrundande. Därefter vill vi ha ett barnbidrag på 1 000 kr i månaden.

Allt detta skall vara behovsprövat. Vi anser att de som har mycket höga

inkomster inte behöver bidrag och hjälp. Vi menar att det inte behöver utgå några bidrag till dem som tjänar över en halv miljon.

Varför säger ni inte ja till Ny demokratis familjepolitik? Den skulle faktiskt ge full valfrihet och rättvisa. Familjerna skulle alltså kunna välja att någon i familjen är hemma och tar hand om barn eller att köpa barnomsorg. Det kallar jag för full valfrihet.

Vårt förslag skulle faktiskt spara 20 miljarder till statskassan, Bengt Westerberg. Det har Finansdepartementet räknat ut. Med tanke på att vi har en sådan statsskuld och ett sådant budgetunderskott tycker jag att det är väl värt att tänka på att införa vårt förslag. Man sparar 20 miljarder till statskassan och får dessutom rättvisa och valfrihet.

Varför är ni inte för valfrihet i barnomsorgen och familjepolitiken?

Anf. 44 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att det är uppenbart för alla att barnfamiljernas valfrihet kommer att reduceras högst avsevärt om man tar 20 miljarder av de pengar som vi i dag hjälper till att stödja dem med.

Nydemokraterna vill t.ex. ta bort bidragsförskottet, dvs. det stöd som går till ensamstående föräldrar – oftast kvinnor – för att de skall kunna leva ett någorlunda drägligt liv. Det är jobbigt att vara ensamstående förälder ändå, men det hjälper åtminstone upp den ekonomiska situationen.

Det är klart att deras valfrihet och deras möjligheter att styra sitt liv skulle reduceras högst avsevärt om nydemokraterna fick som de ville.

Harriet Colliander talar om att det skulle bli en större valfrihet om man tog alla pengar – hela det familjepolitiska stödet – och delade ut det lika över alla barn eller barnfamiljer. Nej, självfallet skulle det inte skapa valfrihet. Då tar man ingen hänsyn till hur mycket dessa barnfamiljer själva bidrar med till den gemensamma kakan. Man behandlar människor som förvärvsarbetare på samma sätt som de som inte förvärvsarbetar. Det är klart att det inte skapar någon rättvisa. Det innebär i praktiken att de som ändå förvärvsarbetar får vara med och subventionera dem som inte förvärvsarbetar, och det är varken valfrihet eller rättvisa. Det är i själva verket ett fullständigt obegripligt förslag.

Nydemokraterna brukar ofta också tala om inkomstprövning. Personer som har miljoninkomster behöver inga barnbidrag.

Vi har i praktiken ett familjepolitiskt stöd som är inkomstprövat, nämligen bostadsbidraget. Det har en del fördelar, t.ex. just att man kan rikta pengarna till dem som har låga inkomster och höga boendekostnader. Men det har också den nackdelen att det leder till höga margineffekter. När man lägger marginalskatten och nedtrappningen av bostadsbidragen och ofta inkomstprövade dagisavgifter ovanpå varandra kan många familjer redan i dag komma upp i väldigt höga margineffekter.

Skulle vi därtill inkomstpröva barnbidragen eller, som Mona Sahlin har föreslagit, bidragsförskottet, skärps margineffekterna ytterligare. Det är mycket lätt att räkna fram exempel som visar att t.ex. en ensamstående mamma som är sjuksköterska eller lågstadielärare då skulle förlora hela den inkomstökning som hon till äventyrs kan kämpa sig till i en avtalsförhandling eller genom att byta jobb. Jag tycker inte att det är något särskilt bra förslag.

Det klingar falskt när Harriet Colliander talar om valfrihet. Så sent som i går morse, eller möjligen i förrgår, röstade nydemokraterna här i kammaren emot etableringsfrihet för tandläkare. Vad var det annat än en röst mot en viktig valfrihetsreform?
(Applåder)

Anf. 45 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Fru talman! Sverige har världens mest generösa familjepolitik. Den kostar ungefär 85 miljarder kronor om året. Vad jag sade, Bengt Westerberg, var att med en helt omlagd familjepolitik enligt vår idé skulle vi spara 20 miljarder till statskassan. Jag sade inte att man skulle ta bort någonting. Man skall göra en radikal förändring, som skulle göra att det blev rättvisa och valfrihet.

Jag kan konstatera att vi har helt olika grundsyn på familjepolitiken och vad som är rättvisa och valfrihet. Jag har personligen upplevt den djupa orättvisan i att man faktiskt betalar sin barnomsorg själv, med arbetsgivaravgift och skatt osv., samtidigt som man subventionerar andras barnomsorg.

Man kan diskutera nivåerna och detaljer i vårt förslag. Men det är faktiskt idén som är intressant att diskutera.

Jag vill återkomma till bidragsförskottet. Vad vi menar är att man skall se till att det inte fuskas med bidragsförskott. Att det skall tas bort från ensamma mödrar har inte Ny demokrati föreslagit. Men som på många andra områden har vi föreslagit att man skall stävja bidragsfusk.

Anf. 46 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag delar helt Harriet Collianders uppfattning att Sverige tillhör de länder som har den mest generösa och bästa familjepolitiken. Det har också lett till en rad positiva resultat. När man gör stora internationella jämförelser av vilka effekter familjepolitiken och en del andra politikområden ger kan vi konstatera att Sverige är det land i världen som är mest jämställt. Sverige är också ett av de länder i världen som erbjuder sina barn den bästa standarden.

Ute i Europa – i Spanien, Italien, Frankrike, Tyskland och många östeuropeiska stater – är man i dag bekymrad över att nativiteten, födelsetalen, är så låg. Man är bekymrad över att varje kvinna kanske inte föder mer än 1,3 barn. Ett viktigt skäl till att man har hamnat i denna situation är att kvinnor där inte har den valfrihet som de har i Sverige. Där måste de välja, antingen att satsa på jobbet, göra yrkeskarriär, eller att bilda familj. När fler och fler kvinnor tycker att det ekonomiska oberoendet, den ekonomiska självständigheten är mycket värd och väljer yrkeskarriären, avstår de från familjen. Effekten blir att det föds mycket få barn.

I Sverige har vi lyckats undvika att hamna i denna fälla. Det beror just på den generösa familjepolitik vi för, med en bra föräldraförsäkring, en bra barnomsorg nu kompletterad med ett bra vårdnadsbidrag. Det är tack vare den familjepolitiken.

Jag tycker att de stora vinster för jämställdheten, barnen och födelsetalen som vi får i Sveige är värda de 80 eller 85 miljarder kronor som vi satsar på svensk familjepolitik. Det ger också svenska kvinnor en valfrihet som kvinnor i andra länder inte har. Det är värt mycket pengar.

(Applåder)

Anf. 47 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Bengt Westerberg talar gärna och vältaligt om välfärd. Det är bra. Men man kan konstatera att det av er stolta paroll om ett eget rum på långvården blev en egen säng i korridoren för en del.

Jag tänkte tala om en annan välfärdsfråga med Bengt Westerberg. Det gäller jobben. Bengt Westerberg har talat om företagen. Jag tänker tala om löntagarna. Företagen behöver ju sina löntagare. De behöver ha löntagare som är fria på jobbet, som kan yttra sig i frågor och utveckla sitt arbete och sitt företag. För att det skall bli möjligt krävs också en arbetsrättslig lagstiftning som ger människor möjlighet till detta.

Vi har ett praktexempel alldeles inpå oss. Det gäller Kjell-Erik Karlsson på Värö bruk, som nu lyckligtvis fick tillbaka sitt jobb. Det fanns stor oro inför om det verkligen skulle gå så. Framför allt fanns det inte någon lagstiftning som garanterade honom det.

Det måste vara något fel när människor som tar ansvar på sitt arbete, påpekar missförhållanden, använder sina demokratiska fri- och rättigheter och arbetar politiskt för att få till stånd förändringar tvingas bort från sina arbeten. Det var vad som hände med Kjell-Erik Karlsson.

Nu arbetar en kommitté som heter Arbetsrättskommittén. Den jobbar med en ny och försämrade arbetsrättslagstiftning. Folkpartiets representant i denna utredning har förklarat i det senaste numret av Kommunalarbetaren att förslagen, som redan finns färdiga, kommer att undanhållas offentligheten av valtaktiska skäl. Han säger så här: Det är ingen bra tidpunkt att presentera förslaget i valrörelsen, för då blir det svårt att få en seriös diskussion. Centerns ledamot har sagt samma sak.

De föreslagna förändringarna går i korthet ut på att det skall bli lättare att sparka anställda som är obehövade och att arbetsgivaren skall få utökade möjligheter att välja och vraka bland sina anställda om det uppstår arbetsbrist. Det skall bli billigare för arbetsgivare att bryta mot lagar och avtal. Fackets rätt till centrala medbestämmandeförhandlingar tas bort. Förhandlingsrätten beträffande chefstillsättningar tas bort osv. Det är en systematisk försämring och uppluckring av den arbetsrättslagstiftning vi har här i landet.

Jag skulle vilja fråga Bengt Westerberg: Är detta i linje med den liberala politiken? Är det sådana förslag ni tänker fortsätta att aktivt stödja i en kommande regering eller i opposition? Eller kan vi i Vänsterpartiet som motionerar om att just förstärka arbetsrättslagstiftningen räkna med stöd från Folkpartiet i dessa frågor?

Anf. 48 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Vi har genomfört ett antal förändringar i arbetsrätten under denna mandatperiod. Jag tycker att det var angelägna och viktiga förändringar, som har skapat bättre villkor framför allt för mindre företag.

Vi har förlängt möjligheten till visstidsanställning och provanställning. Vi har gett möjlighet att undanta två personer från turordningskretsarna, när man måste banta arbetsstyrkan eller dra ner på grund av t.ex. brist på order. På det sättet ökar vi möjligheterna för små företag att leva vidare i en besvärlig situation.

Självfallet är vi beredda att försätta att titta på de arbetsrättsliga reglerna,

men inte i syfte att radera arbetsrätten, vare sig anställningsskyddsrätten eller medbestämmandelagen. Vi har varit med och stött införandet av dessa lagar och tycker fortfarande att de är viktiga och bra och att de skall finnas kvar.

Självfallet är vi beredda att diskutera reformer. Jag vet att Lars Ernestam, som är vår representant i kommittén, på ett antal punkter kommer att reservera sig. Det finns delade uppfattningar i Arbetsrättskommittén. När kommittén så småningom kommer med sina förslag får vi granska dem och se vad vi kan medverka till och vad vi tycker är dåligt i majoritetens förslag.

Gudrun Schyman antyder att man skulle garantera anställning för en person i Kjell-Erik Karlssons situation. Det tror jag är fullständigt orimligt. Det kan finnas omständigheter som gör att en uppsägning är motiverad. Där emot tycker jag att det är alldeles uppenbart – det sade jag också när jag blev tillfrågad av Aktuellt – att det pris som företaget i en sådan situation får betala är orimligt lågt i dag.

Jag vill tillägga att jag tycker att det var utomordentligt bra att företaget efter att ha tänkt en gång till och resonerat med Kjell-Erik Karlsson kom fram till att han skulle fortsätta på företaget. De skäl som i vissa situationer kan föreligga att fullfölja en sådan här process förelåg inte i det här aktuella fallet.

Till sist, fru talman, vill jag ändå ta upp situationen inom sjukvården och på långvården. Socialstyrelsen har nyligen på regeringens uppdrag gjort en genomgång av situationen på medicinklinikerna i landet, och den ger inget stöd för påståendet att det har blivit sämre. Självklart kan man under en kort period – om det t.ex. har brutit ut en influensa – hamna i en situation som kan vara svår att hantera, men inte heller det är någonting nytt; det har hänt många gånger tidigare. Generellt sett har det inte blivit sämre utan snarare tvärtom.

När det gäller egna rum på långvården är vi i full färd med att bygga ut. Det finns fortfarande för många människor – kanske 15 000 – som inte har rätt till eget rum. Men när vi började den här kampanjen i mitten av 80-talet fanns det mellan 40 000 och 50 000. Nu antligen pågår en snabb utbyggnad av gruppboendestäder, ålderdomshem och liknande, som skall ge goda boendevillkor för äldre människor. Det kommer vi att fortsätta med förutsatt att vi får väljarnas förtroende i höst.

Anf. 49 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tror visst att Folkpartiet tänker sig att fortsätta med att se över arbetsrättslagstiftningen. Vad jag frågade var om man tänkte fortsätta att försäkra den. Jag frågade: Tycker Bengt Westerberg att det skall finnas en lag som är utformad så, att det om den hade varit i kraft nu hade varit självklart att Värö Bruk skulle återanställa Kjell-Erik Karlsson när Arbetsdomstolen hade uttalat att han var uppsagd på ogiltiga grunder? Eller skall vi ha det som nu, Bengt Westerberg, att ministrar och riksdagspolitiker skall vädja till företaget och snällt be dess chefer att tänka över beslutet en gång till? Skall inte en sådan trygghet finnas för de anställda?

Det här fallet gällde en industri. Vi har samma situation ute i kommunerna. Vi har alla sett bilder av folk som har påsar på huvudena därför att

de inte vågar tala om vad de tycker och tänker. Vi har sett avskedanden inom landsting och kommuner. Det handlar om sjukvårdspersonal, läkare och rektorer. Skall vi ha det på det sättet i Sverige? Jag tycker inte det, och jag tycker att det skulle vara intressant att höra vad Bengt Westerberg tycker om det.

När det gäller sjukvården tror jag visst att Bengt Westerberg och Folkpartiet har ambitioner, men hur har ni tänkt er att det skall finansieras? Varifrån skall ni ta pengarna till den nödvändiga utbyggnaden och den höjning av kvaliteten som faktiskt behövs? Kommun- och Landstingsförbunden har krävt mer pengar. Jag tycker att de skall få det.

Vänsterpartiet har lagt fram förslag om en ekonomisk politik som innebär att just kommuner och landsting får mer pengar, för att kunna göra de nödvändiga utbyggnaderna. Men regeringen driver en ekonomisk politik som i praktiken drastiskt minskar pengarna, nu och framöver, för kommuner och landsting. Då undrar jag: Hur skall den ekvationen gå ihop, Bengt Westerberg? 100 000 måste lämna jobben just inom sjukvården om ni driver igenom er ekonomiska politik.

Anf. 50 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman frågade en gång till om vi tänker fortsätta att försämrå arbetsrätten. Nej, vi har inte försämrå arbetsrätten. Vi har moderniserat arbetsrätten och skapat bättre villkor för mindre företag. Vi har inte försämrå, och vi skall inte försämrå, men vi förbehåller oss rätten att se närmare på de förslag som Arbetsrättskommittén kommer fram till innan vi slutligt tar ställning. Det enda jag vet – jag upprepar det – är att Folkpartiets ledamot i kommittén på ett antal punkter kommer att ha en annan uppfattning än majoriteten i kommittén.

Precis som Gudrun Schyman tycker jag att det är oerhört viktigt med yttrandefrihet. Jag tycker att det är glädjande att en gammal kommunist som Gudrun Schyman har insett värdet av yttrandefrihet – det har minsann inte varit självklart med yttrandefrihet i de länder som har lutat sig mot den ideologi som väldigt länge var Gudrun Schymans. Men i Sverige där vi har långa traditioner av yttrandefrihet – de existerar sedan flera hundra år tillbaka – är det oerhört viktigt att slå vakt om dem.

Därför tycker jag att det är viktigt att en anställd på Värö Bruk eller en anställd i en kommun har möjlighet att uttrycka åsikter – det är alldeles självklart. Sedan får man inte obstruera de beslut som politikerna fattar, men självklart skall man ha rätt att uttrycka också missnöje med de beslut som fattas.

Gudrun Schyman sade att vi vill minska resurserna till sjukvården. Det är inte sant. Men det är sant att samtidigt som landstingen under senare år har sparat pengar har man kunnat effektivisera sjukvården. Det är viktigt – i landstingen, i kommunerna och i staten – att vi förbättrar resursutnyttjandet, att vi ser till att vi får valuta för skattepengarna, att vi inte slösar med resurser utan verkligen använder dem så effektivt och bra som möjligt. Den processen har pågått under de här åren; vi har kunnat visa att det går att få mer valuta för skattepengarna. Den processen måste fortgå också under resten av 90-talet om vi skall kunna klara en bra kommunal service. Det är Folk-

partiets mycket höga ambition att vi skall göra – det kan jag garantera Gudrun Schyman.
(Applåder)

Anf. 51 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Den tragedi som utspelats i Falun har tagit sju människors liv enligt uppgift. Vi känner sorg och deltagande med alla dem som drabbats, de dödade och deras anhöriga. Sverige är oftast förskonat från ond, bråd död av det här slaget. Det vi ser i forna Jugoslavien, i Rwanda, i Sydafrika förekommer inte här.

Sedan vi hade den förra partiledardebatten i riksdagen har det hållits fria val i just Sydafrika. Den glädje som spreds långt utanför Sydafrikas gränser nådde även Sverige.

Genom åren har Sverige som nation – liksom olika partier, inte minst Centerpartiet – ägnat stor kraft åt att bekämpa apartheid och diktatur och att främja frihet och mänskliga rättigheter. De fria valen var framför allt en seger för det sydafrikanska folket, men de gav också en känsla av triumf åt alla oss som efter förmåga bidragit till kampen. En av de svarta sydafrikaner som fick vänta när valprocessen drog ut på tiden konstaterade träffande: Har vi väntat i 70 år spelar sju timmar till ingen roll.

Det beskriver dessutom någonting annat, som vi i Sverige alltför sällan tänker på, nämligen att demokratin, rätten för folket att i val avgöra hur ett land skall styras, inte är självklar. Demokratin måste ständigt förnyas och vinnas igen.

Förnyelse av demokratin förutsätter decentralisering, ökat inflytande för folket och fungerande partier. Jag tvekar i det längsta att ta till hårda ord, men jag vill ändå säga att det spel – eller snarare apspel – som Ny demokrati på senare tid har ägnat sig åt är djupt beklämmande och till skada för demokratin i vårt land. Att ha "demokrati" i partinamnet är ingen besvärjelse – det är en förpliktelse.

Tre riksdagsår har gått till ända sedan svenska folket med stor kraft röstade för en ny politik för Sverige. Den misslyckade socialdemokratiska politiken röstades bort av folket. Det finns skäl att summera vad som hänt och att se framåt.

Restaureringen av statens finanser och kampen mot arbetslösheten har haft högsta prioritet, oavsett vad som sägs från oppositionens sida. Det har fattats föga populära beslut för att sanera ekonomin efter 80-talets kasinoyra. Centern har aldrig ryggat för sådana beslut. Låt mig säga det än en gång: Det har ingenting med högerpolitik eller nyliberal politik att göra. Det är den ekonomiska verklighet som socialdemokraterna lämnade efter sig som tvingat fram nödvändiga beslut.

Ingen kan uthålligt konsumera mer än vad som uthålligt kan produceras. Det är en ekonomisk och ekologisk grundregel. Det gäller för alla, även för socialdemokrater. Jag tycker att replikskiftet tidigare här i dag bekräftade att socialdemokraterna vägrar att acceptera detta.

Det var under 80-talet som inflationen skenade, fastighetsmarknaden exploderade, bankerna byggde luftslott och fallskärmsavtalen tecknades. Produktiviteten var låg, överhettningen angreps för sent och med för liten kraft,

valutan avreglerades vid fel tidpunkt och vi såg uttryck för de stämningar som fanns i samhället – dalmatinerhundar och sportbilar på de socialdemokratiska valaffischerna.

Den socialdemokratiska oförmågan ställdes på sin spets när stoppaketet, med pris-, löne- och strejkstopp, föll och med det regeringen i februari 1990. Regeringen Carlsson återuppstod, men finansministern tog sin mats ur skolan och blev egenföretagare i författarbranschen.

Centern tog trots den interna socialdemokratiska krisen i det skedet ansvar för landet. Vi förde långa samtal med den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Så småningom bytte socialdemokraternas politisk skepnad. Det Feldtska stålbadet blev till Allan Larssons vändpunkt. Det fanns dock ingen vändpunkt i sikte. Socialdemokraterna förde väljarna bakom ljuset; det fanns bara mörker i tunneln.

När fyrklöverregeringen tillträdde pekade i stort sett alla viktiga kurvor åt fel håll. Detta har återgivits tidigare. Fler och fler blev utan jobb. Industriproduktionen sjönk, det var underskott i bytesbalansen och kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken steg.

Nu har utvecklingen brutits. Nu är vi inne i en exportledd uppgång i ekonomin. Naturligtvis väger det över för mycket åt det hållet, men genom att vi förbättrar villkoren för företagen i detta land håller också småföretagen på att repa sig och visar nu, vilket också har sagts, större framtidstro i Sverige än någon annanstans i Västeuropa.

Antalet varsel är mycket litet; i industrin det minsta sedan 1975. Andelen övertidstimmar är rekordstor, inom industrin den största sedan mätningarna startade 1960. Alltmer arbete utförs alltså, men alltför få nya jobb skapas.

Centern har i regeringsställning formulerat visionen om ett samhälle där resurserna brukas utan att förbrukas, där återvinning och återanvändning prioriteras – ett kretsloppssamhälle. Det är ett genombrott för den nya tidens miljökrav, något som socialdemokraterna aldrig orkade med. Och när Ingvar Carlsson alldeles nyss lutade sig mot Svenska Dagbladets chefredaktör var det väl ett tecken på var han har sina kompisar. Jag har aldrig uppfattat att man där har stått på barrikaderna i dessa frågor.

Detta uttrycks ibland som en oro inom socialdemokratin, så till den milda grad att ett antal miljöspråkrör – visserligen helt utan politiskt inflytande när det väl kommer till kritan – har kommenderats ut för att beljuga Centerpartiet. Det har kommit en särskild skrift i sammanhanget.

Det är närmast patetiskt när "miljötalesröret" Anna Lindh angriper Centern för att kärnkraften inte avvecklas. Det är ett typexempel. Centern måste gå till riksdagen för att få något att hända, raljerar Anna Lindh med flera, precis som om vi aldrig hade haft någon folkomröstning i frågan.

När socialdemokraterna under den förra valperioden inte kunde enas om kärnkraften och när Birgitta Dahls oåterkalleliga avvecklingsbeslut återkallades, då gick socialdemokraterna till Centern och Folkpartiet. Från början var det flera med, men det blev vi tre som blev kvar. Energiöverenskommelsen slöts – i riksdagen. Det är inte märkligt. Moderaterna har ju sagt att de inte vill avveckla kärnkraften, i alla fall inte nu. Ingen behöver hymna om det.

Nu följer vi i Centern upp denna överenskommelse med krav på lagstift-

ning om avveckling. Socialdemokraterna röstar emot, återigen. Förhållning och försening genom en ny kommission är ert alternativ. Vet Anna Lindh inte vad hennes parti gör i riksdagen? Eller vet Ingvar Carlsson inte vad Anna Lindh säger ute i landet?

Harrisburg, Tjernobyl och den i Danmark med rätta fruktade lokaliseringen av ett kärnkraftverk till Barsebäck är sakskalet nog för avveckling, det giftiga avfallet ytterligare ett.

Låt mig säga att det inte skall vara fattigdomskriterier som avgör var avfallet skall placeras – det skall vara säkerheten. Storuman och Malå kan vara hårt pressade av sin ekonomi, men det kommer aldrig att vara avgörande så länge vi har något att säga till om när det gäller hur den här frågan till sist skall hanteras.

Men det finns också ett annat, politiskt skäl. Jag minns hur alla linje 2-representanter skrek i högan sky när vi som ville avveckla snabbt vågade ifrågasätta att alla skulle stå fast vid folkomröstningens besked 1980. Nu är vi där, fem månader och två dagar före en av de viktigaste folkomröstningarna i Sveriges historia: avgörandet om Sverige skall bli medlem i EU eller ej.

Låt mig utan omskrivningar säga att jag har förståelse för om människor undrar: Kan vi lita på vissa politiska partier denna gång? Opinionsmätningarna talar sitt tydliga språk. Jag förstår, uppriktigt sagt, inte hur ni vågar leka med folkopinionen på detta sätt.

Det är tydligen skillnad på folkomröstningar och folkomröstningar i vårt land. Det är upprörande hur man hanterat en så viktig fråga, där man har lovat att följa folkomröstningens resultat. Det är ett oerhört ansvar som de partier påtar sig, som inte vill lagfästa kärnkraftsavvecklingen. Ni har nyss röstat emot det.

Jag har berört betongfilosofin bakom Öresundsbron och motorvägspaketen över Stockholms grönområden många gånger i denna kammare. Genom lagändring i miljöbalken ser vi till att det inte skall gå att behandla stora projekt så omdömeslöst som socialdemokratin gjorde och har gjort. Nu kommer "Tänk efter före!" att gälla. Var det detta faktum som så till den milda grad störde er socialdemokrater så att era representanter hoppade av Miljöskyddskommittén i slutvarvet?

Centern gick 1991 till val bl.a. på:

- att införa vårdnadsbidrag; det är gjort.
- att höja grundpensionen; det har också lyckats.
- att förstärka regionalpolitiken; det har vi gjort.
- att öka järnvägs- och väginvesteringarna; det har vi genomfört.
- att föra en aktiv miljöpolitik i stället för att kalla på ideliga konferenser och kommissioner; det gör vi.
- att införa en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring; det har beslutats i dag.
- att förstärka de små högskolornas resurser; det har vi gjort.
- att sänka matmomsen och att hålla fast vid det beslutet, trots det socialdemokratiska sveket i den frågan; det har vi klarat.
- att sänka turistmomsen och momsens på persontransporter; det är en av de saker som jag tycker att också Ny demokrati skall ha en eloge för.

Facit efter tre år i regeringsställning är att alla dessa förslag och många fler, stora som små, har genomförts.

Den skattereform som socialdemokratin gärna hyllar men som lämnade oönskade effekter bakom sig – Feldt nämner t.ex. 20 miljarder i underfinansiering i stället för dynamiska effekter – har Centern lyckats få förändringar i. Jag erkänner att vi är medskyldiga till det. Men vi var heller inte kontraktslutande part, så skall inte bara på Bengt Westerberg.

Reallöneskyddet i skatteskalen, som utan realökningar var en extra skattesänkning för höginkomsttagare, har tagits bort. Det var något som Ingvar Carlsson talade om i valrörelsen 1991 men som han accepterade. Momsen har differentierats. Grundavdraget för dem med högst inkomst har trappats ned, och det antidemokratiska kommunala skattestoppet som socialdemokraterna införde har hävts. Kommunerna har fått drygt 4 miljarder till, vilket skedde med benäget bistånd, inte minst från Bengt Westerbergs sida.

Höstens val kommer att ge väljarna chansen att ta ställning till denna politik. Vi i Centern känner oss stolta över vad vi har uppnått under denna period. I åtskilliga fall – det gäller hundratalet punkter – har vi visat att vi ur vårt valmaterial har kunnat genomföra strängt taget allt av betydelse. Det säger en del om en regerings sätt att fungera, när man är beredd att ge och ta, även om man har olika grundläggande värderingar i skilda frågor. Det har funnits en förmåga att hitta de gemensamma nämnarna, även om utgångspunkterna varit olika. Det erkännandet kan man gott ge till denna regering. Det är en erfarenhet gjord inifrån.

Höstens val kommer att ge väljarna chansen att ta ställning till Centrerns politik för att få en bättre miljö, för att hela Sverige skall leva, och för att Sveriges linje vid ett eventuellt EU-medlemskap skall vara känd i sina huvuddrag. Vi ägnar oss inte åt den partipolitiska trätan utan försöker hitta de nationella hållningarna i denna fråga. Jag kommer att begära av de olika politiska partierna att man skall ange om man är beredd att medverka i ett arbete där Sverige som land kan hävda sig inom den europeiska unionen, om svenska folket säger ja i folkomröstningen.

Om det blir en partipolitisk träta här hemma i Sverige kring dessa grundläggande frågor, något som det har funnits en stor benägenhet till hittills, ligger ett nej vid folkomröstningen bakom hörnet.

Jag återkommer till att hänvisa till det som jag tidigare sade om trovärdigheten i folkomröstningen. Också det avgör till sist hur svenska folket kommer att ställa sig.

Socialdemokraterna har fortfarande chansen att i den kommande valrörelsen visa att ni socialdemokrater menar allvar när ni säger att ni skall respektera folkomröstningar och deras resultat.

Vi i Centern kommer att tala om för väljarna att vi kommer att arbeta vidare för vår politik när det gäller grundtryggheten, utvecklingen av kretsloppstänkandet och decentraliseringen, detta mot bakgrund av den inledning vi i regeringsställning under tre år gjort i dessa frågor.

Självfallet kommer arbetet för den fulla sysselsättningen att vara ett hög-prioriterat område. Jag har noterat att man i de replikskiften som pågått här i dag inte med ett enda ord har nämnt de "gröna" jobben. Det är precis som att det inte fanns några möjligheter till strukturförändringar i det svenska

samhället. Man bara bortser från dem. Hur kan detta komma sig? Hur kan det anses vara så oerhört klokt att till vårt land importera olja i stora mängder, kol i stora mängder, uran i stora mängder, när vi har hur mycket resurser som helst på hemmaplan, resurser som dessutom skulle kunna skapa sysselsättning?

Hur kan det vara så att man över huvud taget inte tänker på den teknikutveckling som innebär att man utvecklar ett kretsloppssamhälle och som skapar nya jobb med producentansvar. En användning av miljöavgifter gör att det blir lönsamt att satsa på det som hör framtiden till – inte att bygga upp avfallstippar och depåer. Det vi har sett av vårt lands sätt att föra miljöpolitiken tidigare får underbetyg.

Mot detta ställs det socialdemokratiska alternativet, till största delen okänt. Möjligen är det i EU-delen formulerat av en kongress som hittills inte fått debattera Sverige och EU. Men det är en i allt väsentligt okänd politik, dock till synes med starka inslag av de tankar som födde fallskärmsavtalen och den galopperande inflationen, och som var början till slutet för balans i svensk ekonomi.

Trots dessa allvarsord, kära vänner, skulle jag vilja rikta en sommarhälsning till kammaren och även till svenska folket. Mot bakgrund av vissa medicaktiviteter kan hälsningen uttryckas på följande sätt: Kyss gärna Karlsson, men älska Centern; det är bäst för Sverige!
(Applåder)

Anf. 52 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skall säga till Olof Johansson att alla faktiskt inte haft sina huvudanföranden ännu. Det är väl lättvindigt att här i talarstolen stå och döma ut vad som sagts med påståendet att ingen med ett ord berört de "gröna" jobben. Debatten är inte slut än.

Vi i Vänsterpartiet lägger i våra motioner mycket starkt vikt vid just de "gröna" jobben. Vi anser också att en miljöomställning är en nödvändig reform som dessutom innebär att arbetslösheten sjunker. Självfallet ger det framtidsjobben. Omställningen med nya energisystem, med nya transportsystem och med decentraliserad energiförsörjning måste vi naturligtvis åstadkomma. Som energigivare måste vi ha jordbruket och skogsbruket, samt sol, vind och vatten. Alltifrån hur vi har det under diskbänken till de stora globala miljöproblemen måste vi ta itu med. Och detta ger framtidsinriktade och varaktiga jobb. Det är ju självklart, Olof Johansson. Det är ingenting som ni i Centern har patent på eller som ni alldeles ensamma kommit på.

Jag vill ta upp en fråga med Olof Johansson som gäller miljön, nämligen koldioxidskatten. Jag vet att frågan om koldioxidskatt varit mycket viktig för Centern. Centern har också lyft fram den som ett vallöfte, tror jag. Vi vet att en sådan skatt skulle ge en positiv effekt på miljön. Men varför har ni inte lagt fram Centrerns förslag när ni sitter i regeringsställning? Varför vill Centern inte göra det nu?

Den andra frågan som jag vill ta upp är EU-frågan när det gäller miljön. Det är ju många som säger att Sverige bör gå med i den europeiska unionen för miljöns skull. Det finns ju något som heter miljögaranti. Det har bl.a. regeringen gjort ett mycket stort nummer av. Men nu har det visat sig att

denna miljögaranti inte alls var någon garanti för att man av miljöhänsyn kan sätta stopp för vissa saker; det har för första gången testats i praktiken. Jag undrar då: Hur ser man inom Centern på det? Hur skall det gå med miljön, om inte Sverige som enskilt land skall kunna ha en starkare, mer restriktiv lagstiftning av miljöhänsyn än vad majoriteten i den europeiska unionen vill? Det är ju det som kommer att bli resultatet, Olof Johansson!

Om vi i Sverige säger ja till medlemskapet, tvingas vi att underordna oss den miljöpolitik som en majoritet inom den europeiska unionen förespråkar. Vi vet att Sverige på vissa områden – inte alla – kommit längre. Vi vet också att just inom miljöpolitikens område är det oerhört viktigt att enskilda länder kan gå före och genom det goda exemplet visa på hur det går att göra. Det är just av det skälet som väldigt många miljöorganisationer, i både Sverige och internationellt, faktiskt säger nej till ett medlemskap i den europeiska unionen.

Anf. 53 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bra att Gudrun Schyman avser att återkomma till frågan om "gröna" jobb.

Men det var ett annat budskap som var alldeles övertydligt i hennes alla tidigare inlägg, nämligen att hon gav ett ordentligt stöd till och markerade sin stora enighet med det stora oppositionspartiet, Socialdemokraterna. Men jag har inte märkt något intresse från socialdemokratiskt håll för dessa frågor. Och då är ni i Vänsterpartiet där igen, dvs. ni markerar och markerar, men ni har ingen möjlighet till påverkan – i varje fall inte i den konstellationen.

Jag tar gärna upp frågan om CO₂-skatten. I samband med skattereformen genomfördes ett införande av CO₂-skatt i Sverige; det var bra. Det var ett av de positiva inslagen. En del av det positiva i skattereformen togs ju bort genom den generella momsen på energi, som då gjorde att styrmöjligheterna minskade, därför att man utnyttjade ett utrymme rakt över, utan försök till styrning. Men det var bra.

Sedan ärvde vi den s.k. Hjalmarssonska utredningen från den socialdemokratiska tiden, och där ville man drastiskt och omedelbart sänka skatten för industrin. Vi hade en krissituation i Sverige då, som alla vet, och i den situationen gick vi med på en differentiering av CO₂-skatten. Men det innebar totalt sett en höjning av CO₂-skatten. Det var en ökning med mer än 600 miljoner, genom att vi höjde skatten på transporter och hushåll.

Nu har vi i statistiken kunnat konstatera att oljeförbrukningen inom industrin ökar. Det är då självklart att man måste angripa problemet, enligt vårt synsätt. Det var ju inte avsikten att öka oljeförbrukningen, utan avsikten var att hjälpa en hårt pressad industri. Då måste CO₂-skatten skärpas på nytt. I annat fall skapar man en ökande miljöskuld och ökade problem.

I den utsträckning som det inte går att genomföra detta i den här regeringen, är det klart att vi går ut och möter väljarna med det. Avsikten med mitt uttalande i den frågan var att vi är beredda att ta striden. Jag hade utgått från att de regeringspartier som tidigare ville ha en CO₂-skatt på 46 öre per kilo skulle ställa upp, men det gjorde de inte. Jag konstaterar bara detta, rakt av. Det blir en valfråga.

När det gäller EU och miljön har Gudrun Schyman totalt missuppfattat utslaget i fråga om PCP. Det handlar bara om formfrågan, inte om substansen. Det var utslaget i domstolen. Nu håller man på att arbeta med ett nytt förslag.

Anf. 54 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det var nog litet kryptiskt, Olof Johansson, att säga att det bara handlar om formen, inte om substansen. Det är faktiskt så att miljön är satt på undantag i det regelverk som finns inom den europeiska unionen. Jag tror att många vet det, Olof Johansson. Om inskränkningar på grund av miljöhänsyn och beslut på grund av miljöhänsyn kolliderar med den fria konkurrensen, med varornas fria rörlighet, och om detta kan upplevas som handelshinder, så går det inte. Det är ju så. Jag tror att det råder stor enighet om att det ser ut på det sättet.

Det finns vissa paragrafer som man möjligen kan använda för att testa om det går att göra undantag. Det har hittills visat sig vara väldigt svårt. Det visar sig igen att det inte går att använda miljögarantin, som regeringens företrädare har gjort ett stort nummer av, när vi och många andra har kritiserat EU för just dess miljöpolitik. Enskilda länder kan inte ha högre krav och strängare regler om det kan uppfattas som stridande mot EU:s gällande regler eller som handelshinder. Detta är fakta, Olof Johansson.

Man kan i alla fall diskutera de andra miljöfrågorna. Olof Johansson har nu suttit som miljöminister i tre år. Kärnkraften är inte är avvecklad, och det har inte fattats några beslut. Öresundsbron utreds, men den vågar man nästan inte fråga om – vi skall få höra någonting om den i eftermiddag, vad det nu blir. Motorvägar byggs runt om i landet, också i vår storstadsmiljö. Strandskyddet urholkas och försämrats. Industrin bränner mer fossila bränslen. Hur skall det gå med de här frågorna, när det inte har hänt någonting fast Olof Johansson har varit miljöminister? När skall det då kunna hända någonting?

Anf. 55 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Förenkling skapar naturligtvis tydlighet ibland, men det skapar också falskhet, dvs. det har ingenting med verkligheten att göra. Som alla som är noga med att lyssna observerar byter Gudrun Schyman spår. Hon talar inte längre om PCP-fallet och 104 a § i Romfördraget, utan hon börjar tala generellt. Jag svarade på den fråga som Gudrun Schyman ställde, men om hon inte vill ha svar på de frågor som hon ställer får hon ställa andra frågor. Då skall vi försöka att reda ut det här.

PCP-fallet, som Gudrun Schyman frågade om, var en behandling i formfrågan, där EU-kommissionens motivering avvisades av domstolen med hänvisning till en annan, särskild paragraf i Romfördraget. Man gav helt enkelt EU-kommissionen bakläxa: Kom tillbaka med en motivering som håller!

Jag har skrivit till EU-kommissionen i frågan för att erbjuda de svenska erfarenheterna från 70-talet och framåt på just det sakområde som gäller PCP. Vi ställer hela vårt kunnande till förfogande, eftersom vi förbjöd ämnet under 70-talet, för att deras motivering från miljömässiga synpunkter skall

kunna accepteras av domstolen. Hittills har det inte lett till någonting. Tyskland har kvar sina bestämmelser – det var de som var ifrågasatta. Danmark och Nederländerna har kvar sina.

Det visar att jag har rätt när jag säger att substansen över huvud taget inte berördes, utan att det handlade om formfrågan. Om Gudrun Schyman angrep byråkratin, sättet att fungera och de invecklade formerna för att fatta beslut inom EU skulle jag förstå kritiken bättre.

Anf. 56 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna använda den här repliken för att återgälda Olof Johanssons vänliga hälsning inför sommaren. Jag vill också tillönska regeringens ledamöter och regeringspartiernas riksdagsledamöter en skön sommar. Jag kan göra det mot bakgrund av att vi i Sverige trots allt har ett politiskt liv där vi har en grundläggande respekt för varandra och har vissa grundläggande värden gemensamt. Det är värdefullt att det också kommer till uttryck i en sådan här debatt, som annars kanske är relativt hård.

Jag förstod att Olof Johansson inte tyckte om att jag citerade Svenska Dagbladet. Men jag gjorde det gentemot Carl Bildt, som också berömde kretsloppspropositionen. Det är inte nödvändigt att Olof Johansson tar åt sig av det – det är fullt frivilligt.

Däremot lovade Olof Johansson ett genombrott för ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, dvs. för skatter och avgifter. Ingen ny avgift har tillkommit under den här perioden, med undantag för på kadmium och på handelsgödsel. Däremot har ni tagit bort en rad miljöavgifter, avskaffat skogsvårdsavgiften, sänkt avgiften på handelsgödsel och på bekämpningsmedel, tagit bort miljöavgiften på fosfor, sänkt industrins koldioxidskatt och lagt fram förslag om att ta bort skattedifferentieringen på villaolja och arbetsfordon.

Den första stora gröna skatteväxlingen kom till stånd i skattereformen, Olof Johansson, där vi minskade skatten på arbete och ökade skatten på energi.

Jag vill gärna också säga några ord om kärnkraftens avveckling. Min uppfattning är att folkomröstningen klart har slagit fast och riksdagen bekräftat att kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. Den uppfattningen står jag för, och den kommer jag att fortsätta att arbeta för.

Innan Centern satte sig i en moderatstyrd regering hette det att Centerpartiet var berett att genomdriva en avveckling av kärnkraften, även om det skulle ske till priset av att en borgerlig regering spricker. Det allvarliga är ju att arbetet för att förbereda kärnkraftsavvecklingen har stannat upp.

Vi hade en energiöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centern och Folkpartiet 1991, där det sades: Regeringen bör årligen i budgetpropositionen redovisa de resultat som har uppnåtts genom energipolitiska program, för omställning och utveckling av energisystem, samt förelägga riksdagen förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade.

Ni har ju inte kommit med någonting sådant. Jag vill fråga Olof Johansson: Varför har inte den borgerliga regeringen lämnat någon sådan redovisning?

Att då byta position, Olof Johansson, från den överenskommelse om tillförsel av energi som skulle gälla till att nu i stället börja tala om lagstiftning

är att fly bort från ett ansvar som jag tycker att Centern som regeringsparti faktiskt har.

Anf. 57 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall gärna ta upp energipolitiken, eftersom det är en allvarlig fråga.

Ingvar Carlsson går helt förbi frågan om trovärdighet inför den nu stundande folkomröstningen. Man har sagt att folkomröstningens resultat skall följas. Här har Ingvar Carlsson huvudansvaret. Det var linje 2 som ansågs som segrare i folkomröstningen 1980. Den byggde på att den tekniska livslängden för varje reaktor skulle vara 25 år. Den nyaste reaktorn blir 25 år 2010, därav beslutet att avvecklingen skall inledas senast 2010.

Det vore ett sätt att öka trovärdigheten inför den kommande folkomröstningen, att visa att man är beredd att följa upp den förra folkomröstningens beslut. Men man tog inte chansen när vi i riksdagen väckte en motion. Det är självklart att vi väckte motionen här i riksdagen, eftersom detta är en fråga som spänner över hela fältet. Det spelar ingen roll om man sitter i regering eller i opposition. Har man lovat att man skall följa en folkomröstning gäller detta över partigränserna och över blockgränserna.

Ingvar Carlsson säger att vi inte har redovisat vad vi har gjort. Det har vi ju redovisat varje år i budgetpropositionerna.

När det sedan gäller uppföljning av energiprogrammet: Om det har varit någon fråga som har varit ständigt återkommande här i riksdagen, så har det varit hur vi skall utveckla kraftvärmen. Vad har Socialdemokraterna gjort när vi har försökt att få en bättre ordning till stånd i fråga om att få bort olja och kol? Jo, ni har förhållit och inte velat gå med. Det är först i slutfasen på riksdagsåret som man genom ett utskottsinitiativ har kunnat hantera den frågan på det sätt som vi från Miljö- och naturresursdepartementet och regeringen tidigare har föreslagit. Men det har ni motarbetat.

Detta är ju en uppföljning. Det var en av ingredienserna i energiöverenskommelsen att vi skulle utveckla kraftvärmen i vårt land. Det var därför som vi införde investeringsbidrag. Men sedan blev beskattningen av kraftvärmen felaktig. Den frågan har ni velat förhålla under hela perioden.

Beträffande ekonomiska styrmedel är det som Ingvar Carlsson säger nonsens. Till att börja med har han inte perspektivet klart för sig. Det största ekonomiska styrmedlet i Sverige har varit avgiftsbeläggningen av kärnkraften under övergången mellan 70-talet och 80-talet – och det var på vårt förslag. Annars hade kommande generationer stått här med notan som skulle betalas för att bli av med det högaktiva avfallet efter det att kärnkraften hade gjort sitt. Det lyckades vi förhindra.

Sedan tjtade vi hela 80-talet. 1988 kom MIA-utredningen, och därefter genomfördes en del förbättringar i klump vid övergången mellan 80-talet och 90-talet. De åtgärder som då vidtogs var i huvudsak positiva. Efter ett par år har nu dessa utvärderats. Detta är naturligtvis utgångspunkten för hur man skall gå vidare. Därefter skall avfallsskatten och många andra saker utredas för att systemet skall kunna kompletteras, inte minst när det gäller kretsloppsutvecklingen. Så det händer mycket på det här området.

Herr talman! Som statsminister tog jag faktiskt, Olof Johansson, initiativ till trepartiöverläggningar. Strategin som vi kom överens om för avveckling av kärnkraften var att tillförseln av ny energi skulle avgöra tidpunkten när olika reaktorer skulle kunna stängas av. Jag vill hävda att den uppgörelsen har skötts väldigt dåligt av den borgerliga regeringen. Ansvaret faller inte minst på Centern och Folkpartiet som var med i den uppgörelsen. Jag kan inte anse att ni har gett riksdagen tillfredsställande redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits, än mindre av praktiska resultat. Det är detta som avgör trovärdigheten när det gäller uppföljningen av förra folkomröstningen. Jag står fast vid att avvecklingen skall komma i gång 2010. Jag tycker att Olof Johansson springer ifrån detta alltför lätt.

Vi socialdemokrater har nu ett investeringsprogram som har en mycket stor betydelse för miljön: underhåll av kommunernas vatten- och avloppsledningar, sanering av sjuka hus, utbyggnad av reningsverk, sanering av förorenad industrimark, underhåll av vandringsleder osv.

Miljö kräver politik. En moderatledd regering som vill tränga tillbaka politiken och överlämna så mycket som möjligt åt marknaden avsvär sig en stor och viktig del av miljön. Dessutom krävs det samarbete över nationsgränserna. Jag tror att Olof Johansson och jag är överens om att medlemskapet i EU ökar dessa chanser.

Slutligen kräver naturligtvis miljöpolitiken engagemang, och det engagemanget behöver inte kvävas i en lågkonjunktur och under en arbetslöshet. Ekonomisk och ekologisk hushållning kan gå hand i hand. Jag tvivlar inte ett ögonblick på Olof Johanssons engagemang, men jag tror inte att det är så särskilt lätt att genomföra det som Olof Johansson står för i en moderatledd regering.

Herr talman! Jag skall vara väldigt tydlig – det är egentligen övertydligt vad det handlar om. Det fanns alltså möjlighet för Socialdemokraterna under vårriksdagen att stödja en lagstiftning om exakt hur reaktorerna skall avvecklas. Men Socialdemokraterna svek igen. Man ville skjuta på framtiden och förhalade. Då kan man ju alltid försöka att dölja sig bakom de allmänna formuleringarna i energiöverenskommelsen. Men se det går inte, eftersom det genom de reaktorhaverier som har förekommit har visats att många reaktorer i Sverige kan stå avställda utan att det blir något problem med energiförsörjningen.

Detta var ett övertydligt exempel för svenska folket, även om sju reaktorer var i mesta laget. Det innebar en del kolkondens från Danmark. Men vi har inte krävt att man omedelbart skall avveckla sju reaktorer. Det gäller bara att göra en avtrappning och avveckla en reaktor i taget. Det gör avställningen enklare, samtidigt som det öppnar möjlighet för alternativ, dvs. öppna marknader. I dag är situationen den att marknaden är övertung. Det finns ett ständigt energiöverskott i Sverige. Därför måste alla nya alternativ subventioneras för att de skall kunna komma in på denna överfulla energimarknad.

För att det inte skall stå oemotsagt vill jag säga till Ingvar Carlsson att vi

har avsatt ytterligare 500 miljoner kronor i samband med differentieringen av koldioxidskatten – jag antar att ni tycker att det är bra. Dessa pengar skall användas för Östersjön, för kärnsäkerheten i öst och för förnybar energi här hemma. Så visst har vi gjort saker. Självfallet! Vi har breddat kväveoxidavgifterna – det beslutet har ju nyligen fattats av riksdagen. Vi har miljöklassat bensin. Genom skattedifferentieringen har man blivit av med blyet i bensinen, någonting som borde ha gjorts för längesedan. Sedan har vi också avskaffat skogsvårdsavgiften som egentligen var en skatt, vilken användes i stor utsträckning för skogsbilvägar. Det har inte tagits bort någon miljöavgift från jordbruket. Det rörde sig om en prisregleringsavgift som ni hade infört.

Vi tar inte ansvar för de betongprojekt som ni satte i gång och som vi har ärvt. De får ni faktiskt själva ta ansvar för.

(Applåder)

Anf. 60 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Centern företräder en miljöfanatism, till skillnad från Ny demokrati som företräder en miljörealism. Regeringen använder i dag ordet "miljö" framför många reformer för att eliminera kritik. Förslag med det förtecknet vågar ingen säga nej till med tanke på opinionen. Skatteväxlingen är ett exempel. Man hänvisar till miljöns bästa, men vart går pengarna? Naturvårdsverket säger att man får in 15 miljarder per år i miljöskatter och avgifter, men man förbättrar miljön med bara 2,5 miljarder per år. Så var det med den miljöomsorgen.

Olof Johansson kanske var litet kaxig i Rio när USA inte ville gå med på neddragningen av koldioxidutsläppen. Faktum var att Olof Johansson veckan före resan sade ja till att starta oljekraftverket i Stenungsund. Det gjorde att Sverige ökade sina koldioxidutsläpp med 10 %. Är det miljöomsorg?

Ny demokrati vill ha kärnkraften kvar. Det är en ren energi. Vi anser att kärnkraft fungerar i en demokrati.

Gröna jobb à la socialdemokrater är bara en enda offentlig sektor. Är det vad Centern vill ha?

Vi skall inte bygga upp avfallstippar, säger Olof Johansson. Men hur var det med kvicksilvret, som ni ville lagra på hög i stället för att återvinna? Sanningen är den att så fort miljön kostar något för staten gör man undantag. Men att lägga på en miljöskatt på batterier eller bensin som drabbar vanligt folk går bra.

För oss är det självklart att vi skall göra allt vad vi kan för att skapa en god miljö. Men man löser inte problemen här hemma med hastighetsrestruktio-
ner och hårdare miljökrav på industrin, som gör att vi inte kan konkurrera med utlandet.

Som jag och många med mig ser det är miljöproblemen ett internationellt problem som måste lösas i ett internationellt samarbete. Det är för Ny demokrati ett vägande skäl för att säga ja till Europeiska unionen, i motsats till Gudrun Schyman.

Man kan hantera miljöproblemen. Länderna i Europa hanterar problemen med alla gränser, med de höga ideal som är uppsatta i EG. Vi tänker

väldigt lutherskt och tror att vi måste uppfylla allting precis med en gång. Därför blir allting så bekymmersamt och besvärligt.

Vi anser att vi bör satsa mycket på vår närmiljö. Vi har problem i Östersjön som är vårt gemensamma innanhav. Där är det luft- och vattenföroreningar som man inte kan råda bot på. Därför anser vi att vi bör sätta in resurser där.

Jag var på andra sidan Östersjön för två år sedan, på badorten Pärnu. Jag stod och tittade ut över de vackra sandstränderna, de gamla hotellbyggnaderna. Men man kunde inte bada därför att vattnet var så förorenat. Det är på andra sidan av vårt gemensamma innanhav. Vi måste lägga pengarna på rening där, på skorstenar och avloppsanläggningar.

Vi har väckt förslag om att satsa biståndspengar i Baltikum. Vi har väckt förslag om att satsa på reningsverk à 75 miljoner med svenskt material och med svensk arbetskraft som arbetsledare på andra sidan Östersjön.

Jag ville säga någonting till Ingvar Carlsson, som inte är här, om att satsa på kommunalt vatten- och avloppssystem. Det har vi föreslagit i motioner i riksdagen. Men vi fick inte Socialdemokraternas stöd till det. Det förvånade många arbetare, som demonstrerade då a-kassan var på tal förra gången vid årsskiftet, att Socialdemokraterna hade sagt nej till en så självklar sak som borde ha gått igenom i riksdagen.

Varför satsar man inte mera i Baltikum, Olof Johansson, där pengarna skulle ge god utdelning i form av renare luft och renare vatten?

Anf. 61 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag förstår att det har varit jättigt i riksdagen den senaste tiden. Jag förstår då också att Harriet Colliander med sina andra problem dessutom inte har hunnit läsa regeringens skrivelse 1993/94:252 som handlar om insatser på miljöområdet i Central- och Östeuropa. Där finns en hel bilaga över alla de projekt som är på gång eller beslutade. Det är så många att jag inte här kan räkna upp dem. Däri ingår också reningsverk, ett till vardera av de baltiska republikerna. Där är pengar anvisade, och en utredning pågår om hur de exakt skall utformas. Det sköts av generaldirektören i Naturvårdsverket.

Jag vet inte om jag skall ta Harriet Colliander på allvar. Att göra det här med skatteväxlingen till en fråga om Miljö- och naturresursdepartementets budget – hur i världen kan man komma att göra en sådan koppling? Skatteväxling handlar alltså om att belasta det som vi tycker illa om och vill få bort och sänka skatten på det som vi har gott om eller som vi vill ha mer av, nämligen jobb. Det kallar jag för gröna jobb. Det här är ett sätt.

Om Miljö- och naturresursdepartementet har en för stor budget på ett område – i det här fallet 2,5 miljarder – då är det tecken på att det är fel på miljötekniken. Det är ju där reparationskostnaderna brukar hamna, inte bara där utan överallt i det svenska samhället i form av hälsoproblem, naturvårdsproblem etc. Men försök inte göra den kopplingen, den är rasande omöjlig.

Sverige är ett föregångsland på miljöområdet. Vi har behållit den positionen. Det är därför som Sverige är med när de internationella åtgärderna planeras. Vi var tio miljöministrar från länder representerande halva världens

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Partiledardebatt

befolkning som samlades i Indien inom ramen för Commission for Sustainable Development. Sverige, Tyskland och Nederländerna var de tre europeiska länder som var representerade. Sedan var det de stora länderna, de som svarar för ungefär halva världens befolkning – Kina, Indien, USA, Kanada, Brasilien, Malaysia. Sverige är med i sådana sammanhang. Det är naturligtvis viktigt att vi är med. Vi har stora möjligheter till påverkan den vägen, också i EU. Förutsättningen för att EU i fråga om miljöprojekt skall fungera – det har det hittills inte gjort – är att man kommer överens, använder det som hävstång och inte som bromskloss, som en del här på hemmaplan tycks göra. Det gäller inte minst Industriförbundet, som alltid excellerar i detta och säger att vi skall vänta på EU. I så fall blir det nej i folkomröstningen, det är bara en hälsning.

And. 62 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Det kan hända att jag inte läst regeringens skrivelse från början till slut. Men jag måste säga att jag tycker att det är litet magert med satsningarna i Baltikum om det är ett reningsverk per baltiskt land med tanke på att det inte finns någon rening där över huvud taget.

Skatteväxlingen är faktiskt ett nytt sätt att indriva skatt. Jag förstår att det är litet svårt för Olof Johansson att tillstå att det är som det är.

Anf. 63 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att avsikten med skatteväxlingen aldrig är att höja skatten. Det ligger ju i själva ordet. Det borde vi vara överens om. Skatteväxling är att lägga olika tyngdpunkt på olika produktionsfaktorer. Det borde vara en självklarhet, i varje fall borde det följa av sunt förnuft oavsett vilka teoretiska beräkningar man kan göra. Om vi har ett behov av att skapa ytterligare sysselsättning skall vi sänka skatten på arbete. Jag har utgått från att vi är överens om det, Harriet Colliander, jag och många fler. Det är så det fungerar. Då förbilligar man arbetskraften i förhållande till andra produktionsfaktorer. Om man då lägger belastningen på det som vi inte tycker om, miljökonsekvenser som vi vill bli av med, pressar man bort dem från systemet. Samtidigt eroderas skattebasen. Det blir snarast en skattesänkning, om man inte flyttar miljöskatterna och miljöavgifterna till nya områden. Alltså får man en tendens till en skattesänkning genom skatteväxling, inte en skattehöjning. Så fungerar det.

Om man inte får den effekten att miljöbelastningen försvinner ökar man i stället miljöskulden. Då får man betala de reparationskostnader som i allmänhet faller på statliga och kommunala budgetar och den vägen drabbar skattebetalarna. Så hänger det ihop, Harriet Colliander. Jag tycker att det är glasklart.

(Applåder)

Anf. 64 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Vi som arbetar i politiken borde nog oftare fundera över om vi lyssnar ordentligt på människor och om vi verkligen visar förtroende för våra medborgare.

Sådana tankar får man i alla fall när man läser en debattartikel om familje-

politiken av en av de mest framträdande socialdemokraterna. Hon refererar en kristdemokrat som hävdade att politikerna inte skall bestämma om arbetsfördelningen i hemmet. Så här skriver socialdemokraten bl.a.: Det blir svårt för svenska folket att leva enligt en sådan regerings intentioner. Skall man låta vartannat barn vara föremål för politiska beslut, medan vartannat får finna sig i föräldrarnas amatörmässiga avgörande.

Är det inte häpnadsväckande? Riksdagen firade nyligen 75-årsjubileet av den lika och allmänna rösträttens införande i demokratin Sverige. Jag trodde att demokrati och parlamentarism betydde att regeringen skulle leva enligt folkets intentioner, inte att folket skulle leva enligt regeringens intentioner.

Jag tycker att "föräldrarnas amatörmässiga avgörande" låter som ett eko av den sociala ingenjörskonstens glansperiod. Det låter i alla fall inte som något som skulle passa i Europarådskonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna eller FN:s barnkonvention.

Regeringen har arbetat för valfrihetsreformer på åtskilliga områden. Vi kristdemokrater strävar efter att reformerna skall bli sådana att enskilda och familjer också har resurser att välja så som de önskar. Detta har kristdemokraterna i Europa länge kallat för subsidiaritetsprincipen.

Här har jag en av de rödaste socialdemokratiska tidningarna i Sverige, nämligen Piteå-Tidningen.

Herr talman! Det är ju populärt att visa upp tidningar, böcker och annat här i kammaren. Detta är alltså den röda Piteå-Tidningen. I den läser jag om en flerbarnsfamilj. Föräldrarna, Karin och Thord, hade för länge sedan bestämt sig för att själva ta hand om sina barn. Thord är byggnadsarbetare. Makarna säger: För oss hade 2 000 kronor i månaden betytt en hel del. Karins ord, som är rubrik på första sidan, är: Vårdnadsbidraget är en rättvisereform.

Men när Carlsson och Sahlin talar om vem som gynnas av vårdnadsbidraget är det alltid direktörsfruar som ändå har råd att vara hemma. Vi kanske alla har läst om den SIFO-undersökning som visade att 20 % av Socialdemokraternas väljare gillade vårdnadsbidraget. Det är ju imponerande om så många av de socialdemokratiska väljarna är direktörsfruar.

Detta med direktörsfru låter egentligen precis som när Bert Karlsson talar om barnbidraget till miljonärer.

Piteå-Tidningens flerbarnsfamilj är ingen direktörsfamilj. Men Socialdemokraterna unnar inte byggnadsarbetarfamiljer vårdnadsbidraget.

Jag vet fullt och fast att daghemmet är den bästa omsorgsplatsen för många barn. Men jag vet också att det finns andra omsorgsformer som passar andra barn bättre. Observera att jag talar om vad som passar barnen, och det vet föräldrarna bäst!

Nu skall Ingvar Carlsson alldeles uppenbart i valrörelsen ställa barnen mot de gamla. Han skall helst få det att verka som att vårdnadsbidraget bär skulden till 20 års ekonomiskt felaktig politik. Vad räcker vårdnadsbidraget till, om det skulle användas till att sänka budgetunderskottet? Jo, till 1 %. Tänk att Ingvar Carlsson i dag inte intresserar sig för hur han skall komma åt resterande 99 %. Vore inte detta en god och angelägen uppgift? I stället hetsar man mot den här rättvisereformen och använder vårdnadsbidraget som något slags kil. Vi har ju genomfört andra reformer och satsningar. Det är ju

inte helt säkert att tidigare satsningar som har funnits med i budget efter budget heller har varit helt korrekta. Detta säger jag nu när vi har infört något som jag anser vara en rättvisereform.

Men Ingvar Carlsson ställer barnen mot de äldre, mot dem som inte du-
schas. Har ni tänkt på att Ingvar Carlsson aldrig ställer en daghemsplats, som
kostar 85 000–100 000 kronor, mot den gamla som inte blir duschad tillräck-
ligt ofta. I stället är det vårdnadsbidraget, som kostar 24 000, som skall stäl-
las just mot de äldre.

Det borde vara rimligt att Socialdemokraterna erinrade sig att de själva
har dragit in ungefär 30 miljarder från kommunerna, när de talar om de 7
miljarder som regeringen har dragit in. Det kan väl inte vara möjligt att
ingen skulle drabbas när Socialdemokraterna drar in miljarder från kommu-
ner och landsting. Men när regeringen, efter att ha fått ta över en ekonomi
i fritt fall, tvingas att göra en del verklighetsanpassningar då drabbas männi-
skor.

I år firar FN familjeåret som bekant. Det skulle vara utomordentligt tillta-
lande att få höra Ingvar Carlsson hålla ett familjepolitiskt anförande av den
anledningen.

För mig är familjepolitik något vida mer än 2 000 kronor per månad i vård-
nadsbidrag. För mig handlar familjepolitik om att barnen, det finaste och
värdefullaste som vi har, måste få sina barndomsår i trygghet. Jag tror att
det är där som den goda etiken, med rötter i kristen tradition, kan överföras
till barnen. Det är där som vi kan skaffa oss motkrafter mot främlingsfientlig-
het och rasism. Det är där som drogberoendet kan hållas utestängt. Det är
där som kriminaliteten har svårast att få fotfäste.

Värderade åhörare! Det är för att främja det goda samhället som vi Krist-
demokrater ordar så mycket om familjen.

Vi skall självfallet inte bara lyssna till fembarnsfamiljen som vill ha vård-
nadsbidrag. Vi måste också lyssna till sjuksköterskan som inte tycker att hon
kan ägna varje patient tillräcklig tid. Vi måste lyssna till förskolläraren, som
känner att han inte har nog många armar för att hålla barnen i hand på ut-
flykten, och till vårdbiträdet, som inte hinner tala med de gamla, som har
hemtjänst, så länge som hon skulle önska.

Vi skall inte blunda för att det finns brister. Alla äldre får inte god omsorg.
Alla sjuka får inte den bästa vården. Det finns barn som far illa. Vi måste
ta alla möjligheter att minska onödig administration och lägga ut verksamhet
på entreprenad. Vi måste inse att mycket i kommunerna är mindre viktigt
än omsorgen om barn och gamla. Jag vill stryka under att om det finns kom-
muner i Sverige, där inte omprioriteringar och förbättringar av verksamhe-
ten räcker, trots att man har gjort sitt yttersta för att skapa resurser för
mänsklig omsorg och vård, måste man vara beredd att höja kommunalskat-
ten och landstingsskatten.

Men lura inte vårt land! Lura inte sjuksköterskan, förskolläraren och
vårdbiträdet! Rita inte en framtidskarta som redan om ett år är falsk! Vi är
väl egentligen alla i denna kammare, från vartenda parti, övertygade om att
Sveriges ekonomi har befunnit sig och fortfarande är i kris. Antingen får
ekonomin fortsätta att ta penicillinkuren utan att avbryta den för att vi skall
få möjlighet att få tillbaka de krafter och resurser som gör att vårt lands eko-

nomi tillfrisknar, eller också får vi bädda ner Moder Svea ännu djupare i sjuksängen.

För närvarande förs en ständig debatt om fördelningspolitiken i medierna, vilket är bra. Men enligt min uppfattning är den inte sällan oärlig. Var och en av oss vet att om vi skall skapa resurser att fördela, om vi skall baka en större kaka så att det finns något rejält att dela ut till de svagare och de mest behövande grupperna i vårt land, så fordras det kraftfulla saneringsåtgärder. Då fordras det att industrin tillåts att syresättas. Då fordras det att kapitalet inte skräms ut över vårt lands gränser. Då fordras det att vi inser att vi måste ha något att fördela, innan vi beslutar om fördelningen. Det är för att vi skall kunna bygga upp det mer rättvisa samhället och bevara välfärdssamhället som vi i dag måste vidta obekväma åtgärder.

Ni socialdemokrater vill i stället ha något slags strypkoppel på den sektor som skall skapa jobben. Likväl tror ni att jobben skall skapas. Ni vill, som en tidning skrev i sin ledare, ha kapitalism utan kapitalister. Det är ungefär som att vilja ha ett bageri utan bagare.

Herr talman! Den som vill säkra morgondagens pensioner, den som vill garantera resurser till äldreomsorg, den som vill verka för värdig vård för våra äldre, den kan aldrig vinna trovärdighet utan att samtidigt våga ta itu med den svenska statsskulden och det svenska budgetunderskottet.

Jag har åtskilliga gånger stått här i kammaren och framhållit Ingvar Carlsson som en hedersman. Men jag kände inte igen Ingvar Carlsson när jag läste hans tal från Kommunalarbetarförbundets kongress. Hans framtidskarta är mycket otydlig och tvetydig. I det talet försökte han fösa ihop kristdemokraterna och nydemokraterna i samma fålla när det gäller t.ex. bistånds- och invandarpolitiken. Bl.a. sade Ingvar Carlsson att båda partierna "reagerar mot vår solidaritet med tredje världen". Jag kräver faktiskt, Ingvar Carlsson, en förklaring till vad som menas.

Jag har sett att Ingvar Carlsson också vänder sig mot det faktum att vi vill ha ett samhälle där grunden är etik och moral inspirerad av kristen tradition. Jag har ärligt trott att Carlsson delade den grundsynen. Jag säger det igen: Jag känner inte igen Ingvar Carlsson. Jag är helt övertygad om att är det något våra barn, vår ungdom, vi alla behöver så är det en inre kompass.

Jag kan inte tro något annat än att Ingvar Carlsson och jag är överens om att vi behöver mycket mera av ett ödmjukt sökande efter sanning och rätt, en ärlig vilja att leva upp till ideal som värderar alla lika. Ingen av oss människor når ända fram. Men nog är det för den skull viktigt att våga stå för den etik och moral som vi vet betytt så mycket för så många i vår kulturkrets.

Det är därför vi i kds ivrar för att skolan, ekonomin, hela samhällsbygget skall knytas närmare den kristna etiken och människosynen. Det har inte ens med tvång eller moralism att göra. Det handlar om att vi alla behöver känna vår egen identitet för att kunna visa respekt för andra.

Man ärver inte förmågan att cykla eller att känna igen trafikmärken. Barn måste få en medveten skolning i trafikkunskap. På samma sätt är det med etiken. Man ärver den inte, ungefär som man ärver blå ögon eller krulligt hår. Etiken måste läras ut, från föräldrar till barn, från lärare till elever, från generation till generation.

Herr talman! Att jag nu inte längre känner igen Ingvar Carlsson kanske

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Partiledardebatt

beror på att han numera lyssnar på dessa amerikanska och engelska konsulter – Phil Noble, Bill Hamilton, Rick Ridder, Philip Gould osv. Jag märkte att Ingvar Carlsson i den första replikrundan blev litet irriterad över att jag talade om konsulter. Naturligtvis har Ingvar Carlsson rätt att använda vilka konsulter han vill. Jag bara konstaterar att t.ex. engelsmannen Philip Gould talar om fruktans strategi. Det verkar som om den strategin skall användas aktivt av Socialdemokraterna för att skrämma människor att rösta på partiet.

Herr talman! Jag tror att om Carlsson skakar av sig detta att lyssna för mycket på den typen av idéer att putta folk ur riksdagen och att skrämmas med en viss politik och tillvita andra sådant de inte står för, får vi tillbaka samma gamla hederliga Carlsson igen. Lyssna på rörelsen, Carlsson, i stället för på konsulterna.

Herr talman! Vi borde – det har diskuterats i de senaste replikskiftena – bli överens om en kraftsamling för miljön. Kds har inför valet presenterat ett 10-punktsprogram för miljön. Jag hinner tyvärr inte kommentera alla punkterna. Det viktigaste är det som nämnts tidigare, vilket vi kristdemokrater verkligen vill lyfta fram, även för Europa, nämligen en skatteväxling för jobben och miljön. Mer skatt på nedsmutsningen och utarmandet av miljön, mindre skatt på arbetet. Jag tror att det är nästa stora skattereform.

Låt oss också vara glada över det positiva som finns i vår svenska miljö. Det svenska jordbruket hör till de miljövänligaste i hela Europa. Det är Sveriges bönder som har oroat sig över gulnande tallar, gröda förstörd av markozon och förgiftade brunnar. Jordbruket har en jättechans, både som miljöförvaltare och som framtidsnäring. Det är också bra för miljön att den största järnvägssatsningen per capita i Europa sker i Sverige.

Herr talman! Naturen vet inte om några gränser eller tullar. Varför skall inte vi ta lärdom av det? I ett Europa i gemenskap kan freden få en chans, människor mötas och berika varandra. EU är, som några av Svenska freds- och skiljedomsföreningens ledande företrädare framhöll för en tid sedan, framför allt ett fredsprojekt.

Vi kristdemokrater vill bygga samhället nedifrån. Vi vill lyssna på människorna när de säger: "Detta vill vi sköta själva, i familjen, i föreningen, i arbetslaget, men det och det är ett övermäktigt problem – det får kommunen stödja, det får staten ta hand om. De stora miljöproblemen måste hela Europa samsas om att lösa."

Freden skapar vi bara tillsammans, liksom kampen mot en internationell rasism och främlingsfientlighet och bättre satsning mot u-världens fattigdom. Ett Sverige i tiden är ett Sverige i världen, inte ett land som bygger murar mot omvärlden.

Herr talman! Hade jag vetat att min gode vän Olof Johansson inte hade begärt replik och det inte hade framstått som övermaga, skulle jag ha velat sluta med att säga: Kyss Carlsson, älska Centern, men rösta på kds! (Applåder)

Anf. 65 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Den som kysser Carlsson och älskar Centern är nog så tokig att han röstar på kds.

Jag tycker att man skall vara försiktig i frågan om konsulter. Men om partierna använder dem skall de själva betala för dem. Jag tycker inte, som regeringen, att man skall använda konsulter för partipolitiska uppdrag, som har skett i Stockholms läns landsting. Jag tycker att det är märkligt att de borgerliga dribblar undan KU-granskningen till efter valet.

Vidare säger Alf Svensson att vi socialdemokrater sätter strypkoppel på dem som kan stå för sysselsättning och framsteg. Ja, det handlar om aktieägarna och dubbelbeskattningen. Skall inte den aktieägare som förra året fick en genomsnittlig förmögenhetsökning på 50 % inte kunna betala en skatt på inkomster från aktier motsvarande en låginkomsttagare? Det är inte strypkoppel, Alf Svensson.

Alf Svensson sade helt riktigt att det skall finnas något att fördela innan vi fördelar. Men det är precis det misstag ni gör med vårdnadsbidraget. Ni delar ut ett nytt bidrag då det finns ett budgetunderskott på 200 miljarder kronor. Men då säger Alf Svensson att underskottet är så stort att vårdnadsbidraget knappast märks i förhållandet till underskottet. Ja, då behöver vi aldrig spara. Jag förstår att det går åt skogen med den borgerliga regeringen om man tycker att 4 miljarder – eller om Alf Svensson så vill något mindre – inte är en post att bry sig om. Hur i all sin dar skall ni klara budgetunderskottet?

I en situation där vi känner till problemen med att klara sjukvården och äldreomsorgen, inför ni ett nytt bidrag och lägger ut nya utgifter. Det är klart att folk inte tackar nej till att få 2 000 kr. Men frågan är om vi har råd med detta när vi inte har råd att klara sjukvården och äldreomsorgen.

Alf Svensson reagerade mot mitt tal vid Kommunalkongressen. Jag står för det talet. Jag har gjort observationer av vad jag tycker är intressanta likheter mellan kds och Ny demokrati. I fråga om den punkt som Alf Svensson citerade framgår det att Alf Svensson försöker – som i så många andra sammanhang – spela på två opinioner samtidigt, dvs. de som är för ett generöst bistånd och de som är emot. Ibland är Alf Svensson lidelsefull försvarare av bistånd, ibland spelar han med kritiken.

Och mycket riktigt: I gårdagens debatt berömde Ian Wachtmeister Alf Svenssons nya ståndpunkter. Det innebär att det här finns någonting som inte är bra, Alf Svensson. Jag är t.ex. orolig med anledning av uttalandet om Afrika.

Min taletid är nu ute, men jag har kanske ändå antytt vad som gör att jag på denna punkt är orolig. Jag är inte ute efter att komma åt Alf Svensson. Jag skulle önska att vi inom biståndspolitiken kunde nå en så stor samstämmighet som möjligt. Det är möjligt att det bara är olyckliga formuleringar som har skapat min oro.

Anf. 66 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Låt mig allra först säga att jag håller med Ingvar Carlsson om att partierna själva skall betala sina konsulter. Man skulle möjligen kunna tycka att Ingvar Carlsson kunde anställa sina konsulter i landet. Då hade man kunnat få till stånd några arbetstillfällen. Nu är det tydligen i England och i USA som man anställer experter. Vi har som bekant en del sysselsättningsproblem i vårt land.

Vidare påstår jag med bestämdhet att Socialdemokraterna inte tillräckligt under 80-talet intresserade sig för vad man skulle fördela. Jag har stor respekt – och det säger jag ärligt, Ingvar Carlsson – för Socialdemokraternas fördelningsvilja. Jag har däremot mycket liten respekt för ert engagemang för att skaffa fram det som skall fördelas. Saknas det, är retoriken inte särdeles mycket värd.

Låt mig så ta upp biståndspolitiken. Ingvar Carlsson höll faktiskt sitt tal på Kommunals kongress innan min artikel i Svenska Dagbladet hade publicerats. Grunden för Ingvar Carlssons utomordentligt simpla påhopp på kds på Kommunals kongress kan alltså inte vara artikeln i Svenska Dagbladet.

Jag skulle, herr talman, vilja fördubbla biståndet, och mitt parti står för inriktningen 2 % av BNP. Men jag är också övertygad om att om vi vill ha ett bistånd på hög nivå och vill ha skattebetalarna med oss, har vi ingen annan möjlighet än att våga vara litet självkritiska och fundera över om de satsningar på planekonomier som gjordes från svenskt håll och om de kanaler som vi haft med en del länder är de allra bästa. Min ärliga avsikt är inte någon annan än att få ett så bra och effektivt bistånd som möjligt, vilket når de människor som vi vill nå.

Jag skulle i detta sammanhang kunna nämna att detta var uppe till en rejäl diskussion för något år sedan i Mariefred, när utrikes- och finansministrarna i Skandinavien hade en gemensam överläggning. Den som underströk dessa synpunkter med vida större kraft än vad jag mäktar var den framlidne utrikesministern Holt från Norge. Han sade, och det är närmast ett direkt citat: Vi kommer icke att klara vårt biståndsgivande till Östafrika, om vi inte vågar vara självkritiska när det gäller detta bistånd. Detta kan den nuvarande biståndsministern i Norge, representant för Arbeiderpartiet, vidimera.

Kritiken från mig går dock inte ut på att minska biståndet. Den är inriktad på att vi skall ta vårt ansvar för att göra biståndet bättre.

Anf. 67 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är rörande hur Alf Svensson är intresserad av socialdemokratiska diskussioner med våra partivänner, t.ex. med Philip Gould i Storbritannien. Denne är bl.a. expert på hur den konservativa regeringen med skrämselpropaganda lyckades hålla John Major kvar vid regeringsmakten. Man inriktade sig då på vad som skulle bli följderna, om Labour skulle få bedriva sin skattepolitik. Det är riktigt att vi resonerade med honom om detta för att få del av dessa hans kunskaper.

När jag nu ser uppläggningsen av Moderaternas skattepolitik i Sverige finner jag också att det var klokt av oss att förbereda oss på detta sätt. Uppenbarligen är det ett försök från Moderaternas sida att upprepa det konservativa partiets skrämselpropaganda i det förra valet. Vi vet hur det gick i Storbritannien. Det blev katastrof när den konservativa regeringen fick sitta kvar. Det går naturligtvis lika illa, om vår nuvarande regering får sitta kvar. Det är klokt av oss att resonera med våra engelska partivänner på den punkten.

Jag tycker fortfarande att Alf Svensson gör det litet för lätt för sig när han säger att han vill rätta till brister i biståndspolitiken. Det kommer alltid att

göras misstag på ett sådant område. Det går inte att bedriva biståndspolitik, om inte en del projekt får misslyckas.

Men jag märker också en annan ton, att Alf Svensson på ett oroväckande sätt spelar med när det gäller vissa krafter. Det är av den anledningen som jag har reagerat, inte för att söka en onödig strid utan för att klara upp detta. Jag tycker att det är viktigt med en bred samling bakom biståndspolitiken. För mig är det viktigt att det svenska biståndet är inriktat på att bekämpa fattigdomen. Så länge över en miljard människor lever i djupaste fattigdom kommer miljön att fortsätta att utarmas, och så länge människor svälter och far illa kommer demokratimålet att vara svårt att uppnå. Så länge fattigdomen är stor kommer inte heller konflikter och krig att kunna undvikas. Därför tror jag, Alf Svensson, att man måste satsa rejält på Afrika. Jag tror att vi är överens om att den kontinenten är inne i en väldigt farlig utveckling.

Anf. 68 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag registrerar bara det faktum att Ingvar Carlsson och Socialdemokraterna kontaktar alla dessa konsulter. Det är klart att man kunde önska att man hade tillgång till smulorna från den rikes bord när det gäller att bedriva valkampanj och att försöka bemöta den ångvält som man enligt strategidokument från Socialdemokraterna nu skall få riktad mot sig.

Jag kan mycket väl tänka mig att Philip Gould kan vara värd att lyssna till och studera. Jag tycker bara att det är tragiskt att Socialdemokraterna har gjort hans sätt att resonera till sitt. Ingvar Carlsson använder faktiskt en skrämselektik när han vill skrämja de gamla med vårdnadsbidraget. Han säger att det förhållandet att den gamle inte får möjlighet att duscha tillräckligt ofta beror på vårdnadsbidraget. Jag tycker att detta är att tillägna sig Philip Goulds skrämselektik. Jag tycker inte att det är värdigt hedersmannen Ingvar Carlsson.

Jag är glad över att Ingvar Carlsson, som jag uppfattade det, retirerade när det gäller uttalandet på Kommunals kongress om biståndspolitiken. Som alla vet ger vi 1 % av BNI i bistånd – vi borde ge mer. Tanzanias BNI består till 39 % av bistånd. Jag tycker att man skall våga fundera över vad vi kan göra för att förbättra för tanzanierna – återigen: inte för att dra bort bidragen från dem.

Eftersom Ingvar Carlsson och jag är helt överens om att Afrika söder om Sahara befinner sig i en mycket svår situation, måste vi fundera över vad vi kan göra för att förbättra biståndet. Tanzania befinner sig i dag i en budgetkris, som gör att vi inte kan fortsätta med våra utbetalningar. Man skall våga göra den analysen samtidigt som man med kraft understryker att vi måste ge bistånd. Det är självklart en solidarisk plikt.

Anf. 69 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig till Alf Svensson i hans egenskap av minister för mänskliga rättigheter. För ungefär två månader sedan väjde svenska Amnestys ordförande Anita Klum i Dagens Nyheter om att Sverige i FN:s kommission för mänskliga rättigheter skulle fördöma övergreppen i Turkiet, Indonesien, Peru och Sri Lanka. Hon menade att de här fyra fallen

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Partiledardebatt

är exempel på hur omvärldens krav på respekt för mänskliga rättigheter får stå tillbaka för politiska och ekonomiska intressen.

Detta är en mycket viktig fråga. Många regeringar säger sig värna om mänskliga rättigheter i andra länder men frestas att se mellan fingrarna när agerandet mot brotten mot mänskliga rättigheter kommer i konflikt med möjligheterna att göra goda affärer.

Också Sveriges regering frestas uppenbarligen att se mellan fingrarna. Re-
geringen ger nämligen direkt ekonomiskt stöd till militärregimen i Indone-
sien, till kung Hassans regim i Marocko och till den kinesiska kommunistre-
gimen. Stödet ges i form av u-krediter.

Dessutom får de här länderna köpa svensk krigsmateriel. Även Turkiet
får köpa svensk krigsmateriel. Det är inte särskilt bra, Alf Svensson. Att de
här diktaturerna får en så givmild behandling av den svenska regeringen är
faktiskt anmärkningsvärt.

Kina, Indonesien och Marocko kränker inte bara de mänskliga rättighe-
terna grovt, utan de trotsar också internationell rätt genom att ockupera
främmande territorier. Kina ockuperar Tibet, Indonesien ockuperar Östti-
mor och Marocko ockuperar Västsahara. Turkiet trotsar dessutom interna-
tionella konventioner om mänskliga rättigheter som man har skrivit under.
Man förvägrar i praktiken den kurdiska befolkningen i landet att uttrycka
sin etniska identitet.

Vi vet ju att det är mycket uppmuntrande för diktatorer att kunna köpa
vapen och få pengar till storslagna projekt. Detta är vad Sverige håller på
med, Alf Svensson. Jag tycker att det skulle vara intressant att höra vad en
minister som är ansvarig för de mänskliga rättigheterna har att säga i de här
frågorna. Är det pengarna som går före de mänskliga rättigheterna, Alf
Svensson?

Anf. 70 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman frågade i sin sista fråga om det är pengarna
som går före de mänskliga rättigheterna. Om det vore så enkelt att de
mänskliga rättigheterna främjades om vi svenskar höll oss undan från de län-
der som räknades upp och en lång rad andra vore saken naturligtvis mycket
enkel att hantera. Det är i stället så att mänskliga fri- och rättigheter inte
finns sig från det ena året till det andra. Det vet Gudrun Schyman. Det
är en lång och mödosam väg. Därför får vi försöka att vrida respekten för
mänskliga fri- och rättigheter åt rätt håll snäpp för snäpp.

Jag vet ju att det finns ett stort och ärligt intresse för situationen i Indone-
sien i Vänsterpartiet. Bertil Måbrink och jag har resonerat om den åtskilliga
gånger här i kammaren. Det vi ger till Indonesien är stöd till de människo-
rättsorganisationer som finns där. Jag kan inte tycka att det är annat än klokt
att vi finns där och försöker att backa upp dem som försöker implementera,
som det brukar heta på UD-språk, respekt för mänskliga fri- och rättigheter.
Vi ger inga u-krediter till Indonesien. I budgetpropositionen har vi skrivit
att om några sådana skall ges skall de i varje enskilt fall prövas av regeringen,
och hittills har vi inte givit några.

Jag håller med om att det är en moraliskt svår situation att hantera när det
gäller det gigantiska landet Kina. Jag säger det utan omsvep. Det är så. Det

är inte enkelt. Men när vi möter dissidenterna, de som verkligen drabbas av det kommunistiska förtrycket i Kina, vädjar de till oss om att inte försöka isolera Kina. Trots att vi här inte har vita eller svarta rutor att hoppa emellan undrar jag om det inte är klokast att försöka att ha öppna fönster och öppna dörrar. Då kan vi påverka och resonera.

Jag kan försäkra Gudrun Schyman att de av regeringens ministrar som har varit i Kina, jag kan naturligtvis mest tala för mig själv, verkligen har understrukit att vi icke accepterar det sätt som man behandlar sina medborgare på. Vi kräver större respekt för mänskliga fri- och rättigheter. Jag tror att det är viktigt att vi är på talefot även med de här regimerna.

Det är naturligtvis enkelt att säga att vi skall vända dem ryggen, men då uppfattar även dissidenterna det som om vi vänder dem ryggen.

Anf. 71 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! När det gäller Indonesien tror jag inte att det är människorättsorganisationer som köper vapnen. Jag har mycket svårt att tänka mig det, Alf Svensson.

När det gäller möjligheten att påverka de här frågorna finns det ju också andra reguljära diplomatiska förbindelser där man mycket väl kan föra fram sin kritik och samarbeta på olika sätt för att lösa dessa problem. Man måste inte göra det i samband med att man gör affärer. Det går att prata med varandra ändå, Alf Svensson. Man måste inte göra det i samband med att man gör upp om stora vapenaffärer. Det går att föra fram kritiken på ett annat sätt.

Jag vet att regeringen har resonerat om det här. Det märkliga är ju att det görs olika bedömningar. Biståndet till Kuba drogs in med hänvisning till att det inte fanns tillräckligt utvecklade mänskliga fri- och rättigheter där. Det görs tydligen olika bedömningar av olika länder. Jag tror tyvärr att det som styr är möjligheten att tjäna pengar.

Anf. 72 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag skall ärligt säga att jag på rak arm inte vet hur vapenförsäljningen ligger till för närvarande visavi Indonesien. Jag vill erinra mig – det är ju inte mitt ministerjobb – att det är en del följdavtal som vi har att hantera. Det är alltså uppgörelser som är gjorda tidigare och som kräver att man fortsätter i någon mån. Men om jag skall kunna resonera om Indonesien i det avseendet måste jag ha litet mer kunskap än vad jag har för närvarande.

Det är naturligtvis hela tiden ett moraliskt dilemma. Skall vi över huvud taget sälja vapen, eller skall vi stoppa all vapenförsäljning? Det måste i sin tur kopplas till om vi skall ha något svenskt försvar eller inte, Gudrun Schyman. Skall vi ha ett svenskt försvar måste vi också ha import av vapen och delar till vapensystem till Sverige. Då skall vi alltså kräva en moral av andra länder som vi själva inte skall hålla oss med om vi säger nej till export. Detta är inga enkla frågor att hantera. Jag tycker att man gör det sällsamt enkelt för sig om man som Gudrun Schyman säger att vi slutar med det och stänger dörren dit. Vi kan i alla fall vara på talefot med dem.

Jag är övertygad om att om vi vill komma till tals med kineserna och indonesierna och få dem att lyssna är det inte fel att ha öppna dörrar och fönster.

Anf. 73 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag har skrivit mitt tal utan hjälp av svenska eller utländska konsulter. Jag har ju lärt mig i KU att både den sittande regeringen och de gamla regeringarna frikostigt har använt sig av svenska och utländska konsulter och att det har kostat skattebetalarna många kronor.

Som ni vet har det blåst hårt sedan jag blev partiledare för nio veckor sedan. Det har blåst hårt. Det har blåst orkan, men jag står fortfarande upprätt.

Ny demokrati är ett parti i riksdagen. Ett parti består av medlemmar, men det är egentligen väljarna och medlemmarna som tillsammans utgör Ny demokrati. Ian Wachtmeister och Bert Karlsson har betytt mycket för Ny demokrati. De bidrog tillsammans med många hängivna partiarbetare runt om i landet till att partiet kom in i riksdagen. Där fick partiet en vågmästarställning.

Varje seriöst partis politiska arbete måste grundas på partiprogram och andra grundläggande värderingar som förenar medlemmarna i partiet. Dagsformen eller opinionsläget får alltså inte läggas till grund för de politiska besluten. Politiska beslut får inte fattas med sikte på att vinna kortsiktiga röster.

De tre år i riksdagen som nu är till ända har i alla fall lärt mig att politik och riksdagsarbete är betydligt mer komplicerat än vad jag kunde föreställa mig. Det finns inga enkla lösningar. Många är otåliga, inte minst vi nydemokrater, som vill se snabba beslut. Men i riksdagen går det sakta, vare sig man vill eller inte. Skall man åstadkomma förändringar, skall frågan utredas först, annars händer inget. Det har vi fått lära oss.

Ny demokratis grundsyn är att sunt förnuft, personlig frihet och hänsyn till andra skall prägla de politiska besluten. Överhetssamhället, socialism, kravmaskiner och ansiktslös byråkrati kan inte accepteras av moderna människor. Sverige behöver en ny modell, och då behövs nya politiker.

Ny demokratis politik under de här tre åren har utvecklats i umgänget med andra partier och deras politik. Den nydemokratiska politiken har därigenom klargjorts och blivit ett effektivt redskap i strävan att förändra Sverige, att ge människor bättre förutsättningar. Ny demokrati står på de vanliga människornas sida. Det är alltså inte fråga om höger eller vänster, utan framåt.

Visst har Ny demokrati påverkat dagens politik i många frågor. Ny demokrati har faktiskt åstadkommit en hel del.

Vi har drivit flyktning- och invandrarfrågorna hårt och därmed påverkat riksdagen i vår riktning. Vi lyfte upp frågan i dagsljuset. Nu kan man diskutera den utan att bli beskylld för att vara rasist eller främlingsfientlig.

Ingen i Ny demokrati har hävdats att invandrarna skulle vara ansvariga för de olika regeringarnas slappa och ibland direkt enfaldiga invandrapolitik. Detta har framför allt de etablerade invandrarna förstått, och de röstar därför i hög grad på Ny demokrati. De vill nämligen inte i Sverige ha samma tillstånd som i det land de har kommit från och en sådan oreda och livsfara som de flydde från. De inser det faktum som regeringen vill glömma eller blunda för, nämligen att Sverige som ett litet land inte kan ta emot alla världens förföljda och utsatta människor.

Alf Svenssons artikel häromdagen, "Dags att ompröva biståndet", visar att just det vi har sagt om biståndet börjar vinna gehör i riksdagen. Droppen urholkar stenen, inte genom sin kraft utan genom att falla ofta. Jag måste nog säga, Alf Svensson, att Ny demokrati skulle kunna ha skrivit den artikeln.

Ny demokrati uppstod 1991 ur väljarnas missnöje, för att redan på hösten inträda i Sveriges riksdag. Valresultatet gav en borgerlig majoritet, med Ny demokrati som vågmästare. Regeringen har försökt agera majoritetsregering och försökte länge låtsas som om vi inte fanns.

Det har nu blivit allt tydligare för alla inte bara att vi finns utan också att man är tvungen att ta hänsyn till oss i både besluts- och propositionsarbete. Det kallades först "icke existerande kontakter", sedan "samtal" och omtalades till slut som de förhandlingar det var fråga om.

Kanske det förvånade en del att vi faktiskt hade ett ganska komplett program, som vi med stort intresse började omvandla till motioner, som vi efter bästa förmåga stred för i både utskott och kammare. Visst gjorde vi våra misstag, som alla barn i början, men vårt arbete gav faktiskt en del resultat. Här följer en del exempel.

Ny demokrati började med att avgöra valet av talman, en kvinna, och såg till att vi fick en borgerlig regering, ledd av Carl Bildt.

Ny demokrati lyfte fram debatten om flykting- och invandrapolitiken. Ämnet ansågs tabu. Invektiven haglade över dem som vågade lyfta in svenska folkets frågor i riksdagen – vi kallades rasister, fascister, osv. I dag har de andra partierna till stor del anpassat sin politik efter Ny demokratis. Sakta ändras lagar och regler i enlighet med Ny demokratis förslag. Sakta – och för sent.

Ny demokrati tog initiativet till genomförandet av en riskkapitalsatsning på 9 miljarder. Det var 6,5 miljarder från de gamla löntagarfondspengarna. Pengarna gick till svenskt näringsliv genom bildandet av åtta riskkapitalbolag och genom en kapitalförstärkning till Industrifonden.

Hösten 1992 var Ny demokrati ensamt i sin kritik av regeringens valuta- och räntepolitik. Vi föreslog att kronan skulle släppas fri, räntan sänkas och statens utgifter kraftigt minskas, allt för att klara Sveriges ekonomi, tillväxt och sysselsättning. Ny demokrati fick rätt.

Fria etermedier är en av Ny demokratis hjärtefrågor. Efter långvariga förhandlingar lyckades vi få igenom flera förändringar i regeringens förslag till fri lokalradio.

Tack vare Ny demokrati kommer också bidragsfusket att utredas och granskas.

Ny demokratis förslag om hur förutsättningarna kan förbättras för innovatörer och uppfinnare ledde till en utredning och till att regeringen äntligen presenterade konkreta förslag till åtgärder, bl.a. om en innovationsfond, som vi nu har fattat beslut om.

Ny demokrati har satt i gång en debatt om svartjobben.

Lönegarantin vid konkurser sänktes under 1993 från max 400 000 kr till max 100 000 kr och från ett år till tre månader. Fr.o.m. den 1 januari 1994 är ersättningen dessutom sänkt till 80 % av lönen.

Turistmomsen sänktes från 21 till 12 %. Därigenom införde vi en första

tjänstemoms på 12 %. Den utökades senare med postportot. Turistnettet förbättrades direkt med 18 miljarder.

Småföretagsbeskattningen har minskats och förenklats.

Partistödet har skurits ner.

Det finns nu 50 miljoner i riskkapital till kvinnligt företagande som årligen skall förmedlas av Industri- och Nyföretagarfonden.

Ny demokrati vill ge föräldrarna tillbaka rätten att bestämma vad som är bäst just för deras barn. Därför infördes med vår hjälp vårdnadsbidraget.

Listan skulle kunna göras mycket lång, men det medger inte tiden. Det viktigaste är nog att vi i nästan alla propositioner och betänkanden kan se tydliga spår av vår politik, vilket visar vilket genomslag vi har fått med vår politik.

Dessutom kom i går genom finansministerns artikel i DN den slutliga bekräftelsen på resten av vår politik, som överensstämmer med det förslag som regeringen kommer att lägga fram. Artikeln talar för sig själv.

Sveriges ekonomi är katastrofal och har kraftigt försämrats under den gångna mandatperioden. När vi gick till val på en stram finanspolitik och föreslog budgetförstärkningar på 196 miljarder kronor över en sexårsperiod blev vi hånade och nästan idiotförklarade. Nu är budgetunderskottet per år uppe i den storleksordningen. Jag vill påstå att det skulle ha sett annorlunda ut om man hade lyssnat på oss då.

Vi har hela mandatperioden förespråkat en mycket konsekvent ekonomisk politik och föreslagit betydligt större budgetförstärkningar än både regering och socialdemokrater. Våra förslag till besparingar har emellertid till stor del legat inom områden som regeringen och Socialdemokraterna inte vill röra vid. Kom dock ihåg att detta är något som ni under nästa riksmöte kommer att tvingas till.

Staten, dvs. vi, lånar för närvarande i en takt av ca 200 000 kr i minuten, dygnet runt, året runt. Hur länge tror ni att vi kan hålla på med det innan Internationella valutafonden kommer och lägger sig i Sveriges ekonomiska politik?

Vidare har vi med kraft framhållit att alla transfereringar måste nå en enhetlig nivå som är lätt att förstå och administrera och som inte inbjuder till fusk. Det måste också vara en nivå som samhället har råd med. Jag kan inte fatta att vi under den här treårsperioden inte har orkat med att åstadkomma en sådan självklarhet som att införa samma nivå i alla olika system.

Ny demokrati har faktiskt tagit större ansvar för Sveriges ekonomi än både regeringen och de etablerade partierna. Regeringen har kunnat påbörja den nödvändiga systemförändringen i Sverige, inte trots utan tack vare Ny demokrati. Det har bl.a. fått stor betydelse för företagen, som äntligen har fått rimliga förutsättningar för att arbeta och utvecklas. Vi har till stor del utfört och påbörjat det som vi lovade företagen i valrörelsen 1991.

Jag vill också nämna en annan sak, nämligen att arbetslösheten tar en väldigt stor del av vårt ekonomiska utrymme. Vi har faktiskt upprepat några förslag – jag tänker särskilt på två – under de här tre åren. Vi lade fram dessa förslag redan hösten 1991. Vi har gjort detta med hänsyn till den extrema situation som råder både ekonomiskt och – framför allt – när det gäller arbetslösheten.

Det första förslaget innebar att vi föreslog en dispens från LAS för dem som var arbetslösa. Det gjorde vi för att ge de arbetslösa möjlighet att själva gå ut och knacka dörr hos företagen och kunna ta arbeten på kanske två dagar, tre veckor eller en månad, att utföra allt efter behov. Jag vill påstå att detta förslag skulle ha inneburit sysselsättning för tiotusentals människor och faktiskt givit en spänst i arbetslivet.

Det andra förslaget som vi har upprepat under dessa tre år – båda de förslag jag nämner framförs i partimotioner – innebär att man skulle ändra arbetstidslagen så att företagsledningarna och de lokala facken fick möjlighet att själva förlägga arbetstiden mellan 80–120 %.

Det tror jag skulle ha inneburit att man på många företag, som under denna tid har blivit tvingade att friställa personal, i stället skulle ha kommit överens om att alla gick ner till t.ex. 90 % i arbetstid under den tid som företaget måste övervintra.

De anställda skulle ha sluppit att komma ut i arbetslösheten. När hjulen börjar snurra hade man kunnat ta tillbaka detta och arbeta 110 % ett tag. Människor som själva är på en arbetsplats är förnuftiga och pragmatiska. Jag tror att det skulle ha inneburit att tiotusentals människor aldrig hade kommit ut i arbetslöshet.

Statens huvuduppgift är att ge medborgarna fysisk trygghet och säkerhet. Brottsligheten ökar och har blivit allt grövre och våldsammare sedan den borgerliga regeringen tog över ansvaret för brottsbekämpningen. Inbrott på vindar, i källare och i andra oskyddade objekt fortsätter att öka. Narkotikabrotten har efter en nedgång ökat markant under senare tid.

Regeringen har tappat greppet över utvecklingen. Regeringen lovade väljarna krafttag mot brottsligheten, men regeringen svek.

Tyngdpunkten i kriminalpolitiken måste självfallet vara att upprätthålla lag och ordning i samhället. Rättsordningen blir meningslös om den inte kan skydda kvinnor och barn från övergrepp och brutal död samt ge brottsoffren ett rimligt stöd.

Medborgarna har med rätta ett mycket svagt förtroende för rättsmaskineriet. Det visar flera undersökningar. Det handlar nu om att återvinna medborgarnas förtroende. Rättstryggheten och rättssäkerheten är viktiga välfärdsyttringar.

Naturligtvis går det att göra någonting åt situationen, att återskapa lag och ordning i samhället. Medborgarna har rätt till lag och ordning. För detta är staten ytterst ansvarig. Det går att bryta brottsutvecklingen och återskapa trygghet och rättssäkerhet i samhället. Det handlar om att återvinna rätts-samhället, men också att återvinna medborgarnas förtroende för rättsmaskineriet.

Den galopperande generella välfärdspolitiken kan inte accepteras. Utgifterna ökar okontrollerat. Såväl den totala omfattningen som ökningen är en följd av de strukturella bristerna i systemet.

Det råder politisk enighet om att socialförsäkringssystemet skall vara robust och ekonomiskt stabilt. Men med de höga generella nivåer som systemet nu innehåller saknas förutsättningar för detta. Systemet måste förändras. Enda möjligheten är att införa en grundskyddsmodell lika för alla.

Ny demokrati har gjort betydande insatser i politiken genom att gå emot

etablissemangets omoral, hur människor gynnar varandra. Även politiker måste lära sig att ta ett personligt ansvar för sina beslut, men också för löften till väljarna. Väljarna måste kunna lita på att det är ett löfte och ingenting annat. Löftet får inte förvandlas till en målsättning eller till något annat mindre förpliktande.

Ny demokrati kom in i riksdagen på grund av att väljarna uppfattade partiet och dess företrädare som kompetenta och trovärdiga. Jag tror att jag vågar påstå att jag har hållit de löften som gavs till väljarna. Sakpolitiken har drivits på bästa sätt. Resultatet har utan tvekan blivit betydligt bättre än vad man kunde förvänta sig, med endast 23 mandat i riksdagen.

Vi nydemokrater har på det hela taget visat kompetens och trovärdighet i riksdagsarbetet. Våra väljare bör kunna känna sig nöjda. Mot den bakgrunden har vi rätt att kräva förnyat förtroende av väljarna, men också andras respekt för vad vi åstadkommit. För Ny demokrati gäller det nu att bestämma om det skall bli ett enfrågeparti eller ett parti som kan ge svar på alla frågor.

(Applåder)

Anf. 74 Statsrådet ALF SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag kan förstå om Harriet Colliander inte hann läsa hela artikeln om bistånd i Svenska Dagbladet. Tumultet har väl tagit sin tid och sin kraft.

Herr talman! Ny demokrati kritiserar biståndet för att med kritikens hjälp kunna halvera biståndet. Vi däremot, och det är min personliga uppfattning, vill utvärdera biståndet för att kunna öka det och göra det mer effektivt. Det är en sällsam skillnad oss emellan därvidlag.

Harriet Colliander sade att vi i Sverige inte kan ta emot alla världens nödlidande. Låt mig då bara, i samband med resonemanget om bistånd, erinra oss om att de stora mottagarna av flyktingar är de fattigaste länderna i Afrika. Det är där konflikterna skapar de många flyktingarna, exempelvis i Tanzania och i Rwanda.

Jag tycker därför att vi skall vara väldigt ödmjuka och akta oss för att tala som om vi sätta upp stängsel runt vårt eget land.

(Applåder)

Anf. 75 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Det känns faktiskt bra efter dessa tre år att man kan erkänna att den svenska biståndspolitik inte har varit god i alla avseenden. Den har bidragit till korruption, och man har givit pengar till stater som inte hävdar de demokratiska principerna. Pengarna har inte kommit de allra fattigaste till del, utan stannat på mellannivåer i samhället.

Jag tycker att det är värdefullt att man faktiskt här i riksdagen erkänner att det är på det sättet och att man inte fortsättningsvis håller pengar i svarta hål. Vi menar att man kan halvera biståndet och kanske få ut lika mycket i insatser för de pengarna. Biståndet skall göras effektivt. Det skall inte hållas i några svarta hål.

Också jag känner mig ödmjuk, Alf Svensson, inför de fasor som finns i

världen. Vi kan fortfarande inte hjälpa all världens nödlidande. Men vi måste vara så effektiva som möjligt med de pengar vi har.

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Partiledardebatt

Anf. 76 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Vid regeringsbildningen i oktober 1991 basunerade Carl Bildt ut att han ledde den mest kompetenta regering Sverige någonsin haft. I regeringsförklaringen fanns slagordspolitiken satt på pränt: valfrihetsrevolution, sänkta skatter och ökad tillväxt. Sverige skulle bli en företagarnation.

Röda spöken var fackföreningsrörelsen, fackliga rättigheter, de anställdas internationellt sett starka position och en stor gemensam, dvs. offentlig, sektor. Facket döptes om till ett särintresse, och särintressen stör den sakliga behandlingen av politiska frågor.

I regeringens kamp mot inflationen ingick som en grundbult att försvara den fasta växelkursen till vilket pris som helst. Carl Bildt, Anne Wibble, regeringen i övrigt och Bengt Dennis hade bundit upp sig kring denna princip. Tidigare kommun- och landstingsanställda kan direkt tacka Carl Bildts och Anne Wubbles politik för att de nu har blivit av med jobben.

Efter ett års regerande höjde Riksbanken räntan, först till 20 % och till slut till 500 %. Klockan 14.00 på eftermiddagen den 19 november 1992 fanns det 40 miljarder kvar i den svenska valutareserven. En halvtimme senare var den tömd. Den svenska kronan flöt. Grundbulten i regeringens politik hade slagits ut. Det är nu "den enda vägen" bryter samman. Det är sällan man så exakt kan datera ett misslyckande, t.o.m. på klockslaget!

Det var efter denna vecka vi alla fick lära oss att vi levt över våra tillgångar. Att krisen i budgeten berodde på det misslyckade försöket att försvara den fasta kronkursen fick vi aldrig höra från Carl Bildt. Inte heller att hålen i statsbudgeten till stor del utgjordes av en obetalad skattereform som gynnade höginkomsttagarna. T.o.m. ert eget finansdepartement erkänner att skattereformen var underfinansierad.

Visst, vi behöver fler jobb i företagen. Men företagsskatten är 28 % i Sverige och 40 % i den europeiska unionen. Det är rädslan för de offentliga finanserna, inte skatterna, som gör att företagen inte investerar och anställer folk i dag i Sverige.

Det finns även annat som är nytt från den här mandatperioden, som det kan vara värt att ta fram nu om man skall summera era insatser. Det finns något som är nytt för Sverige. Jag tänker på yttrandefriheten på arbetsplatserna. Tidigare kunde en anställd offentligt kritisera sitt företag eller sin kommun utan risk för represalier. Det kan man inte längre. Det har alltför många fått vederfara. Människor har fått sparken, blivit avstängda eller fått nya arbetsuppgifter efter det att de har kritiserat sin arbetsgivare. Det blåser en iskall vind över de svenska arbetsplatserna. Jag skulle kunna tala länge om detta. Men jag tror att det räcker med att säga: Kjell-Erik Karlsson och Värö Bruk. Det gick bra för honom. Men många, väldigt många, fick aldrig tillbaka sina jobb.

Skall vi ha det så i Sverige att en kommunanställd måste ha en påse på huvudet när han eller hon skall kritisera sin arbetsgivare? I flera kommuner har man upprättat skriftliga riktlinjer där cheferna uppmanas att vara särskilt lojala. Anställda i privata företag måste underteckna tystnadslöften för

att över huvud taget få jobb. Skall vi ha det så i Sverige? Är det detta som är den nya samhällsandan; lojalitet, tystnad, lydnad – annars sparken!

I grunden handlar det om makt och om den enskildes rätt och de anställdas möjligheter att hävda arbetets intresse gentemot företagsledning och bolagsstyrelse. Det är politikernas, vår, sak att med hjälp av lagstiftning försvara och utvidga demokratin. I själva verket sker motsatsen.

I riksdagen är det faktiskt bara Vänsterpartiet som hittills har föreslagit att sakligt ogrundade uppsägningar – som Kjell-Erik Karlssons på Värö Bruk – skall ogiltigförklaras. Ingen annan har stött det förslaget. Jag undrar verkligen hur ni resonerar.

Ni säger i regeringen att ni vill skapa välfärd och trygghet. Men det ni gör i praktiken är att bygga upp ett nytt klassamhälle. Det är det som sker i dag. Genom politiska beslut förändrar ni samhället så att skillnaderna ökar. Det gäller skillnaden mellan hög och låg, skillnaden mellan rik och fattig och skillnaden mellan folk och folkvalda.

Vi ser det på fallskärmsavtalen och på de enskilda månadslönerna som ibland överstiger vad andra människor har i total årslön. Vi ser det på den konsekvent genomförda lönediskrimineringen och fellönesättningen av oss kvinnor. Vi ser det på de sänkta ersättningsnivåerna i sjuk- och arbetsskadeförsäkringen, på sänkningen av ersättningen i a-kassan, på försämringarna inom arbetsrätten och på urholkningen av pensionsförmånerna för de sämst ställda pensionärerna.

Vi har kämpat emot alla de här försämringarna. Det kommer naturligtvis inte att gå lätt att rätta till allt. Men *vissa* saker måste vi klara av redan nu. Det gäller framför allt kommunerna.

Kommunerna måste få ett ekonomiskt tillskott för att klara budgeten, alla nya arbetsuppgifter och för att kunna upprätthålla sysselsättningen. Det går inte längre att samhällsekonomiskt motivera fortsatta avskedanden från skolan och från vården. Kostnaderna kommer ändå att bli lika stora eller t.o.m. större. Servicen blir bara sämre.

Vi vill låta kommunerna dra i gång ROT-program. Offentliga lokaler behöver översyn och reparation. Vatten- och avloppssystem behöver bytas. Gator och vägar behöver underhållas.

Jag tror att de flesta av er håller med om att det måste vara bättre att viktiga och nödvändiga arbeten utförs i kommunerna än att det allmänna, vi skattebetalare, skall betala ut bidrag för att människor inte skall göra någonting.

Vi vill påbörja en arbetstidsförkortning med målet sex timmars arbetsdag. Vi vill det av många skäl. Ett skäl är att det skulle ge flera jobb. Det säger sig självt att det är bättre att fler jobbar sex timmar än att färre jobbar åtta timmar plus övertid medan resten är beroende av bidrag. Vi vill begränsa övertidsuttaget, som i dag enligt Finansdepartementets bedömningar skulle kunna ge flera tiotusentals nya jobb.

Herr talman! De offentliga finanserna måste saneras. Vi vänsterpartister har ofta anklagats för att vi inte finansierar våra förslag. Jag kan dock garantera både regeringen och andra som lyssnar att vi faktiskt har väl finansierade förslag. Vi kan hantera pengar. Jag kan det. Som ensamstående mamma med två barn får man lära sig att vända på både kronorna och örena.

Vi måste alltså spara, och vi måste få ned budgetunderskottet. Men vi måste också fördela de pengar vi har på ett rättvist sätt. Det betyder höjda skatter på höga inkomster och förmögenheter i stället för nedskärningar i a-kassa och sjukförsäkring. Det betyder stopp för JAS-projekt, inga nya stridsvagnar, ingen öresundsbro och inget Dennispaket. De pengarna skall användas till framtidssatsningar, på utbildning och forskning, på utveckling av miljöanpassad produktion och kretsloppsteknik. Pengarna skall också användas till nya energisystem, nya transportsystem, resursbevarande samhällsplanering och byggt teknik, högteknologi som lägger grunden för miljöanpassad industri, datamotorvägar och snabbtåg. Där finns framtidens exportvaror och framtidens nya arbeten.

Vi behöver ändra vårt sätt att leva. Skulle alla leva som vi – förbruka lika mycket energi, smutsa ner lika mycket och tära lika mycket på de ändliga resurserna – skulle vi behöva ytterligare två jordklot. Det har vi inte, och vi kommer inte att kunna köpa det för pengar. Alltså måste vi ställa om vårt sätt att leva. Det är vi som har kunskaperna, som kan utveckla tekniken och som har ansvaret. Alternativet, om vi ingenting gör, är en ekologisk kollaps.

Internationellt samarbete är en förutsättning för att man skall kunna lösa de här problemen. Men det är min och Vänsterpartiets övertygelse att ett sådant internationellt samarbete som tar sikte på att lösa de globala miljöproblemen och på att komma till rätta med sociala och ekonomiska orättvisor i världen inte gynnas av att 6 % av jordens befolkning sluter sig samman i en demokratiskt bristfällig rikemansklubb – den europeiska unionen. Det behövs beslut som fattas av demokratiska stater på europeisk och global nivå. Besluten om och när Sverige skall vara med skall fattas i Sveriges riksdag.

Internationellt samarbete måste nämligen grunda sig på respekt för varje lands självbestämmande och demokrati. EU gör inte det. Det är därför Vänsterpartiet säger nej till medlemskap i unionen. Hur man kan kalla en politisk union där kapitalets frihet är grundlagsfäst och Riksbanken helt frikopplad från politiskt inflytande för ett socialistiskt, liberalt eller centerpartistiskt projekt är för mig en gåta. Och tydligen är det också det för många människor i det här landet.

Herr talman! Politiken är de svagas vapen, ekonomin de starkas. Så sade man förr inom arbetarrörelsen. Det gäller än i dag. Med politikens hjälp kan vi balansera de kortsiktiga vinstintressenas inskränkthet. Vi kan sätta människovärdet före marknadsvärdet. Vi kan sätta miljöhänsyn före blind materiell tillväxt.

Det är den här möjligheten som vi skall utnyttja i valen i höst – både i september och i november. Det gäller vår frihet att välja väg och att välja framtid. Vi skall utnyttja den friheten till att byta regering och politik.

(Applåder)

Partiledardebatten var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.59 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.20 då informationen från regeringen skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.20.

8 § Information från regeringen om Öresundsbron

Anf. 77 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för halvförsenad ankomst. Den 20 januari i år informerade jag riksdagen om läget vad avser regeringens fortgående prövning av den fasta förbindelsen över Öresund.

Bakgrunden till informationen var dels de besked om inriktningen av prövningen som regeringen lämnat den 13 januari, dels resultatet av det svensk-danska statsministermötet i Malmö den 19 januari.

Jag konstaterade vid det tillfället att regeringens prövning enligt naturresurslagen hade visat att det inte förelåg några hinder mot bifall till konsortiets ansökan enligt denna lag.

Vad gäller förbindelsens tillåtlighet enligt vattenlagen hade Vattendomstolen emellertid tillstyrkt att den svenska delen av förbindelsen uppfördes endast under vissa förutsättningar, bl.a. att den utfördes som en nollösning.

Därmed avsåg domstolen att vattenflödet från Kattegatt genom Öresund till Östersjön inte fick bromsas upp så att salt- och syretillförseln till Östersjön minskade. Kravet ställdes att den uppbromsande effekten av förbindelsen på vattenströmningen genom Öresund skulle begränsas till ner mot 0,5 % och att denna uppbromsning eliminerades genom muddring.

Mot denna bakgrund gav regeringen konsortiet möjlighet att inkomma med kompletterande material för att visa en konkret utformning av förbindelsen som klarade de förutsättningar som Vattendomstolen hade angivit.

Sedan detta kompletterande material inkommit uppmanade regeringen Vattendomstolen att granska detta och att bedöma huruvida de uppsatta villkoren kunde uppfyllas eller inte. Vattendomstolen kom den 20 maj in med det begärda yttrandet.

Domstolen ansåg att de föreslagna förutsättningarna vad avser begränsningar av sedimentspill samt begränsning i tid och rum av grumlande arbeten hade fått en helt tillfredsställande lösning.

Däremot fann domstolen att konsortiet då inte hade visat att nollösningen med den definition som domstolen hade valt, kunde uppfyllas.

Domstolen ansåg därför att konsortiet, innan regeringen fattar beslut i tillåtlighetsfrågan, skulle för regeringen redovisa beräkningar utifrån domstolens definition av en nollösning.

Beräkningarna borde göras oberoende av varandra och kunde utföras av

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut och Dansk hydrologiskt institut med hjälp av tvådimensionella modeller.

Sådana beräkningar har därefter redovisats av konsortiet. SMHI och DHI har utfört beräkningarna på delvis olika sätt och med delvis olika metoder. Institutet kommer dock bägge fram till blockerings effekter som ligger under eller i nivå med domstolens villkor.

Under den fortsatta beredningen har icke hitintills för regeringen redovisats något material som ger anledning att ifrågasätta denna slutsats. Kammarkollegiet har upprepat att de anser det tekniskt möjligt att åstadkomma en nollösning och sagt att den mätserie som nu presenteras till sin längd uppfyller kravet på en designperiod som är statistiskt representativ.

Därmed kan det således konstateras att det är möjligt att uppfylla den matematiska nollösning som de svenska och danska regeringarna har varit överens om samtidigt som domstolens förutsättningar beträffande muddringar och sedimentspill uppfylls.

Som jag nämnade inledningsvis anser regeringen att beredningen har visat att det inte finns något hinder mot ett bifallsbeslut i ärendet enligt naturresurslagen.

Då nu även prövningen i vattenlagsärendet har visat att de av Vattendomstolen föreslagna förutsättningarna kan uppfyllas ser jag inga återstående hinder för att regeringen fattar beslut om att tillåta att Öresundsförbindelsen uppförs.

Beredningen av ärendet inom Miljödepartementet är dock icke slutförd. Den kommer att avslutas under de närmaste dagarna. Regeringen kommer att fatta beslut i nästa vecka.

Som jag redovisade för riksdagen den 20 januari kan det i regeringen komma att föreligga delade meningar. Dessa torde då kunna föras tillbaka till de olika åsikter i grundfrågan som kom till uttryck vid riksdagens ställningstagande till avtalet med Danmark i maj 1991.

Därmed slutförs den utomordentligt omfattande prövning av Öresundsförbindelsen som har gjorts av regeringen. Genom de hårda miljökrav som har ställts på konsortiet har regeringen åstadkommit en miljöoptimering av Öresundsförbindelsen som det inte torde finnas någon internationell motsvarighet till.

Förändringarna i utformningen av förbindelsen i jämförelse med det projekt som redovisades för riksdagen våren 1991 är betydande. Detta är en direkt följd av de hårda miljökrav som regeringen successivt har ställt.

Anf. 78 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I januari, när statsministern sist framträdde i kammaren och informerade om Öresundsbrofrågan, sade statsministern följande: Om man hade varit beredd att bortse från denna översäkerhet, hade det naturligtvis varit möjligt att gå direkt på beslutet.

Det håller jag med om; det hade inte kunnat framställas som olovligt. Men jag tycker att det är rätt att utnyttja möjligheten till översäkerhet. Jag använder uttrycket översäkerhet.

Nu har vi verkligen en översäkerhet. Vattendomstolen har lämnat sitt yttrande, och de kompletteringar som man har efterlyst är gjorda. Materialet

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

*Information från
regeringen*

visar tydligt att remisskraven på en nollösning kan uppfyllas. Därmed återstår ingenting annat för regeringen än att fatta beslut i frågan.

Nu har statsministern förklarat att han för sin egen del inte ser några hinder för regeringen att i nästa vecka säga ja till Öresundsbron. Men jag måste säga att jag inte är fullständigt lugnad av statsministerns svar. Jag är rädd för att det finns andra krafter i regeringen som under den tid som återstår före regeringens sammanträde i nästa vecka kommer att göra allt för att försöka strö grus i maskineriet och fortsätta med schackrandet och trixandet.

Med rätta har danskarna krävt ett omedelbart beslut. I januari när statsministern träffade den danske statsministern utlovades också ett snabbt beslut. Nu läste jag i tidningarna att Carl Bildt hade svarat Poul Nyrup Rasmussen med orden "jäkta mig inte". Det var ett sällsynt illa valt uttryck i dessa sammanhang.

Jag vill ställa en kompletterande fråga till statsministern: Regeringen kommer uppenbarligen att fatta beslut i nästa vecka. Kan statsministern i dag säga att det beslutet kommer att innebära en tillstyrkan av Öresundsbrokonsortiets ansökan?

Anf. 79 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag vill inte ställa alltför hårda krav på Lars-Erik Lövdén vad gäller innantilläsning, men det skulle inte skada med litet sådan. Jag tror att texten finns tillgänglig.

Det är en text som redovisar den bedömning som jag gör. Men den gör jag ju inte bara på personlig grund, utan den har vi självfallet diskuterat i den berörda kretsen. Det senaste som inkom i går var från Kammarkollegiet. Vi har ju givit parterna i detta mål möjlighet att inkomma med vissa synpunkter, och det har de gjort. Det har lett till den bedömning som jag här har redovisat. Detta skall sedan ställas samman, och det är omfattande formella beslut.

Det formella regeringsavgörandet kommer alltså i nästa vecka, och det kommer att ha den inriktning som jag har angett här. Jag vill också säga att det kan komma att föreligga delade meningar. Det sade jag redan den 20 januari. Det har sin grund i att det i denna kammare, och därmed också i regeringen, har funnits och finns delade meningar i själva grundfrågan, dvs. regeringsavtalet mellan Sverige och Danmark från början av 1991.

Anf. 80 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Efter statsministerns förtydligande vill jag bara göra det konstaterandet att statsministerns egen uppfattning i denna fråga uppenbarligen är också regeringens bedömning. Då kan vi förvänta oss ett beslut i nästa vecka som innebär en tillstyrkan av brokonsortiets ansökan.

Anf. 81 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det var ingen fråga.

Anf. 82 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Det har riktats kritik mot broprojektet från olika utgångspunkter. Det har handlat om miljösynpunkter. Det har ifrågasatts om bron

är en klok transportteknisk lösning. Det har också handlat om de ekonomiska förutsättningarna. Enligt min uppfattning talar dessa tre synpunkter mot detta broprojekt.

Jag tänker just nu koncentrera mig på ekonomin i projektet. Den ekonomiska kalkyl som fanns när riksdagen tog ställning anser jag var både undermålig och delvis politiskt manipulerad. Det finns anledning att vara mycket kritisk mot en del av de ekonomiska slutsatser som har dragits. Min fråga är: Är statsministern beredd att ta initiativ till en förnyad och oberoende ekonomisk analys av detta projekt?

Anf. 83 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag har inskränkt min information i dag till den pågående miljöprövningen av ärendet. Det är den som vi har att avsluta.

Det är riktigt – och det sade jag också – att det råder delade meningar i själva grundfrågan. Det finns personer som företräder uppfattningen att detta var ett felaktigt avtal och att vi inte skulle ha ingått detta regeringsavtal med Danmark. Jag tillhör alltså som bekant inte dem, men det är en annan sak.

Vi har i ett annat skede av denna process haft anledning att pröva också de andra frågorna, inte minst de ekonomiska. I slutet av december lät regeringskansliet de berörda departementen – Finansdepartementet hade huvudansvaret – göra en genomlysning av de ekonomiska kalkylerna. Slutsatserna av den redovisningen tror jag att jag delvis redovisade i kammaren den 20 januari. Det ledde till att vi då ansåg att det fanns en betydande säkerhet i de ekonomiska kalkylerna.

Jag håller gärna med Elving Andersson om att de ekonomiska kalkylerna givetvis löpande måste prövas. Jag utgår också från att så kommer att ske. Det är normalt att en noggrann och kontinuerlig uppföljning av de ekonomiska kalkylerna sker i ett så stort projekt som detta.

Jag vill tillföra en synpunkt när det gäller avtalet. Jag tillhörde dem – om vi går tillbaka till den förra mandatperioden – som röstade för avtalet i den mån jag inte var frånvarande eller utkvittad; vilket kan ha inträffat. Låt mig med viss erfarenhet sedan dess säga att jag hoppas att Sverige aldrig mer går in i en situation, där man sluter detaljerade och långtgående avtal utan att först ha prövat miljöfrågorna. Att fatta politiska beslut och sedan säga att allt skall prövas enligt alla de, på goda grunder, mycket omfattande miljölagar som vi har i Sverige är en situation, som inte är bra, som inte är bekväm och som från allmänna utgångspunkter inte är speciellt tillfredsställande. Jag hoppas att vi som för tre år sedan röstade för detta avtal i dag har insett att läxan på den punkten borde ha lästs litet bättre.

Anf. 84 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för detta. Det visar att den kritik var riktig som vi, som var bromotståndare vid det tillfället, riktade mot beslutsordningen. Den var helt felaktigt. Det är glädjande att även statsministern och Moderata samlingspartiet nu har insett detta. Jag tänker på ordspråket: Sent skall syndaren vakna. Jag är dock rädd för att statsministern kommer att hamna i samma situation när det gäller ekonomin, om han inte nu ser till att det sker

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

*Information från
regeringen*

en fullständigt oberoende ekonomisk analys av projektet innan man sätter i gång.

Anf. 85 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag förutsätter att det kommer att ske en löpande ekonomisk uppföljning. Förutom att den görs av konsortiet – det må vara dess sak – förutsätter jag att den kommer att göras löpande också i regeringskansliet. Om det finns någon anledning eller någon begäran om detta, ser jag gärna att vi redovisar den prövning som gjordes i slutet av förra året. Jag har absolut inget emot att man också löpande överprövar detta. Det är skilt från dagens ärende, som bara gäller en miljöprövning gentemot nollösningen. Det påverkar inte den handläggningen. Men i varje stort projekt måste de ekonomiska kalkylerna ständigt prövas. Detta projekt är inget undantag.

Anf. 86 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag skall inte sticka under stol med att jag själv under detta år har varit både kritisk och något undrande inför handläggningen av denna viktiga fråga. I dag är jag däremot glad och tacksam över beskedet. Jag hyser inte alls samma oro som Lars-Erik Lövdén – snarare tvärtom. Det var ett mycket klagörande besked.

Vi i Skåne och i Malmö är glada över detta besked. Det gör det lättare för oss att gå ut och möta väljarna. Det visar att denna regering klarar av att lösa även svåra frågor.

Så här på en avslutningsdag är det inte min uppgift att lämna över rosor eller andra blommor, men jag skulle gärna vill göra det, och jag gör det i varje fall verbalt. Tack, statsministern! Malmöborna och skåningarna tackar.

Anf. 87 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! När vi förra gången diskuterade Vattendomstolens uttalande om nollösningen, togs frågan upp om den kritik som hade riktats mot Vattendomstolens sätt att pröva frågan. Kritiken kom från ett håll som inte är part i själva sakfrågan men som är tungt vägande på grund av sin sakkunskap. Man ifrågasatte den begränsade prövning som Vattendomstolen har gjort.

Om jag har förstått det hela rätt, har Vattendomstolen nu gått vidare inom samma begränsade område och utelämnat aspekter som enligt förarbetena till vattenlagen borde ha tagits med. Jag vill därför fråga statsministern om statsministern är nöjd med omfattningen av det arbete som Vattendomstolen har gjort. Ser statsministern någon risk för att projektet på goda sakliga grunder kommer att överklagas, eftersom beslutsunderlaget och prövningen i Vattendomstolen inte är fullständigt?

Anf. 88 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Rolf L Nilson säger att den frågan var uppe till diskussion redan förra gången. Den diskussionen har sedan fortsatt bland juridiskt sakkunniga. Om jag inte missminner mig, anförde jag den 20 januari här i riksdagen att jag, när dessa synpunkter kom upp, bad Justitiedepartementets rättschef samt rättschefen i Statsrådsberedningen att för mig redovisa sin bedömning av denna fråga och halten i den juridiska

kritik som från visst håll hade riktats mot Vattendomstolen. De redovisade detta, och de ansåg att det inte fanns någon grund för den kritik som i detta sammanhang hade riktats mot Vattendomstolen. Detta anförde jag här i riksdagen, och det låg också till grund för regeringens vidare agerande.

Jag refererar avsiktligt till dessa juridiska storheter, eftersom jag själv inte kan göra anspråk på att kunna ta ställning i denna juridiska konflikt.

Låt mig i anslutning till detta säga att de aspekter som Rolf L Nilson tar upp har varit och är fortfarande mycket viktiga för regeringen. Det är en juridisk prövning som vi har att göra. Detta är litet udda. Först sluter vi alltså ett regeringsavtal mellan länder, och riksdagen fattar beslut. Därefter gör vi en strikt juridisk prövning, där regeringen egentligen agerar domstol. Vi har varit utomordentligt måna – och är fortfarande måna; därför fullföljs beredningsprocessen de närmaste dagarna – om att detta skall ske på ett juridiskt och förvaltningsmässigt alldeles korrekt sätt för att undvika exakt det som Rolf L Nilson tar upp och uttalar farhågor för.

Anf. 89 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Regeringen hade tydligen i torsdags en överläggning med hydrologiska experter som konstaterade det statsministern har sagt, nämligen att man klarar de krav som har ställts av Vattendomstolen.

Det förs en del resonemang från statsministerns sida och det står en del i svaret som gör att man trots allt blir osäker på vad beslutet egentligen blir.

Nu kommer statsministern så klart att säga att jag är en dålig lyssnare som inte förstår vad han säger, och det må så vara. Men Olof Johansson uttalar sig i dagens tidningar om att det fortfarande finns frågetecken att rätta ut. Statsministern kan då säga att Centern står utanför beslutet. Frågan skulle därmed vara löst. Man behöver inte ta hänsyn till dem.

Statsministern brukar säga sig vara en person som ger klara och raka besked. Varför går det då inte att få ett rakt besked om att regeringen på regeringssammanträde nästa vecka kommer att fatta beslut om tillstånd till Öresundsbron? Går inte det, herr statsminister? Om jag får besked kommer jag gärna med stora blomsterfång.

Anf. 90 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag reserverar gärna tid för Nils T Svensson i detta hänseende. För dagen blir det således inte.

Skälet till detta är exakt det jag redovisar. Jag var inne på det i svaret till Rolf L Nilson. Det är en förvaltningsjuridisk prövningsprocess. Vi fick in det senaste materialet i går från Kammarkollegiet. Miljödepartementet har gjort de första sammanställningarna. Man skall ha beredning av ärendet på måndag. Vi har redan redovisat slutsatsen vad gäller naturresurslagen, och jag redovisar nu också den bedömning jag gör vad gäller vattenlagen. Detta kommer att föra fram till regeringsbeslutet nästa vecka.

Det har inte för regeringen hittills redovisats något material som ger anledning att ifrågasätta den grundläggande bedömningen och de beräkningar som SMHI och DHI har lämnat in. Enligt Kammarkollegiets uppfattning utgör de en designperiod, som det så vackert heter, som är representativ och därmed uppfyller de krav som Vattendomstolen har ställt.

Anf. 91 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag skall först klarlägga att Skåne består av litet mer än bara Malmö.

Jag skulle vilja fråga om regeringen har lagt in en reserv för att det in i det sista eventuellt skulle kunna bli ett nej till bron av dels miljöskäl, dels ekonomiska skäl. Ibland har man upplevt en underton av att regeringen väntar in det rätta läget och den rätta tidpunkten för att finna ett lämpligt svar från de olika instanserna och då slår till och sätter i gång byggnationen.

Anf. 92 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Nej, så är det självfallet inte. Låt mig till Kenneth Lantz understryka att det vi nu talar om är miljöprövningen – inte den ekonomiska prövningen och inte den politiska prövningen. Den politiska prövningen är gjord tidigare i riksdagen. Det vi talar om nu är miljöprövningen.

Vi har sagt från regeringens sida att det är nollösningen som gäller. Låt oss inte glömma att det projekt som denna eller för att vara exakt förra riksdagen voterade om i maj 1991 var ett projekt som icke uppfyllde de miljökrav som vi har ställt. Det hade fått ett nej. Därav kommer denna som man i vissa hänseenden kan tycka utdragna process: För att miljöoptimera, miljöoptimera och miljöoptimera.

Det har vi gjort med större grundlighet än vad man har miljöoptimerat något annat motsvarande projekt, åtminstone i Europa, möjligen i världen. Lars-Erik Lövdén kan säga att det är översäkerhet. Jag har själv använt uttrycket, men det är viktigt mot bakgrund av att det handlar om hänsynstagande till värden som är större än enbart de lokala värdena i Skåne. Det handlar om hänsynstagande till hela miljösituationen i Östersjön.

För att verkligen få fram ett material som man är så säker på som det rimligtvis går att vara har vi haft detta remitterande och denna prövning i Vattendomstolen fram och tillbaka. Det sista materialet inkom till regeringskansliet i går. Regeringen kommer att redovisa bedömningen och slutsatserna. Beredningsprocessen kommer nu formellt sett att avslutas. Det beslut vi har talat om här kommer att fattas i nästa vecka.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.44 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 15.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00.

9 § Avsägelse

Prot. 1993/94:124

11 juni 1994

Talmannen meddelade att *Britta Bjelle* (fp) anhållit om att fr.o.m. den 1 juli bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

*Riksmötets
avslutning*

Kammaren biföll denna avsägelse.

10 § Meddelande om statistiska uppgifter om riksdagsarbetet

Anf. 93 TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats statistik om riksdagsarbetet för valperioden 1991/92 – 1993/94. Statistiken bifogas dagens protokoll.

11 § Meddelande om protokollsjustering och om riksmötet 1994/95

Anf. 94 TALMANNEN:

De av kammarens protokoll som återstår ojusterade vid riksmötets slut framläggs till godkännande tisdagen den 21 juni kl. 12.00.

Riksmötet 1994/95 inleds med upprop måndagen den 3 oktober kl. 11.00. Riksmötets öppnande äger rum tisdagen den 4 oktober kl. 14.00.

12 § Riksmötets avslutning

Musikskolans kammarkör under ledning av dirigent professor Gustaf Sjökvist sjöng först tre sånger: Om sommaren sköna av Hugo Alfvén, I denna ljuva sommartid av Anders Nyberg samt Dofta, dofta vit syren av David Wikander.

(Applåder)

Anf. 95 TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Riksmötet 1993/94 närmar sig sitt slut och därmed även denna mandatperiod. Sommaren väntar därute, men också ännu en valrörelse. För många av er innebär denna avslutningsdag genom det stundande valet en avstamp inför en ny arbetsinsats och ett nytt, hårt engagemang.

När Sveriges riksdag samlades i oktober 1991 hade valet lett till stora förändringar i denna kammare. En ny regering stod i begrepp att tillträda, två nya partier hade tagit plats. Under de gångna tre åren har ni, kära kammarledamöter, haft i uppdrag att ta ställning till många och svåra frågor, inte minst rörande landets ekonomi. Men det har också gällt Sveriges närmande till den europeiska gemenskapen och inte minst landets styrelseskick och riksdagens egna arbetsformer. Beslut som kommer att ha stor betydelse för lång tid framöver har fattats under denna, med all säkerhet, sista treåriga mandatperiod.

För riksdagens del har denna mandatperiod möjlighet att bli en historisk

vändpunkt. I tisdags klubbades de mest genomgripande förändringarna av riksdagens arbetsformer sedan enkammarriksdagens genomförande. De förändringar som Riksdagsutredningen föreslagit, och som riksdagen godtagit, kommer att innebära en radikal effektivisering, främst av vårt arbete med statens budget.

Detta riksmöte blir enligt planerna det sista som avslutas med sommaruppehåll. I fortsättningen kommer riksdagen att vara beslutsför under årets alla månader. Beslutet om upphävande av riksdagens formella sommaruppehåll må vara en symbolfråga, men just som sådan har den ett värde. En modern riksdag skall, liksom i våra grannländer, kunna vara i funktion året om när så behövs.

Att riksdagen står i fokus märker vi i en ständigt ökad efterfrågan på information från allmänheten och på en stadig uppgång i antalet besök, en 10-procentig ökning jämfört med föregående år till ungefär 115 000 organiserade besök och åhörare på läktaren.

Denna utveckling är glädjande, riksdagen skall stå i centrum. Statsminister Carl Bildt yttrade vid ett tillfälle när han tillfrågades om att hålla ett tal till nationen: "I Sverige talar man till nationen från riksdagens talarstol." Just så skall det vara! Det är därför uppmuntrande att se hur regeringen allt oftare kommer till riksdagen för att informera om viktiga nyheter, propositioner m.m. Tiden för informationsstunder med regeringen har nära nog tredubblats, jämfört med föregående mandatperiod.

Ärade kammarledamöter! Ett rekordstort antal ledamöter lämnar riksdagen med utgången av denna mandatperiod. Inte mindre än 80 av riksdagens ledamöter avslutar sitt arbete i Sveriges riksdag.

Många av er har ställt era krafter till riksdagens förfogande under decennier, andra under kortare tid. Några av er lämnar det politiska arbetet med uppnådd pensionsålder, medan andra har många år av yrkesarbete och uppdrag i samhället framför sig. Ni representerar samtliga partier i riksdagen, har skiftande bakgrund och skilda tänkesätt. Men ni har också mycket gemensamt. Tillsammans står ni för en kunskap och ett engagemang av aktningssvärda mått, som kommit riksdagen och därmed vårt land till godo.

Ni lämnar nu detta betydelsefulla uppdrag, men jag är övertygad om att intresset för politiken även fortsättningsvis kommer att brinna hos er, liksom engagemanget för riksdagen och för det parlamentariska arbetet.

De avgående ledamöter som tillhört riksdagen under minst en valperiod erhåller nu riksdagens plakett, som tack för insatserna i riksdagen. Plaketten är utformad av konstnären Bo Thorén och gjord i rent silver. Den yttre cirkeln på plaketten symboliserar Sverige. Sverige strålar samman i riksdagen, med lilla riksvapnet Tre kronor som symbol. Den avrundade kvadraten betecknar riksdagens högsta funktion – kammaren. De avgående har fått plaketten på sina bankar, utom de till riksdagsåren äldsta som jag så småningom vill be komma fram för att få sin hedersbetygelse.

Elva ledamöter, nämligen Lars Andersson, Jerzy Einhorn, Bo G Jenevall, Christer Lindblom, Pehr Löfgren, Anne Rhenman, Sten Söderberg, Elvy Söderström, Richard Ulfvengren, Ian Wachtmeister och Pontus Wiklund har tillhört riksdagen innevarande mandatperiod.

Ätta ledamöter, nämligen Birger Andersson, Lena Boström, Alf Egner-

fors, Berith Eriksson, Marianne Jönsson, Elisabeth Persson, Annika Åhnberg och Göran Åstrand har tillhört riksdagen under de två senaste valperioderna, några av dem har också tidigare gjort kortare inlägg som ersättare.

In i riksdagen kom efter 1985 års val Britta Bjelle, Hans Dau, Ewa Hedkvist Petersen, Ingela Mårtensson, Ulla Pettersson och Ulla Orring, som även varit ersättare tidigare.

Femton ledamöter har tillhört riksdagen under fyra mandatperioder, nämligen John Andersson, Ingvar Björk, Hans Göran Franck, Stina Gustavsson, Hugo Hegeland, Ingrid Hemmingsson, Inger Hestvik, Kjell Johansson, Torgny Larsson, Gunnar Nilsson, Bruno Poromaa, Åke Selberg, Gunnar Thollander, Bengt Wittbom, som började redan 1979, och Rosa Östh.

Drygt fyra mandatperioder har Gunhild Bolander, som började redan 1981, Hugo Bergdahl, som hälsade på i riksdagen som ersättare redan 1977, och sist men inte minst Stina Eliasson, som började redan år 1976.

Vid 1979 års val valdes Maja Bäckström, Bertil Danielsson, Lahja Exner, Ivar Franzén, Jan Fransson, som avgick i april, Margareta Gard, Nils-Olof Gustafsson och Mona Saint Cyr in i riksdagen. Under lika många mandatperioder har Daniel Tarschys, som första gången kom in 1976, tillhört riksdagen.

Tre ledamöter har tillhört riksdagen i sex mandatperioder, nämligen Hans Gustafsson, Sten-Ove Sundström och Lena Öhrsvik. Bengt Kindbom och Karl-Erik Svartberg kom in i riksdagen 1975. Lars Ulander har lika många riksdagsår men kom in 1974.

Så många som 21 ledamöter har, liksom jag, tillhört riksdagen i minst 20 år. Jag vill tacka er, var och en, med några personliga ord men särskilt rikta mig till de elva ledamöter som var med redan på tvåkammarriksdagens tid.

Fem av ledamöterna kom in i riksdagen 1974, efter valet 1973 – ett val som ledde till en total jämvikt mellan de politiska blocken, 175 mot 175. Under denna s.k. lotteri-riksdag fällde lotten utslag i 152 voteringar.

Owe Andréasson har varit lagutskottet trogen under större delen av sin tid i riksdagen och där utfört ett gediget arbete. Arrende- och jordförvärvsfrågor samt kronofogdemyndigheterna har varit hans specialiteter.

Den första tiden i riksdagen hette han "Andréasson i Falkenberg", vilket inte enbart skiljde honom från en annan Andréasson utan också gav alla besked om var han har sitt hjärta och stora lokala engagemang. Han har i riksdagen också på olika sätt värnat om Hallands utveckling och miljö men också mycket envist propagerat för bättre trafiksäkerhet när det gäller skolskjutsar och biltelefoner.

Bo Forslund, mångårig och kunnig ledamot i skatteutskottet, har också många tunga uppdrag på hemorten. Jag vill särskilt tacka honom på hela riksdagens vägnar för hans insatser som vice ordförande i förvaltningsstyrelsen och ledamot i direktionen. Som sådan har han varit mycket engagerad i att göra de praktiska förutsättningarna för riksdagsledamöternas arbete så goda som det över huvud taget är möjligt, inte minst när det gäller datafrågorna, där vi upplevt en revolution under senare år. Det har varit en stor glädje att få samarbeta med honom.

Pär Granstedt gjorde 28 år gammal sin entré i riksdagen som riksdagens yngste ledamot. Ungdomen lades honom till last redan i den första riksdags-

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

*Riksmötets
avslutning*

debatten. Den äldre debattmotståndaren tyckte att det hör ungdomen till att vara litet framåt, även om det då och då slår över. Debatten gällde en allmän arbetslöshetsförsäkring, en fråga som har varit aktuell här i kammaren i dag.

"Norden, Europa, Världen" och en "Värld att vårda" är titlar på två av hans skrifter, och de visar på hans stora intresse och engagemang i och utanför riksdagen i internationella frågor, bl.a. som ordförande i riksdagens ESK-delegation. Han har också engagerat sig djupt för bl.a. energi- och miljöfrågor och yrkesfisket.

Ulla Tillander är känd som en mjuk men samtidigt energisk och målmedveten politiker, som arbetar efter principen att droppen urholkar stenen. Hon var pionjär när det gäller alternativ inom förskolan och pläderade för det redan i sin första fråga i riksdagen. När Thorbjörn Fälldin frågade om hon ville bli skolminister i början av 1980-talet fick hon en kvarts betänketid. Men beslutet var nog inte svårt; omtanke om barn i hem, förskola och skola har i mångt och mycket varit hennes ledsjärna i livet.

Lagar som inte kan kontrolleras mister sin betydelse för människor, vilket påverkar även laglydnaden i andra viktigare frågor, sade *Knut Wachtmeister* – mångårig ledamot av skatteutskottet, vice ordförande i närmare tio år och nu senast varmt uppskattad utskottsordförande – i en av sina första riksdagsdebatter. Det rörde sig dock inte, som man möjligen skulle kunna tro, om efterlevnaden av skattelagar utan om skyldigheten att ha cykellykta även under dagtid. Numera är bestämmelsen borttagen. Han är också rent allmänt känd som en positiv och chevaleresk fixare, som hjälpt mången ledamot i beråd. Jag vill gärna personligen tacka för långvarigt, nära samarbete.

Fem ledamöter började 1971 i den nya enkammarriksdagen:

Bertil Fiskesjö är tredje vice talman sedan 1986. Han har ett sällsynt sinne för svenska språket, som inte bara visar sig i verser med mått, rim och reson utan också resulterar i mummel från talmansstolen när språkliga godbitar av olika slag hörs från talarstolen.

I alla år har Bertil Fiskesjö suttit i konstitutionsutskottet, numera som vice ordförande, tidigare även som ordförande. Han är en konstitutionell expert, som varit med och utformat alla stora grundlagsreformer under 1970-, 1980- och 1990-talet, nu senast i Riksdagsutredningen, där han äntligen – även till min glädje – fått gehör för en av sina hjärtefrågor; kalenderårsbudget.

Talmansklubban har han svingat med bravur, och även i kraft av sin långa erfarenhet har han tillåtit sig en och annan avstickare från protokollet. Jag vill på kammarens vägnar tacka Bertil Fiskesjö för det gedigna sätt som han utfört talmanssysslan på.

(Applåder)

Bertil Måbrink har som gruppleddare i Vänsterpartiet sedan 1982 varit en av de valda representanterna i talmanskonferensen och som sådan varit en av mina och tidigare talmäns främsta stöd i uppläggningsarbetet. Det är en många gånger grannliga uppgift, och jag vill på kammarens vägnar tacka honom särskilt för de insatser han gjort i detta sammanhang.

I riksdagen har Bertil Måbrink spämt över ett brett register av frågor: internationella frågor som värnandet av mänskliga rättigheter, bistånd, Vietnam, Chile, kurderna och Sydafrika, nationella frågor som priset på ledarhundar, snöröjning, regionalpolitik. Han har också propagerat för fler kvinnor i poli-

tiken och uttalat sin beundran för kvinnans värderingar och outgrundliga sätt att tänka. Men hur kvinnor tänker – har han sagt – kan man, som man, aldrig förstå.

(Applåder)

Kjell Nilsson, faderlig och omtyckt förste vice ordförande och tidigare ordförande i Riksdagens revisorer, har slagits hårt för en oberoende och stark riksdagsrevision – en inte alltid lätt uppgift men alltmer betydelsefull i samband med att kravet på utökad uppföljning och utvärdering av statsmakternas beslut blir uppenbart för allt fler. Han har också varit ledamot i social- och arbetsmarknadsutskottet och i alla år kämpat för en förbättring av villkoren i arbetslivet.

(Applåder)

Magnus Persson kommer ursprungligen från skogstrakterna i Västerbotten men bor sedan många år tillbaka i Värmland, som han har tagit till sitt hjärta. Magnus Persson har tillhört bostadsutskottet, eller som det tidigare hette, civilutskottet, under nästan hela sin riksdagstid.

Han har också i riksdagen värvat om Värmland och dess vackra natur. Magnus Persson kan ta åt sig äran av att Strängsforsen i Klarälven numera är en skyddad älvsträcka. Han har inte heller glömt sitt norrländska förflutna, med samisk anknytning, utan han har också engagerat sig mycket i samefrågor.

(Applåder)

Sven-Gösta Signell är en uppskattad, glad – och resglad – ordförande i trafikutskottet. Transportalternativ har alltid intresserat honom. Redan under andra året i riksdagen ville han avskaffa direktionsbilarna och privatchaufförerna i statliga verk. Allmänna kommunikationsmedel rekommenderades i stället. Taxi kunde gå an inom begränsade områden, även tjänstebil i vissa fall, men då givetvis svensktillverkad.

Om det var den motionen som renderade honom en suppleantplats i trafikutskottet 1974 vill jag låta vara osagt, men där har han varit med alltsedan dess och vunnit allmän respekt för sitt gedigna kunnande. Han har också engagerat sig mycket i olika sociala frågor. Jag vill också till Sven-Gösta Signell rikta ett särskilt tack för hans värdefulla insatser som kvittningsman.

(Applåder)

Elva ledamöter kom in i riksdagen redan under tvåkammarriksdagens tid, och jag vill så småningom be er elva komma upp på podiet.

Hans Nyhage är som son till riksdagsman Birger Peterson i Lerbäckaby nästan uppvuxen med riksdagen. Hans far representerade under 1920- och 1930-talet Älvsborgs södra valkrets. Det gör också Hans Nyhage. Han kom in i riksdagen redan år 1957, samtidigt som Stig Alemyr – i dag de enda femtiotalisterna i riksdagen. Hans Nyhage hade litet otur i början. Redan 1958 upplöstes riksdagen och det blev nyval. Först år 1974 gjorde han åter entré, men nu för gott.

Han har varit ledamot i konstitutions- och utbildningsutskottet. När han nu slutar är han ordförande i utbildningsutskottet och en mycket uppskattad och omtyckt sådan. Med glatt mod och litet klurighet har han lotsat utskottet fram till riksdagsbesluten. Hans Nyhages eminenta förmåga som revyma-

kare har – mellan det trägna riksdagsarbetet – gjort livet lättare att leva för många av oss, hans kolleger.

(Applåder)

Det är inte bara Hans Nyhage som tycker om att sjunga, det gör även *Roland Sundgren*, som kom in i riksdagen 1970. Många talanger som förgyllt riksdagsarbetet försvinner nu ur riksdagen. Men jag hoppas att den nya generationen ledamöter också – liksom Roland Sundgren – förstår vikten av att, trots en pressande och fullteknad almanacka, kunna ge både sig själv, sina vänner och väljare tid för annat än sammanträden. Förutom ett många gånger betungande arbete i finansutskottet har han som västeråsare engagerat och envist drivit två av sina hjärtefrågor: Mälarbanan och en teknisk högskola till Västerås.

(Applåder)

I sitt jungfrutal verkade *Rolf Clarkson* förvånad över att utskottet avstyrkt hans motion, trots att skrivningen var mycket positiv. Om inte motionen ledde till tillfredsställande åtgärder hotade han med att till nästa riksdag ånyo framlägga en motion i samma sak och i samma anda. Motionen handlade om att inrätta en informationstjänst i riksdagen för att förbättra förhållandet till allmänheten.

Rolf Clarkson intresserade sig således tidigt för riksdagens organisation och status och har följdriktigt i många år varit med i Förvaltningsstyrelsen, numera är han också ordförande i direktionen. Jag vill på riksdagens vägnar tacka Rolf Clarkson särskilt för hans insatser för utvecklingen av riksdagens service. Bl.a. har han medverkat till att alla ledamöter som så önskar nu har en hemdator. Med den kan man onekligen uträtta sitt riksdagsarbete betydligt effektivare, men även – om jag har förstått saken rätt – lösa kniviga bridgeproblem.

Rolf Clarkson har haft många uppdrag i riksdagen, inte minst i trafikutskottet, där han är vice ordförande. Jag vill också tacka för de viktiga insatser som han har gjort för riksdagen i internationella sammanhang. Som ordförande i den svenska IPU-gruppen har han med bravur ägnat sig åt internationella kontakter och vunnit många vänner i världens alla hörn för sig och för riksdagen.

(Applåder)

Också *Sture Ericson* har i många år varit varmt engagerad i internationella frågor. Även han har varit ordförande i IPU-gruppen, där han numera är vice ordförande. Han har också varit en mycket uppskattad ordförande i politiska utskottet och bidragit till att ge riksdagen ett gott renommé utomlands och ett internationellt kontaktnät. Han har i många år suttit i utrikesutskottet, är numera vice ordförande i försvarsutskottet och har haft många internationella uppdrag och deltagit i många försvarsutredningar.

Sture Ericson växte upp i en liten by norr om Luleå och var inriktad på att bli missionär eller sjöman. Under kriget följde han – inte många år gammal – krigshändelserna på en världskarta vid sängen och gjorde markeringar. Det här visar att intresset för olika frågor kan väckas redan tidigt i barndomen, något som Sture Ericson är ett mycket gott bevis för.

(Applåder)

Också *Doris Håvik* har en imponerande meritlista. Hon har varit ordfö-

rande och ledamot i många utredningar och styrelser. Hon är riksdagens grand old lady i socialförsäkringsfrågor, som hon varit engagerad i alltsedan 1969, först som ledamot i andra lagutskottet och sedan under enkammarriksdagens tid i socialförsäkringsutskottet. Hon har även varit ordförande och vice ordförande i utskottet.

Doris Håvik har sagt att socialförsäkringen aldrig kan vara statisk. Och så är det på många andra områden. Lagstiftaren – riksdagen – blir aldrig färdig. Utvecklingen, både den ekonomiska och den sociala, skapar nya möjligheter, ändrar förutsättningarna och kräver nya beslut.

Att följa Doris Håviks riksdagsbana är att följa en bit av socialförsäkringens historia och ger också en bild av Sveriges ekonomiska utveckling sedan 1969. Detta år hade t.ex. kvinnan vid barns födelse rätt till tilläggssjukpenning i 90 dagar. I dag är den tiden mångdubblad, och rätten tillkommer både pappor och mammor.

(Applåder)

En särställning intar *Filip Fridolfsson*, som har 28 riksdagsår bakom sig. Han kom in i riksdagen redan 1965, men har då och då stått utanför för att återigen kunna börja sitt "första" anförande med orden "Herr/Fru talman! Nu är jag här igen".

Den 17 mars 1965 höll han sitt jungfrutal. På den tiden väckte detta uppmärksamhet och föranledde äldre ledamöter att gå in i debatten. Den fråga som debatterades var inte ny, den hade som en av debattörerna framhöll debatterats varje år sedan kriget. Något morskt förklarade Filip Fridolfsson att han tidigare följt handläggningen av ärendet och minsann visste hur tongångarna brukar gå.

Frågan är inte bortglömd i dag heller. Det gällde då, liksom nu, avdragsrätt för gåvor till ideella ändamål.

Filip Fridolfsson har varit med i minst nio utskott, nu senast i skatteutskottet, som även i år avstyrkte hans och andras motioner om avdragsrätt för gåvor. Han har förutom ideella frågor i alla år engagerat sig för småföretagarnas situation.

Riksdagen kommer att sakna Filip Fridolfsson, inte minst för hans humor och förmåga att i talarstolen förgylla riksdagsspråket. Filip Fridolfsson tillhör också den kvartett erfarna ledamöter på riksdagens första platser som nu sprängs.

(Applåder)

Detsamma gäller *Sten Andersson*, som kom in i riksdagen ett år senare, 1966, men han har uppnått 29 riksdagsår. Nio av dessa år har han suttit på statsrådsbänken, först som socialminister och sedan som utrikesminister. Dessförinnan var han i nästan 20 år partisekreterare. Han kommer, om jag förstått saken rätt, att nu ägna sig åt fritidsfiske, snarare än åt röstfiske, och att sy ihop markservicen hemma snarare än olika politiska paket.

Sten Andersson kan knappast skyllas för skönsång. Däremot besitter han en stor portion humor och slagfärdighet. Jag skulle också vilja säga fingerfärdighet. Han har många rävar bakom örat, och han vet när han skall ta fram dem.

Sten Andersson hör också till den lilla skara människor som har förmåga att bjuda på sig själva och vara öppna, även när det gäller livets sorger och

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

*Riksmötets
avslutning*

svårigheter. Han har visat att politiskt intresse ofta väcks till liv genom erfarenheter i det egna livet eller i den närmaste omgivningen. Det ger politiken och politikerna ett mänskligare drag och en viktig närhet till väljarna.

(Applåder)

Vi har slutligen fyra verkliga veteraner, som alla verkat i 30 år eller mer i riksdagen.

Lars Werner är en i den kvartett som nu sprängs. Han har 30 riksdagsår bakom sig och är en verklig nestor i riksdagen. När han nu slutar som engagerad ledamot av bostadsutskottet har han – som nämnts – 30 riksdagsår bakom sig, varav 17 som partiledare. Han gör dock sitt bästa för återväxten i det egna partiet, genom att som borgerlig vigselförrättare viga medarbetare på partikansliet.

Han började i första kammaren, då som dess yngsta ledamot. Första året i riksdagen gick han ut litet löst med två egna motioner, men redan nästa år var han i full fart, 33 egna motioner. Nästa år blev det ännu fler, och 1969 väckte han 56 motioner. Men han kan inte ta åt sig hela äran, många av motionerna var likalydande med C.-H. Hermanssons i andra kammaren. Motionerna rörde allehanda missförhållanden, men jag har noterat att han ivrigt propagerade för ökat stöd till ungdomsverksamhet och minst lika ivrigt mot pensioner åt riksdagsledamöter.

Slagfärdigheten har nog alltid funnits där men arbetats upp med åren till bitska kommentarer i sak men vänliga till person. Detta och hans folkliga och varmt mänskliga framtoning har gjort honom populär i vida kretsar, långt utanför det egna partiet.

(Applåder)

Alf Wennerfors har i 33 år varit på språng mellan olika uppdrag i och utom riksdagen. Han har suttit i åtta utskott och varit en flitig motionär i frågor som rör utbildning och kultur, jämställdhet och arbetsrätt.

Han har varit vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet, i förvaltningsstyrelsen, i direktionen och i Riksdagens revisorer, där han nu är ordförande. Jag vill på riksdagens vägnar särskilt tacka honom för det engagemang han har lagt ned på frågor om riksdagens organisation och personal. Han har aldrig varit rädd för att ta ställning och har tillsammans med den likasinnade Kjell Nilsson i många år med kraft hävdat revisorernas självständighet.

I sitt jungfrutal lyckades Alf Wennerfors reta upp dåvarande ecklesiastikminister Edenman. Ministern påpekade att frågan – brottsförebyggande verksamhet i skolan – behandlats i en stor debatt redan innan herr Wennerfors kommit till riksdagen och att den som inte ansåg att frågan uppmärksamhetsmats nog hade mycket stora anspråk på uppmärksamhet.

(Applåder)

Också *Oskar Lindkvist* har 33 riksdagsår bakom sig, men han började ett år tidigare än Alf Wennerfors. Han har i alla år varit bostadsfrågorna trogen och är sedan tolv år tillbaka vice ordförande i bostadsutskottet. Det är svårt att föreställa sig en bostadspolitisk debatt utan Oskar Lindkvist. Han har givetvis också väckt motioner i bostadsfrågor, många med en socialpolitisk anknytning. Han blev glatt överraskad redan vid behandlingen av sin första motion, den tillstyrktes nämligen enhälligt av utskottet. Motionen handlade

om konstnärlig utsmyckning i nya bostadsområden. Den första debatten handlade om bostadspolitiken, liksom hans sista riksdagsanförande i går.

Oskar Lindkvist har varit en av stöttepelarna i förvaltningsstyrelsen. Jag vill också tacka honom särskilt för hans insatser där. Nu slutar han som nummer 1 på Stockholmsbänken och får mer tid för barndomslandet i Bjuv i Skåne, där han har sitt hjärta.

(Applåder)

Riksdagens ålderspresident och förste vice talman *Stig Alemyr* kom in i riksdagens andra kammare år 1957, samtidigt med Hans Nyhage. De tillhörde då ungdomarna i riksdagen – män i 30-årsåldern. De deltog båda som ungdomsrepresentanter i en animerad debatt våren 1957 om stöd till de politiska ungdomsförbundens ungdomsfostrande verksamhet. Den ene var *för* bidrag och den andre *mot*.

Ålderspresidenten vid denna tid var Richard Sandler i första kammaren och prosten Hallén i andra kammaren. Båda hade börjat sitt arbete i riksdagen år 1912. Tage Erlander var då – 1957 – statsminister i en koalitionsregering med Bondeförbundet. Denna sprack hösten 1957 efter folkomröstningen i pensionsfrågan. Övriga partiledare vid Stig Alemyrs inval var Jarl Hjalmarsson, Bertil Ohlin, Gunnar Hedlund och Hilding Hagberg.

Romfördraget om bildandet av den gemensamma marknaden undertecknades i mars 1957. I december 1990 förklarade riksdagen under bred enighet att Sverige bör eftersträva att bli medlem i EG. Ordförande i utrikesutskottet var då sedan många år Stig Alemyr, som hade stor del i att partierna, som från början stod långt ifrån varandra, kunde resonera ihop sig i utskottet.

Han har också i många år varit ordförande i utbildningsutskottet och arbetat aktivt för att nå fram till lösningar när det gäller de stora skol- och universitetsreformer som genomfördes under hans tid. Redan den första motionen om översyn av olika studiesociala åtgärder vann riksdagens gillande.

Stig Alemyr har varit en mäktig utskottsordförande ända sedan 1969 och ordförande i ett stort antal skolutredningar, ordförande i kommunfullmäktige och slutar nu som ålderspresident och förste vice talman i riksdagen. Hans kunskaper och erfarenheter har varit av utomordentligt värde för riksdagen, inte minst för mig som har haft den stora förmånen att dra stor nytta av dem.

(Applåder)

Jag ber de elva tidigare nämnda ledamöterna att komma fram för att motta riksdagens plakett, nämligen Hans Nyhage, Roland Sundgren, Rolf Clarkson, Sture Ericson, Doris Håvik, Filip Fridolfsson, Sten Andersson i Stockholm, Lars Werner, Alf Wennerfors, Oskar Lindkvist och Stig Alemyr.

Kören sjöng Sommarpsalm av Nils Lindberg och Österlenvisan av Olle Adolphson.

(Applåder)

Anf. 96 TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Med detta riksmöte avslutar även jag mitt arbete i Sveriges riksdag. Jag vill på detta sätt framföra mitt varma tack för det förtroende som kammarens ledamöter visade mig när jag först anförtröddes

uppdraget som vice talman och när jag tolv år senare, 1991, valdes till riksdagens talman.

Det har varit en mycket stor förmån att få leda förhandlingarna i denna kammare, att få delta i riksdagens inre arbete och att utåt få representera vår svenska riksdag. Jag har i många intervjuer betonat hur jag efter 15 år vid talmansklubban fortfarande ser fram emot att få gå upp och tjänstgöra i kammaren och lyssna på inlägg från kunniga och engagerade ledamöter. Mina möjligheter till yttranden här i plenisalen har ju under senare år varit något begränsade. Därför vill jag passa på att få detta sagt även här.

Jag vill också ta tillfället i akt och uttala förhoppningen att den goda anda som råder i vår riksdag, partier och ledamöter emellan, skall kunna bevaras. Debatterna *skall* kunna vara hårda och *skall* vara hårda, men utmärkande för vår riksdag är och har varit att man kan skilja på sak och person och att ett handslag är ett handslag.

Jag tackar varmt kammarens ledamöter för den insats ni har gjort i Sveriges riksdag och för vårt land.

Jag vill även tacka de vice talmännen för skickligt utfört arbete och för gott kamratskap. Jag vill på mina och kammarens vägnar tacka kammarsekreteraren och hela riksdagens personal, kammarkansli, förvaltningskontor och utskottskanslier som med kunskap, stor erfarenhet och entusiasm utgjort förutsättningar för att Sveriges riksdag fungerar med säkerhet och effektivitet. Med ert goda humör bidrar ni också till att göra Riksdagshuset till en mycket trivsamt arbetsplats, trots ofta oönskade arbetstider.

Jag vill också tacka talmanskonferensens ledamöter, förvaltningsstyrelsen och även gruppledarna, som i många och långa sammanträden, inte sällan i tidig morgonväkt, haft att söka lösning på aktuella frågor, inte minst om debattordningen i kammaren.

Jag önskar er alla, ledamöter och tjänstemän, en vederkvikande semester.

(Applåder)

Anf. 97 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag har förmånen att som tjänstgörande ålderspresident få ordet som siste talare under detta riksmöte. Det är också det sista riksmötet för valperioden och mänskligt att döma den sista treåriga valperioden.

På något sätt känns det som om vi avslutar en epok. Enkammarriksdagen har funnits sedan 1971, alltså i snart ett kvarts sekel – närmare bestämt i 24 år. Det är ungefär halva efterkrigstiden.

För nästan precis 49 år sedan avslutades andra världskriget i Europa. Det var för min generation, och även för andra, en av historiens milstolpar. Det kvartssekel som följde därefter präglades världspolitiken av starka spänningar mellan öst och väst. Den inhemska politiken, även om allt inte var frid och fröjd, utmärktes av stabila förhållanden. Vi hade samma politiska partier i riksdagen, och statsministern var densamma under hela 22 år av dessa 25, nämligen Tage Erlander. Vår ekonomi förbättrades varje år. Framtidsoptimismen var stor. Epoken avslutades med en stor reform av det politiska systemet. Vi gick över till ett enkammarssystem och skapade bl.a. en ny utskottsorganisation i riksdagen.

Under enkammarriksdagens 24 år har inte rått samma stabilitet som under det tidigare kvartsseket. De ekonomiska problemen för landet har accentuerats, och det politiska systemet har utvisat nya drag. Vi har haft regeringar av olika kulörer, och tre nya partier har prövat sin förmåga i riksdagen. Framtidsoptimismen har också utsatts för många prövningar.

Jag skall inte uttala någon värdering, utan endast konstatera att vårt parlamentariska system i och för sig klarat av och fungerat under de nya förhållandena. Men en del svagheter har också blivit uppenbara. En del av dessa har vi beslutat att åtgärda. Vi går över till fyraåriga valperioder. Vi reformerar riksdagsarbetet på viktiga punkter, bl.a. när det gäller budgetprocessen och hanteringen av de ekonomiska frågorna – bl.a. med ökade insatser för uppföljningar och utvärderingar. En viktig reform som kommer att påverka riksdagens arbete är omläggningen av statens budget till kalenderår.

En viktig sak, fru talman, som jag vill framhålla är nödvändigheten för oss att anpassa våra verksamhetsformer och debatter på ett sådant sätt att vi väcker intresse bland allmänheten för riksdagens arbete. Detta är en av kardinalfrågorna för utvecklingen av demokratin.

Fru talman! Riksdagen har visat att den är beredd att anpassa sina verksamhetsformer till den nya tidens krav. Låt oss hoppas att detta är ett gott tecken, så att riksdagen efter valet också på en bred basis är beredd att diskutera och finna lösningar på de många ekonomiska frågor som måste klaras av.

Fru talman! Även om jag har haft, och har, många problem och svårigheter, är det en faktor i vårt arbete som är helt igenom positiv. Det är fru talmannens och de vice talmännens sätt att leda vårt arbete. Fru talmannen har under sammanlagt 15 år på ett exemplariskt sätt lett förhandlingarna i riksdagens plenisal – först under 12 år som vice talman, och sedan i tre år som riksdagens talman.

Ingegerd Troedsson har företrätt riksdagen på ett utomordentligt sätt. Det har gällt i och utanför riksdagen, inom Sverige och på det internationella planet. Det har varit en stor fördel för riksdagen som institution och för oss alla enskilda ledamöter att som ledare ha en person med en så stor kompetens och med en så sympatisk framtoning. Jag har inga svårigheter att göra mig till talesman för alla partier och för samtliga ledamöter när jag tackar dig för en framstående gärning i hela folkets tjänst.

Ingegerd Troedsson! Vi önskar dig allt gott för framtiden! Jag har en liten present som jag med stor värme och tacksamhet vill lämna över till dig.
(Applåder)

Vi har också två vice talmän som lämnar riksdagen efter många år. Talmannen har redan avtackat dem. Jag skall för min del endast instämma i vad som har sagts. Stig Alemyr och Bertil Fiskesjö har båda på ett skickligt och oväldigt sätt lett våra förhandlingar och företrätt oss på ett utomordentligt sätt. Vi önskar dem allt gott för framtiden.

En honnör till Christer Eirefelt, som på ett säkert och sympatiskt sätt skött sin uppgift i talmansskapet.

Fru talman! Till sist vill jag än en gång på riksdagens vägnar tacka. Samtidigt vill jag på allas vägnar överlämna blommor till alla våra talmän för att på det sättet ytterligare understryka de ord jag här har yttrat.

(Applåder)

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

---

*Riksmötets
avslutning*

Anf. 98 TALMANNEN:

Jag tackar Oskar Lindkvist för dessa vänliga ord och kammaren för all visad uppskattning.

Med detta förklarar jag 1993/94 års riksmöte för avslutat.
(Applåder)

Till slut sjöng kören Länge leve livet i arrangemang av Anders Nyberg.
(Applåder)

13 § Kammaren åtskildes kl. 16.07.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen
kl. 8.22,

av talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 51 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 13.59,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 15.00 och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1993/94:124
11 juni 1994

Lördagen den 11 juni

1 § Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen	1
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU26	
Debatt	
Elver Jonsson (fp)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Hans Andersson (v)	
Johnny Ahlqvist (s)	
Beslut	4
2 § Sammanställning av anslag på tilläggsbudget våren 1994	5
Finansutskottets betänkande FiU25	
Beslut	5
3 § Räntor på statsskulden, m.m.	5
Finansutskottets betänkande FiU26	
Beslut	6
4 § Statsbudgetens inkomster för budgetåret 1994/95	6
Finansutskottets betänkande FiU27	
Beslut	6
5 § Statsbudgetens utgifter för budgetåret 1994/95	6
Finansutskottets betänkande FiU28	
Beslut	6
6 § Statsbudget för budgetåret 1994/95	7
Finansutskottets betänkande FiU29	
Beslut	7
Ajournering	7
Återupptagna förhandlingar	7
7 § Partiledardebatt	7
Talmannen (om debattreglerna)	
Ingvar Carlsson (s)	
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Harriet Colliander (nyd)	
Gudrun Schyman (v)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
Ajournering	80
Återupptagna förhandlingar	80
8 § Information från regeringen om Öresundsbron	80
Statsminister Carl Bildt (m)	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Elving Andersson (c)	
Olle Schmidt (fp)	

Ajournering	86
Återupptagna förhandlingar	86
9 § Avsägelse	87
10 § Meddelande om statistiska uppgifter om riksdagsarbetet	87
Talmannen	
11 § Meddelande om protokollsjustering och om riksmötet 1994/95	87
Talmannen	
12 § Riksmötets avslutning	87
Talmannen	
Oskar Lindkvist (s)	

Bilaga: Statistiska uppgifter valperioden 1991/92 – 1993/94

Riksdagsarbetet

Statistiska uppgifter
valperioden 1991/92 – 1993/94

Kammarkansliet
Juni 1994

I detta häfte presenteras statistiska uppgifter om riksdagens arbete under valperioden 1991/92 – 1993/94.

Liksom under tidigare valperioder präglas arbetet avläst i siffror av en påtaglig stabilitet. Tillfälliga variationer förekommer men totalsiffrorna för olika områden visar sällan några större förskjutningar sett över åren.

Gunnar Grenfors

Riksdagens sammansättning

PARTISTÄLLNINGEN

i riksdagen den 1 november inkl
ersättare för statsråd och talman

1991

	Män	Kvinnor	Totalt
s	81	57	138
m	59	21	80
fp	22	11	33
c	19	12	31
kds	18	8	26
nyd	22	3	25
v	11	5	16
Totalt	232	117	349

1992

s	83	55	138
m	60	20	80
fp	21	12	33
c	18	13	31
kds	18	8	26
nyd	20	3	23
v	11	5	16
obundna	2	-	2
Totalt	233	116	349

1993

s	84	54	138
m	62	18	80
fp	21	12	33
c	17	14	31
kds	18	8	26
nyd	21	2	23
v	10	4	14
obundna	2	2	4
Totalt	235	114	349

TJÄNSTGÖRANDE ERSÄTTARE

fördelat på män och kvinnor

Antal

	1991/92		1992/93		1993/94	
	m	kv	m	kv	m	kv
För talman	1	-	1	-	1	-
För statsråd	9	7	9	8	8	8
Tillf. ersättare för ledamöter	8	8	8	7	4	4
Totalt	33		33		25	

AVGÅNGNA och AVLIDNA

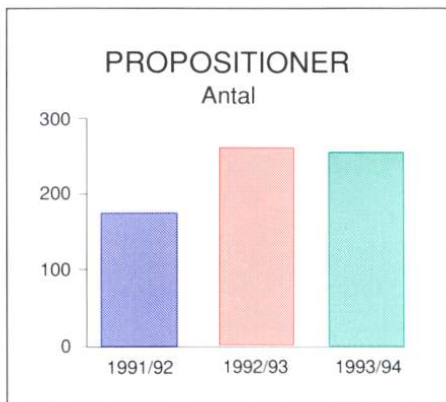
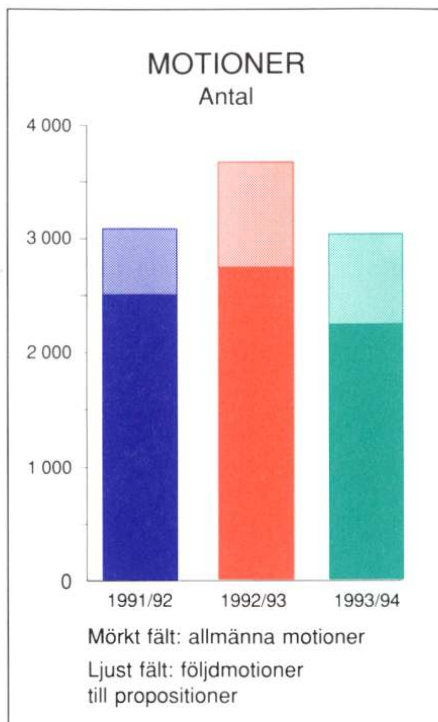
ledamöter under valperioden

Antal

	1991/92		1992/93		1993/94	
	m	kv	m	kv	m	kv
Avgångna	8	2	3	2	6	3
Avlidna	-	2	1	-	-	-
Totalt	12		6		9	

Under valperioden har antalet partier varit högre än tidigare. Bilden splittras ytterligare av att det för första gången på länge har förekommit s. k. vildar. Vildar, eller obundna ledamöter, har haft sitt ursprung i Ny demokrati och Vänsterpartiet.

Antalet i riksdagen tjänstgörande ledamöter är högre än 349 genom att ersättare för statsråd och talmannen tillkommer liksom tillfälliga ersättare för ledamöter som är frånvarande mer än en månad.

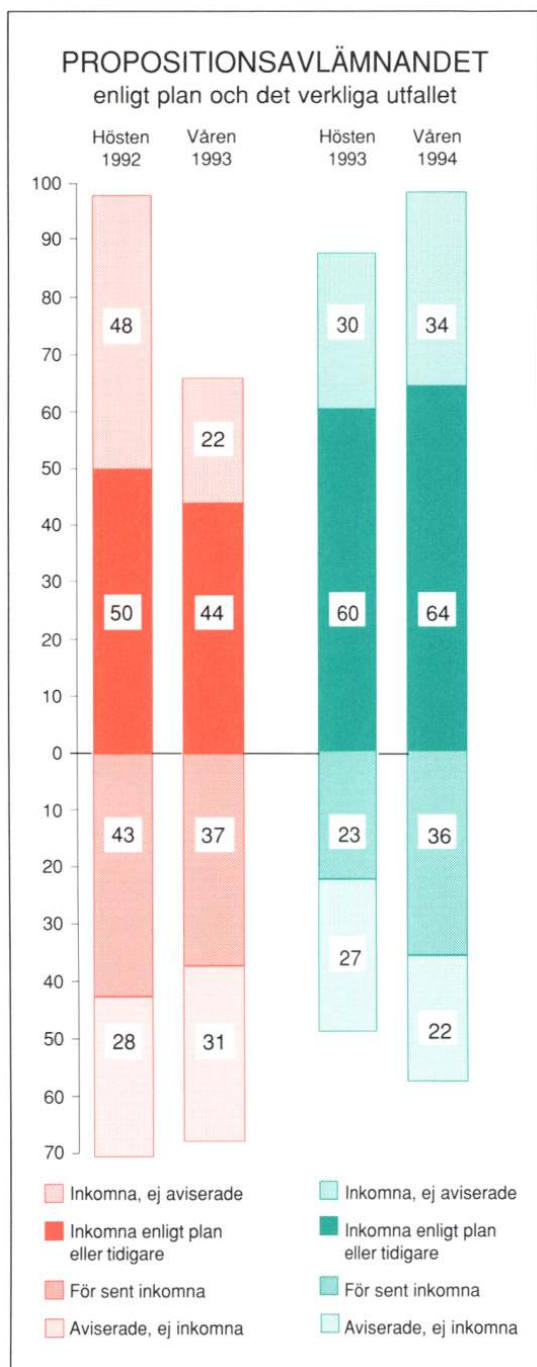

Antalet motioner är relativt konstant och ligger runt 3 000. Minskningen under allmänna motionstiden 1994 kan ha ett samband med Riksdagsutredningens rekommendationer om återhållsamhet med vissa typer av motioner.

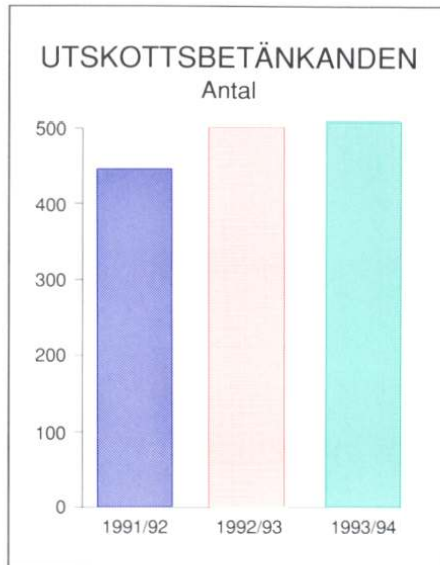
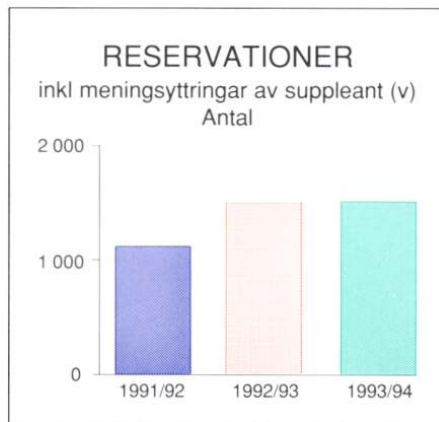
Antalet motioner hade sin topp på nära 5 000 per år under förra valperioden. Nivån är nu ungefär densamma som vid 1980-talets början. Antalet motioner undertecknade av ledamöter från flera partier är konstant över åren, runt 5 procent av det totala antalet.

MOTIONSRYKANDEN	
Antal	
1991/92:	6 649
1992/93:	9 711
1993/94:	6 819
FLERPARTIMOTIONER	
Antal	
1991/92:	187
1992/93:	221
1993/94:	161

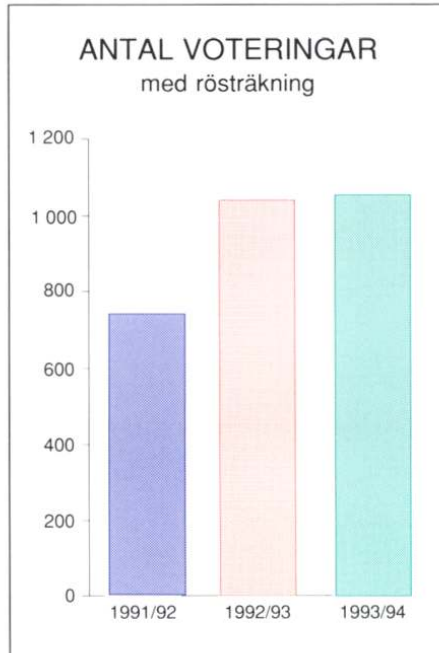
Regeringen har påtagliga svårigheter att svara upp mot de planer beträffande propositionsavlämnandet som redovisas i oktober och februari. Träffsäkerheten i planeringen ligger runt 30 – 40 procent. Förutom förseningar är det påtagligt många propositioner som avlämnas utan att vara aviserade.

Antalet reservationer har minskat dramatiskt sedan förra valperioden då reservationerna var 4 000 – 5 000 under ett riksmöte. Siffran är inte helt jämförbar eftersom en meningsyttring av suppleant ofta motsvarar flera reservationer.

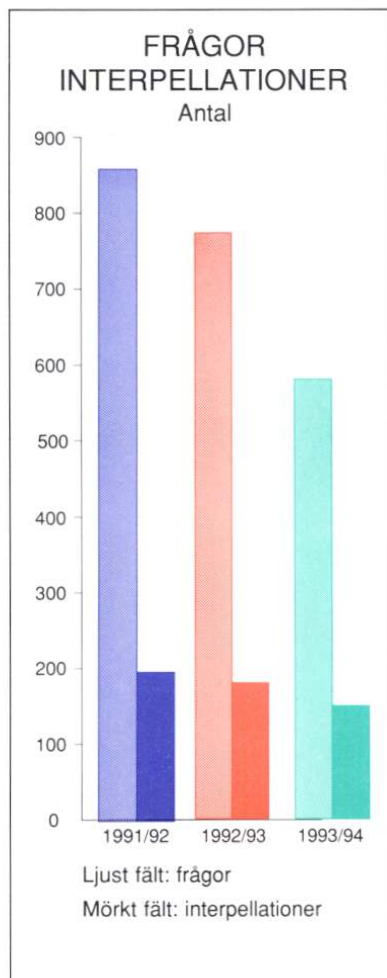
ARBETSPLENA			
fördelade på veckodagar			
	91/92	92/93	93/94
Måndag	1	2	2
Tisdag	4	2	3
Onsdag	20	21	21
Torsdag	9	11	11
Fredag	1	5	6
Lördag	-	-	1

KVÄLLSPLENA efter kl 19			
	91/92	92/93	93/94
Ärenden	17	19	24
Frågor	17	18	10

Arbetsplena är i huvudsak koncentrerade till onsdag och torsdag. Under 1993 och 1994 har det blivit nödvändigt att vid slutet av våren och hösten ta ett antal fredagar i anspråk

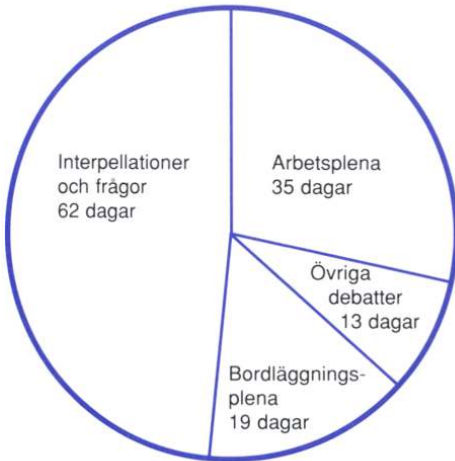

Antalet interpellationer och frågor har minskat påtagligt och har nu samma nivå som vid 1980-talets början. Det bör noteras att en ny frågeform, muntliga frågor som besvaras direkt, har tillkommit, vilket kan vara en anledning till minskningen i de traditionella spörsmålsinstituten.

ANTAL DAGAR MED PLENUM

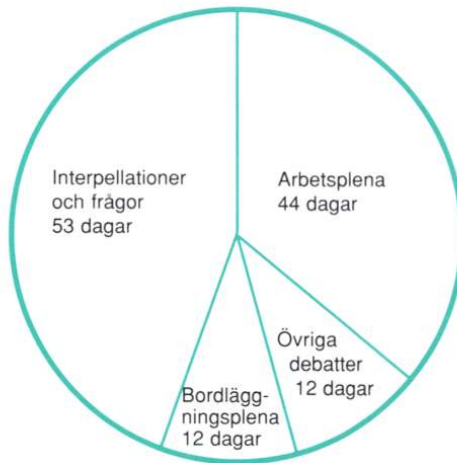
1991/92

1992/93

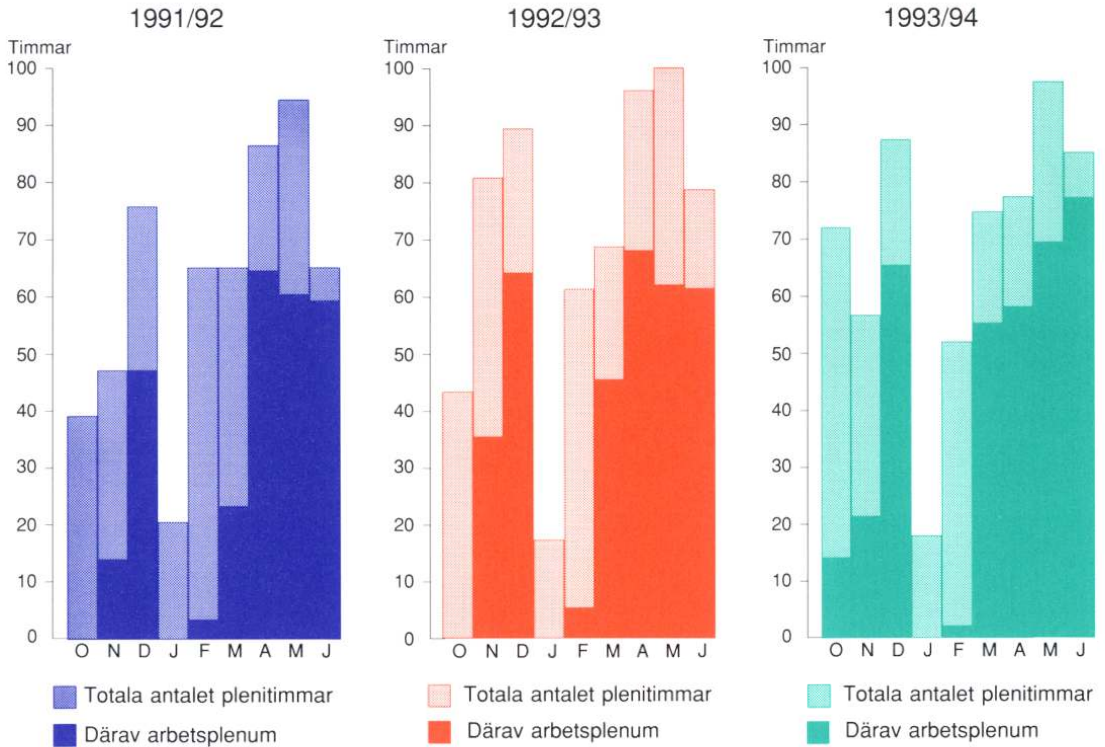

1993/94

Antalet dagar med arbetsplenium visar en ökning under perioden. Ökningen är naturlig för en valperiod med en nytilträd regering. Det bör noteras att antalet dagar då beslut fattas ligger mellan 35 och 44 under ett riksmöte.

PLENITID FÖRDELAD PÅ MÅNADER

Mönstret för kammarens arbete visar en påtaglig överensstämmelse över åren. Beslut i ärenden fattas i huvudsak under sex av årets månader, november – december och mars – juni.

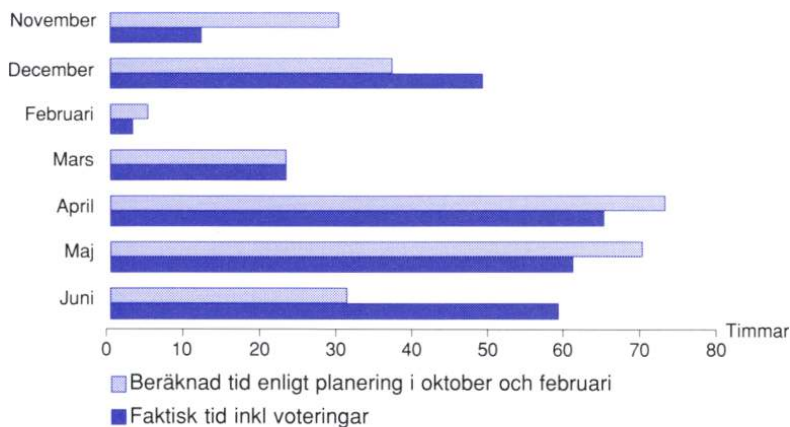
BERÄKNAD OCH FAKTISK DEBATTID vid behandling av ärenden

Den av utskottens kanslier beräknade tiden för debatter i ärenden visar totalt en förbluffande samstämmighet med det verkliga utfallet. Även fördelat på månader råder en god överensstämmelse. Detta förhållande förklarar varför riksdagens arbetsplaner stämmer tämligen väl med verkligheten.

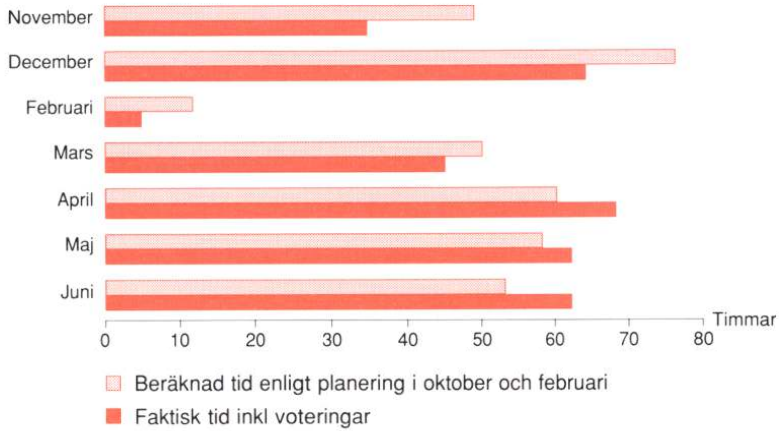
BERÄKNAD OCH FAKTISK TID under valperioden, timmar

	91/92	92/93	93/94
Beräknad tid	269	358	326
Faktisk tid	272	340	362

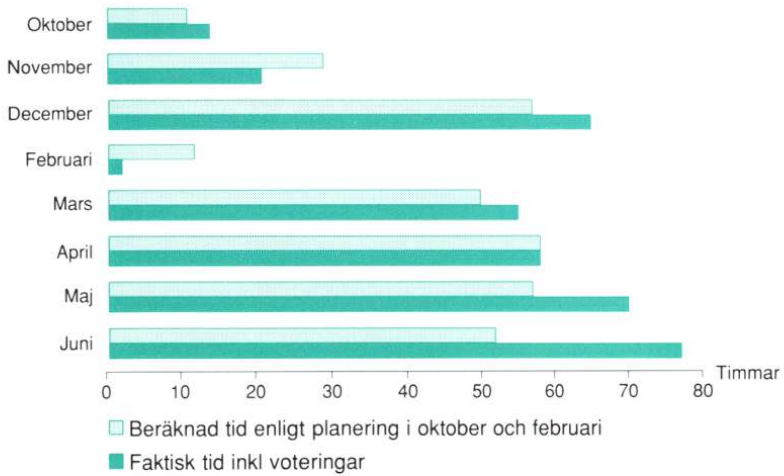
1991/92

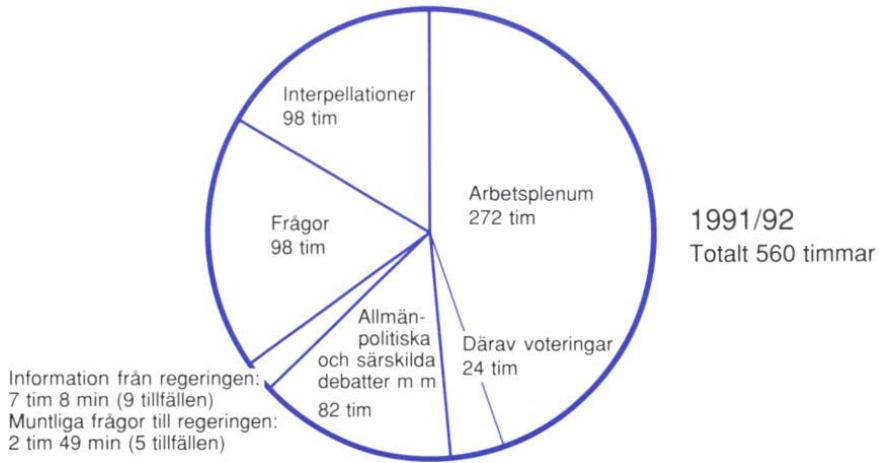
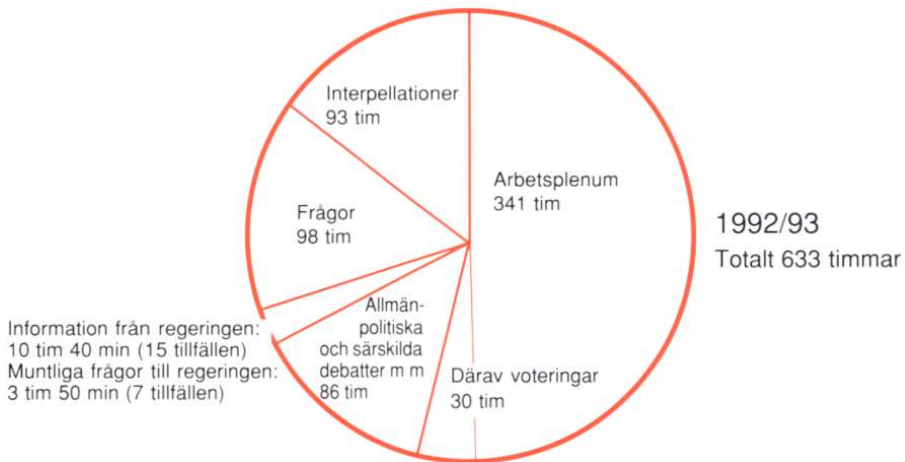
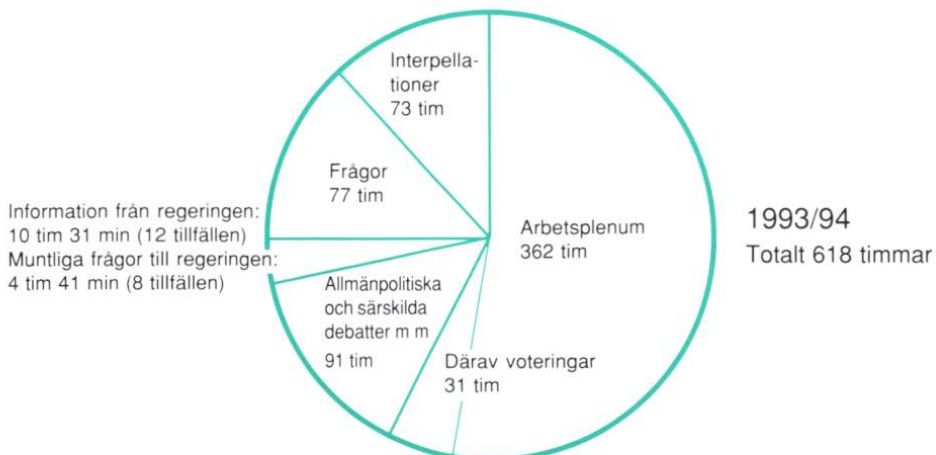
1992/93

1993/94

ANVÄNDNINGEN AV PLENITIDEN

RIKSDAGSTRYCKET – ANTAL TRYCKSIDOR					
	Prop.	Mot.	Bet.	Prot.	Totalt
91/92	19 000	8 590	11 770	9 600	48 960
92/93	26 550	10 100	16 600	10 620	63 870
93/94	23 380	9 280	16 940	10 300	59 900

Riksdagstryckets omfattning speglar den konstans som finns i riksdagsarbetet. Den totala arbetsvolymen är beroende av regeringens produktion av propositioner, vilket också framgår av siffrorna.

Produktion

Text och siffror: Kammarkansliet

Diagram: Informationsenheten

SVERIGES
RIKSDAG